

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE SACRAMENTO|| POENITENTIAE.|| QVATVOR LIBRIS COM-||REHNSA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

Liber Qvartvs, In quo de Satisfactione agitur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54092](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54092)

LIBER QVARTVS DE POENITENTIA:

In quo de Satisfactione agitur.

RESTAT SATISFACTIO, QV
 tertia est Pœnitentiæ pars, de qua breuiter differemus, tum quod hæc disputatio ferè pertineat ad locum de Iustificatione, quem tomo 3. reseruamus; tum quod Aduersarij Catholicorum disputationibus eruditi, aut committati, multa iam cōcedant, quod attinet ad Satisfactionem, de quibus acerrimè antea dimicabant.

Porro vniuersa hæc disputatio tribus partibus continetur. PRIMVM enim explicandus est controuersie status. DEINDE quoniam statu controuersie explicato, quæ existunt quæstiones; tractandæ erunt singule seorsim. POSTREMO dissoluenda erunt argumenta, quæ ab Aduersariis adferuntur.

CAPVT PRIMVM.

Status controuersie explicatur.

VT igitur controuersia de Satisfactione intelligatur, animaduertendum est. SATISFACTIO NE
 nihil esse aliud nisi actionem, qua is qui alterum læsit, tantum facit, quantum satis est ad iniuriam compensandam; siue quantum is, qui læsus est, iustè exigit.

Ex

Ex quo sequitur, vt non sit idem Restitutio, quod Satisfactio. Restituere enim, est cessare ab iniuria, non iniuriam factam resarcire: nam qui rem alienam inuito domino retinet, tamdiu facit iniuriam, donec rem illam non reddat. AD HANC Restitutio respicit damnum re ipsa illatum: Satisfactio personam iniuria affectam, etiamsi illa damnum nullum acceperit. Quocirca Deo nihil restitui potest, cum ipse damnū nullum patiatur: potest tamen eidem satisfieri, cum iniuria à nobis afficitur. ITAQUE Restitutio in rebus, Satisfactio in actionibus versatur: & restaurat Iustitiam Restitutio quoad æqualitatem rerum, vt cum ea, quæ furto ablata sunt, redduntur: restaurat Satisfactio Iustitiam quoad æqualitatem actionū, vt cum is qui alium contumelia affecerat, ab eo veniam petit.

Quemadmodum autem Iustitia, quæ in actionibus versatur, duplex est: ita duplex etiam est Satisfactio. ALIA Iustitia est, quæ versatur in absoluta, & perfecta æqualitate; vt cum tantum honoris vnus alteri tribuit, quantum eius dignitas absolute exigit. ALIA est Iustitia, quæ non consistit in perfecta, & absoluta æqualitate, sed in æqualitate imperfecta, quæ ex pacto, aut donatione, vel acceptatione alterius pendet; veluti cum quis eum honorem principi defert, quem is sibi deferri lege mandauit, licet is honor inferior sit Principis dignitate.

Ita Satisfactio ALIQUANDO fit ad absolutam, & perfectam æqualitatem; vt cum actio contumeliosa inter duos homines æquales recompensatur per aliam contrariam, tantum habentem honoris, quantum alia habuerat contumeliæ. ALIQUANDO autem fit ad æqualitatem imperfectam; vt cum is, qui pertulit iacturam decem millium aureorum, satisfieri sibi patitur cessione omnium bonorum, licet ea bona ad summam tot millium non perueniant.

IAM igitur inter omnes conuenit, inter Deum & homines non posse esse Iustitiam illam perfectam, & absolutam: proinde nec Satisfactionem. Quidquid enim sumus, Dei sumus; quidquid habemus, à Deo habemus; cum in eum peccamus, infinitum bonum, quod in nobis est, lædimus; quidquid autem nos habemus, & sumus, exiguum est, ac finitum. Quare

Yyyyy 3

nisi

nisi aliqua acceptatio aut donatio intercedat, nemo potest illi pro peccatis in eum admissis satisfacere: neque de hac re vlla controuersia esse potest, cùm etiam ethnici Philosophi intellexerint, & scripserint, Deo non posse ab hominibus paria reddi. Tota igitur controuersia est, Vtrum saltem imperfecta illa Satisfactio, quæ acceptatione, & donatione eius nititur, locum habeat in Sacramento Pœnitentiæ.

R v r s v s animaduertendum est, Satisfactione compensandam esse inæqualitatem, quæ nõ solum iustitiæ, sed etiam amicitia contraria est, vt S. Thomas rectè docet in 4. dist. 15. quæst. 1. art. 3. quemadmodum enim qui alterum lædit, iustitiam simul, & amicitiam violat: ita qui satisfacit, & iustitiam & amicitiam restaurare, ac redintegrare debet. Et quauis vna actio possit aliquando iustitiæ simul, & amicitia satisfieri: tamen sæpè contingit, & vna actio solam iustitiam, aut solam amicitiam restauret.

Si quis à Iudice comprehensus, tantum poenæ subire cogatur inuitus, quantum ipse iniuriæ in alium intulit, satisfieri sine dubio supplicio illo iustitiæ, nec tamen inter eos amicitia reformabitur, quæ inter inuitos esse non potest. Contra autem, si quis ita grauiter aliquem læserit, vt non possit, nisi longo tempore, iniuriam compensare: is quidem poterit humiliter prece continuo veniam petere, atque in gratiam eius redire quem læserat; deinde tamen suo tempore pro iniuria inegrè satisfacere tenebitur.

I A M igitur cùm homines peccant in Deum, amicitiam simul, & iustitiam violant, vt notum est. Ac pro amicitia quidem reformanda, non potest homo Deo satisfacere: nam, vt supra diximus, satisfactio hominis erga Deum, acceptatione ipsius Dei necessariò indiget: acceptatio autè amicitiam præsupponit. Et præterea vt satisfactio sit aliquo modo adæqualitatem, oportet, vt sicut offensus habuit infinitatem quædam ex parte obiecti: sic habeat satisfactio infinitatem aliquam ex parte principij satisfaciens; proinde requiritur, vt opera satisfactoria fiant à Spiritu Dei hominem inhabitante, siue ab ipso homine vt membro C H R I S T I, ac filio Dei iam per gratiam, & charitatem effecto. Non igitur fieri potest, vt pro instauranda amicitia cū Deo, homines satisfaciatur &

& hoc est quod Theologi communiter docent, Satisfactionem non offerri Deo, neque exigi ab hominibus pro culpa: gratis enim nos à culpa iustificat Deus, gratis amicitiam suam nobis restituit.

Quod si veteres Patres interdum actionibus humanis tribuere id videntur, ut Deum ex inimico amicum reddant, atque ad eum pro expianda culpa satisfaciunt: interpretandi sunt de Satisfactione ex congruo non ex condigno, ut libro superiore diximus, de vi, & merito Contritionis.

Docet quidem Ruardus TAPPERS, insignis Theologus, in explicatione art. 6. Louaniensium, posse hominem satisfacere Deo pro culpa, & pœna æterna, per actus quosdam, qui ordine naturæ sequantur gratiæ gratum facientis infusionem, & præcedant remissionem peccatorum; & in eadem sententiam citat sanctum Thomam in 4. dist. 15. quæst. 1. art. 2. sed neque necesse est nunc de his subtilitatibus disputare, neque certò constat, an sanctus Thomas id voluerit: satis nobis est hoc loco, Doctores omnes in eo convenire, ut non possit ullus ante gratiam gratum facientem adeptam, Deo satisfacere: in quo ne Hæretici quidem nobis aduersantur.

Quod etiam Andreas VEGA, lib. 13. in Concil. Tridentin. cap. 36. contendit satisfieri pro culpa: non repugnat iis, quæ diximus. Neque enim vult ille, satisfieri posse pro culpa, quatenus ea inducit inimicitiam cum Deo, sed solùm quatenus eam sequitur reatus pœnæ: quare quæstio solùm est de nomine.

RESTAT igitur controuersia solùm de Satisfactione, qua iustitiæ restauretur æqualitas: restituta siquidem amicitia per gratuitam Dei misericordiam, & per redemptionem, quæ est in CHRISTO IESU. Possent quidem Deus vniuersum pœnæ debitum semper condonare, ut certum est eum facere cum primùm per Baptismum nos in filios recipit, vel cum martirium pro nomine eius subimus: sed potest etiam id velle, ut cum peccamus post Baptismum, amicitia quidem gratis pœnitentibus, & confitentibus peccata sua, restituatur; sed maneat tamen debitum luendæ pœnæ, quo iustitiæ satisfiat. Quæstio igitur est, An velit Deus, ut peccantibus post Baptismum, remissa culpa, remaneat debitum luendæ pœnæ, an

Yyyy 4

non:

non: atque hoc est PRIMVM, in quo Catholici ab Hæreticis dissident.

Quod si probatum fuerit, ut paulò pòst, Domino benè iuante fiet, remissa culpa non semper remitti debitum pœnæ: exister alia Quæstio. An debitum illud pœnæ, post culpæ remissionem manens, possit per opera bona redimi. Nam (ut rectè explicat Cardin. Caietanus, in tractatu de Contritione, quæst. 4.) pœna illa, quæ luenda restat post culpæ remissionem, est illa ipsa pœna sensus, quam in Gehenna pati debuisset peccator, remota solùm æternitate. Tria enim completur pœna Gehennæ: pœnam damni, pœnam sensus, & vtriusque pœnæ æternitatem: quorum PRIMVM respondet auersioni à Deo, SECUNDVM, conuersioni in ordinatæ ad creaturas. TERTIVM, inimicitia cum sempiterno, & infinito Rege. Ex his autem tribus malis, quæ sunt in Gehenna; à primo & tertio liberantur continuò, qui ad amicitiam Dei, & eius gratiam redeunt: solum autem remanet malum illud secundum, debitum videlicet pœnæ sensus, ad tempus luendæ.

Et quoniam posset Deus velle, ut ea pœna necessariò laeretur post hanc vitam, posse etiam admittere redemptionem eius pœnæ per opera laboriosa huius vitæ; & quid se ipsa Deus velit, non conuenit nobis cum Aduersariis: propterea nascitur SECUNDA Quæstio, An satisfacere possint homines, pro expiando reatu illius pœnæ, qui interdum remanet post remissionem culpæ.

Postquàm autem demonstratum fuerit, posse pœnam illam temporalem futuræ vitæ, quæ propriè debetur peccato, per opera laboriosa huius vitæ redimi: nascetur quæstio TERTIA, An opera laboriosa, quibus pœna peccati redimitur, cù spontè assumenda sint, tum etiam per Sacerdotes in Sacramento Pœnitentiæ iniungenda: nam in hoc etiam articulo, non parùm ab Aduersariis dissidemus.

Tum succedet QUARTA, Quibus potissimùm operibus pro reatu pœnæ Domino satisfiat.

Ac demum QUINTA & postrema, Vtrum ista opera sint dicenda propriè satisfactoria, ita ut nos dicamur verè ac propriè Domino satisfacere.

CAPVT II.

Quod sæpè remissa culpa, maneat debitum luenda pœna.

PRIMA igitur controuersia est, An remissa culpa, remaneat aliquando reatus pœnæ temporalis. Aduersarij partim inter se conueniunt, partim dissident. Conueniunt enim de reatu pœnæ alterius vitæ; nullum eiusmodi reatum remanere, eaque de causa omnes communi consensu Purgatorium, & suffragia, atque Indulgentias pro defunctis negant: dissident autem, de pœnis huius vitæ.

Lutherus enim initio suæ nouæ doctrinæ, negabat vllam pœnam à Deo exigi post culpam; vt cognosci potest ex conuisione de Indulgentiis, quam habuit anno M. D. XVIII. & ex Asteriscis, quos opposuit Eckij obeliscis, ad initium secundi asterisci. DEINDE tamen idem Lutherus, admisit reatum pœnæ temporalis in hac vita, post culpam remissam, vt patet ex assertione articulorum suorum, art. 5.

PORRÒ PRIOREM Lutheri sententiam sequutus est Ioannes Calvinus, lib. 3. Institut. cap. 4. §. 31 & 32. vbi docet Deum à iustis nullas expetere pœnas in vindictam peccati præteriti, sed eos tantum paternè castigare ad profectum, & emendationem in posterum. Sententiam POSTERIOREM sequuti sunt multi ex Lutheri discipulis, ac præcipuè Philippus in Locis vltimò editis, tit. de Satisfactione: & Kemnitius in 2. parte Examinis Tridentini Concilij, pag. 1074.

Catholici autem summo consensu docent, post remissam culpam sæpè remanere reatum pœnæ temporalis, vt ex Concilio Tridentino constat, sess. 6. can. 14. & sess. 14. can. 12. pœnam autem temporalem intelligunt, tum in alia vita, tum etiam in præsentis: sed pœna alterius vitæ, propriè peccatis omnibus, & ex condigno debetur: pœna autem huius vitæ, solum ex congruo (vt sic loquamur) certis peccatis à Deo infligi solet. Et quoniam de pœna futuræ vitæ, satis multa diximus in primo libro de Purgatorio, nunc de pœna huius vitæ breuiter dicemus.

Yyyyy s

Igitur

Igitur de pœna temporali huius vitæ, exstant in diuinis literis varia testimonia, ex quibus ea primo loco excutienda sunt, quæ contra se Calvinus adduxit.

PRIMUM igitur testimonium est, 2. Reg. 12. vbi Dauid post impetratam veniam adulterij, atque homicidij, punitus est morte filij.

SECUNDUM est 2. Reg. cap. 24. vbi idem Dauid ob numeratum populum Pœnitentiam agit, & à Deo in gratiam recipitur: & tamen post remissam culpam, datur illi optio vt eligat in pœnam peccati bellum, famem, aut pestem.

AD hæc duo loca responderet Calvinus, lib. 3. Institut. cap. 4. §. 31. & 35. pœnas istas non fuisse à Deo Dauidi impositas in vindictam peccati præteriti; sed in admonitionem cauendi de cetero; esseque eiusmodi flagella correptiones paternas, non Iudicis ultiones: & in hac re citat CHRYSOSTOMUM in hom. de Pœnitentia & Confessione, qui sic ait: *Propter hoc imponit nobis pœnam, non de peccatis sumens supplicium, sed ad futura nos corrigens.*

AT frustra nititur Calvinus. Nam IN PRIMIS 2. Reg. 12. Scriptura ipsa causam referens mortis filij Dauid, non ait *Vt caueas in futurum; sed Quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur.* Vbi videmus, pœnam Dauidi inflictam, referri ad præteritum potius, quam ad futurum; quod expressè negabat Calvinus, cum diceret loco citato §. 33. *Ferulis verberantur filij, non vt mulctam delictorum persoluant, sed vt inde ad resipiscenciam proficiant: proinde in futurum eas potius, quam in præteritum tempus respicere intelligimus.*

DEINDE, nemo melius potest intelligere, qua de causa Deus pœnam illam iniunxerit Dauidi: quam ipsemet Dauid. Dauid autem intellexit sibi iniunctam fuisse propter peccatum præteritum, non ad cauenda futura: id quod testantur lachrymæ, ieiunium, humi cubatio, & cetera, quibus mortem filij auertere conabatur. Neque enim pœnam sibi vtilem ad cauenda futura, & ad hunc solum finem inflictam, deprecatus fuisset vir sanctus: sed quia intelligebat, luendam sibi fuisse pœnam ob peccatum præteritum, per aliam viam Deo satisfacere cupiebat.

PRAE-

PRÆTEREA S. Gregorius, lib. 9. Moral. cap. 27. disertis verbis scribit, Davidem punitum fuisse ob peccatum præteritum, quamuis remissum quoad culpam: quia Dominus delictum sine ultione non deserit.

AD HÆC multa sunt alia Scripturæ testimonia, quæ indicant, mortem ipsam sæpè infligi in pœnam peccati, etiam post culpam remissam: ridiculum autem esset dicere, morte puniri homines, ut deinceps cautiùs viuant, proinde ad ea testimonia nullo modo applicari potest Caluini responsio.

PRIMUM testimonium est Gen. 2. *Quacumq; die comederis, morte morieris.* & Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt.* Neque Aduersarij negant, mortem esse pœnam peccati originalis: quam multi autem moriuntur, quibus peccatum originale remissum est?

QVOD si fortè Caluinus dicat, mortem esse nonnunquam exercitationem virtutis, ut S. Augustinus rectè docet, lib. 2. de peccatorum meritis & remissio. cap. 34. quem locum Caluinus adducit: quid dicemus de paruulis, qui post Baptismum repentè moriuntur? Nam sine dubio peccatum illis originale per Baptismum dimissum est, neque eius ætatis sunt, ut virtutes exercere possint, & tamen in pœnam peccati ante legitimum tempus rapiuntur: neque solum mors, sed etiam morbi & dolores, quibus iidem paruuli non rarò torquentur, sunt pœnæ peccati originalis, neque vllò modo eis ad cauenda futura proficiunt.

DEINDE etiam si quibusdam mors interdum virtutis materia esse possit, tamen non idèò desinit esse pœna peccati: cuius signum est, quòd non aliqui tantum, sed omnes omninò moriuntur, etiam si aliqui iusti sint, & nullam in morte virtutem exercere valeant, ut qui repètina morte rapiuntur. Quocirca idem AVGVSTINVS lib. 13. de ciu. Dei, cap. 6. mortem, & peccati pœnam, & exercitium virtutis simul esse dicit: *Cùm, inquit, ex primi hominis perpetua propagine, procul dubio sit mors pœna nascentis, tamen si pro pietate, iustitiâq; pendatur, fit gloria renascentis; & cùm sit mors peccati retributio, aliquando impetrat, ut nihil retribuatur peccato.*

ALTE-

ALTERVM testimonium est Exod. 32. vbi sine discrimine multa hominum millia interfecta sunt, propter peccatum adorati vituli: nec tamen credibile est, omnes illos in peccato mortuos esse, cum Dominus testatus sit, se ob Mosi preces peccatum illud dimisisse.

TERTIVM est Num. 14. vbi populus vniuersus murmuravit, ac deinde ad Mosi intercessionem, reconciliatus est Deus Israël, & tamen in pœnam criminis illius, omnes omnino Hebræi, qui numerati fuerant, mortui sunt in deserto, exceptis Caleb & Iosue, qui non murmurauerant. Ac præterquam quod (vt diximus) pœna mortis nõ infligitur ad emendationem in futurum, Deus ipse testatur eo loco, eam pœnam in vltionem sceleris à populo se exigere: *Et scietis, inquit, Vltionem meam.*

QUARTVM est Numer. 20. vbi Moses & Aaron, quia non glorificauerunt Deum ad petram, ea pœna damnantur, vt moriantur in deserto: & de Aaron in eodem capite ita loquitur Scriptura: *Pergat Aaron ad populos suos, non enim intrabit terram, quam dedi filiis Israël, eò quod incredulus fuerit orationi meo, ad aquas contradictionis.* & continuò describitur mors eius. De Mose autem sic legimus Deuter. 32. *Ascendem montem istum Abarim, in montem Nebo, & morere in monte quem conscendens, iungeris populis tuis, sicut mortuus est Aaron frater tuus, & appositus populis suis; quia prauaricatus contra me, &c.* Nemo est autem qui neget, Mosè & Aaronem post peccatum illud in gratiam Dei rediisse: manifestum igitur pœna luenda post culpam remissam.

QUINTVM est I Corinth. 11. vbi Apostolus scribit, multos eorum qui indignè communicabant Sacramento corporis Domini, in pœnam peccati morte punitos, cum ait: *Ideò inter vos multi imbecilles, & dormiunt multi,* quos ante mortem reconciliatos Deo fuisse, idem Apostolus monet, cum addit: *A Domino corripiamur, ne cum hoc mundo damnemur.* Neque huic loco accommodari potest Caluini responsio.

SIMILE est quod scribitur 3. Reg. 13. de Propheta Domini, qui ob peccatum quoddam à leone occisus fuit in itinere: & quia paulò antè prædicta illi fuerat ea calamitas, dubium esse non

non potest, quin Pœnitentiam egerit, & remissionem à Domino impetrauerit; nam in testimonium sanctitatis eius, in qua vitam finierat, stabat leo iuxta cadauer, impastus, & ne asinum quidem Prophetæ attingere audebat.

DENIQUE Chrysostomus, & Augustinus, quos pro se Caluinus adducit, si rectè inspiciantur, eidem Caluino manifestè repugnant. Nam CHRYSOSTOMVS in homil. de Pœnitentia & Confessione, à Caluino citata, vtrumque scribit: & supplicium, quod Deus de nobis post culpam remissam, interdum sumit, vltionem esse peccatorum, & simul remedium contra futura; quod quidem verissimum est: *Ne peccantes, inquit, & inulti manentes nos efficeremur deteriores, non remisit nobis supplicium, sed vidit hoc manifestè, quod peccatis ipsis non minus damnosum sit, non puniri: propter hoc imponit pœnam.* Quare illud quod sequitur: *Non exigens supplicium de peccatis, sed ad futura nos corrigens.* non significat, vt verba sonare videntur, pœnas, quas Deus infligit, non esse supplicium pro peccatis; id enim repugnaret apertissimè verbis superioribus, vbi legimus, non remitti supplicium, & peccantes non manere inultos: sed significat, Deum magis intendere in pœnis vtilitatem nostram, quàm vltionem peccati, & ideo peccata vlcisci, quia nobis id vtile est, quemadmodum Osee 6. legimus: *Misericordiam volo, non sacrificium.*

Sic etiam S. AVGVSTINVS, lib. 2. de peccatorum meritis & remiss. cap. 33. & 34. dicit quidem (quod notauit Caluinus) pœnas, quibus Deus amicos suos affligi sinit, esse materiam virtutis, sed non negat esse etiam vltionem peccatorum. Et in Psal. 50. apertius de hac re loquens, vltiones esse confitetur: *Veritatem, inquit, dilexisti, hoc est, impunita peccata eorum etiam, quibus ignoscis, non dimisisti: sic prerogasti misericordiam, & seruares & veritatem.*

Quid quod ipse etiam Caluinus in libro eodem cap. 8. §. 6. agnoscit, puniri à Deo peccata, etiam in filiis, & amicis? sic enim loquitur: *Adde, quod non modò infirmitatem nostram praeuenire, sed praeiterita etiam delicta saepè corrigere habet clementissimus Pater: Et nos in legitima erga se obedientia contineat. Proinde quoties affligimur, subire protinus in*
mentem

mentem debet antea acta vita recordatio: ita procul dubio re-
riemus, nos admisisse, quod dignum eiusmodi castigatorem
esset.

CAPVT III.

Reatum pœnæ temporalis, qui interdum remanet
post amicitiam cum Deo reformatam, bonis
operibus redimi posse.

EQVITVR ALTERA quæstio, An reatus pœnæ
temporalis, quem interdum superesse demonstra-
uimus post culpam remissam, bonis operibus re-
dimi queat; siue quod idem est, An pro reatu pœ-
næ, satisfieri possit.

Ioannes Caluinus, lib. 3. Institut. cap. 4. §. 30. docet, pœnæ
peccatorum nullis operibus redimi posse: sic enim loquitur
de lege Testamenti veteris: *Qui sit, ut nullis prorsus operibus
admissa delicta procurare iubeat, sed sola in expiationem sa-
crificia requirat; nisi quod ita testari vult, vnicum esse satis-
factionis genus, quo iudicium suum placatur? nam quatenus
immolabant sacrificia Israëlita, non hominum opera conse-
bantur: sed à sua veritate, hoc est, vnicò Christi sacrificio assti-
mabantur.* & §. 36. explicans locum illum Danielis: *Peccata
tua elemosynis redime. Non voluit, inquit, significare, iusti-
tiam & misericordiam esse Dei propitiationem, & pœnæ
redemptionem: absit enim, ut alia vñquam fuerit & totò potius
quàm sanguis Christi.*

At Lutherani ferè communiter fatentur, pœnæ tempora-
les, quarum apud Deum sumus rei, posse interdum aliis pœ-
nis spontè assumptis tolli, aut mitigari.

Martinus Lutherus in assertione articulorum suorum, arti-
tic. 5. non admittit quidem nomen Satisfactionis, sed tamen
concedit (quod solum hoc loco quærimus) posse præueniri
manum Dei, & pœnis spontè susceptis pœnæ illas auertere,
quas alioqui ob nostra scelera merebamur. Quod idem ad-
mittit Philippus in Locis communibus vltimò editis, tit. de
Satisfactione, & in Apologia Confessionis Augustanæ, cap. de
Con-

Confessione & Satisfactione; & Kemnitius in 2. part. Exam.
pag. 1078.

Porro Catholici tria docent. PRIMO pœnas temporales alterius vitæ, quæ in Purgatorio luendæ essent, redimi posse ieiuniis, precibus, eleemosynis, aliisque piis ac laboriosis operibus huius vitæ: de qua re satis diximus in libris de Purgatorio.

SECUNDO, pœnas temporales huius vitæ interdum non posse redimi, sed necessariò perpetiendas esse: id quod extra omnem controuersiam esse videtur. Deus enim aliquando ita pœnam aliquam constituit, vt nullam pro ea redemptionem accipere velit. Talis in primis pœna mors est, quam nullus quantumuis iustus, vlllo pio opere auertere potuit. Talis fuit pœna illa Dauidis, 2. Reg. 12. *Qui a blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur.* Tametsi enim Dauid ieiunauerit, & humili prostratus orauerit, non tamen mortem illam filij sui redimere potuit. Talis etiam fuit pœna illa Moysi, ne intraret in terram promissionis, ob peccatum, quod ad petram Oreb commiserat: rogauit enim Moyses (vt ipse testatur Deuter. 3.) Deum, vt pœnam illam sibi condonaret, & exauditus non est. Vide S. Gregorium, lib. 9. Moralium, cap. 30. in illa verba sancti Iob: *Deus cuius ira nemo resistere potest.*

TERTIO, posse aliquando pœnas temporales huius vitæ aliis operibus tolli: id quod tam est in Scripturis euidens, vt mirum sit ab vlllo negari potuisse. Certè Niniuitæ ob grauiâ peccata meruerant id, quod Deus illis comminatus fuerat, vt post quadraginta dies Niniue subuerteretur: & tamen ieiuniis, lacris, & precibus Niniuitarum placatus Dominus, ciuitatem illam conseruauit. Ionæ vlt.

Secundi Paralipom. 7. Dominus ait: *Si clausero cælum, & pluuia non fluxerit, & mandauero, & praecepero locusta, & deuoret terram, & misero pestilentiam in populum meum: conuersus autem populus meus super quos innocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à visis suis pessimis: & ego exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum.*

Hiere-

Hieremię 18. Dominus dicit: *Repente loquar aduersus gentem, & aduersus regnum, & eradicem, & destruam, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, agam ego pœnitentiam super malo, quod cogitauit & facerem ei.*

Danielis 4. Cùm Propheta exposuisset Regi visionem, per quam indicata fuerat pœna temporalis, quam ille ob sua scelera merebatur: continuò subiicit: *Quamobrem Rex confituum meum placeat tibi, & peccata tua elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum, ubi aperit illi S. Daniel docet, posse pœnas peccatorum pijs operibus redimi.*

NEQUE potest accommodari huic loco solutio illa Caluini, quòd loquatur Daniel de redemptione debiti ad homines, vt videlicet restitueret Nabuchodonosor quæ iniuste rapuerat. NAM peccatum præcipuum Nabuchodonosor, ob quod pœnam illam meruerat, quam Propheta elemosynis auerti posse dicit, non fuit rapina bonorum alienorum, aut aliquod aliud peccatum in homines, sed superbia, & cordis elatio. Sic enim legimus in illo ipso 4. cap. Danielis: *In aula Babylonis deambulabat: responditque Rex, & ait: Nonne hæc est Babylon magna, quam ego edificauit in domum Regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei? Cumq; sermo adhuc esset in ore Regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor Rex, regnum transibit à te, &c.*

PRAETEREA etiam si peccatum Regis fuisset iniquitas in homines: tamen non solum illud peccatum habuit Nabuchodonosor, sed multa aliã. Daniel autem omnia peccata elemosynis redimi posse dicit: *Peccata tua, inquit, elemosynis redime.* quod clariùs scribitur Tobix 4. *Elemosyna ab omni peccato, & à morte liberat.* Loquitur igitur Daniel de elemosyna non tam vt hominibus ablatum restituit, quam vt Deum offensum placat.

HVC etiam facit quod ait APOSTOLVS, I. COR. II. *Si nosmet ipsos diiudicemus, non vni que iudicemur.*

DENIQUE, huc pertinet sententia illa S. AVGVSTINI in Psal. 50. *Impunita peccata eorum, etiam quibus ignoscis, non dimisisti: sic prerogasti misericordiam, & seruares & seruastem. Ignoscis confitenti, ignoscis, sed seipsum punienti: sic seruastem*

natur misericordia, & Veritas. Et illa S. GREGORII, lib. 9. moral. cap. 27. *Procul dubio Dominus delictum sine ultione non deserit: aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percussit. & cetera Patrum sententia, quas infra cap. 9 adferemus.*

CAPVT IV.

Opera laboriosa, quibus reatus pœnae temporalis expiatur, spontè suscipi posse.

TERTIA quæstio erat, Vtrum opera laboriosa, quibus pœnae temporalis reatus expiandus est, tum spontè assumenda sint, tum etiam à Sacerdotibus iniungenda.

Concilium Tridentinum, sess. 14. cap. 9. docet, tribus modis Domino satisfieri: pœnas & flagella à Deo immissa patienter ferendo; opera laboriosa spontè assumendo; & multam Sacerdotum arbitrio iniunctam subeundo. Ex quibus modis solum primum sine controuersia Aduersarij admittunt: modum secundum & tertium, Philippus in Locis, tit. de Satisfactione, propè finem, videtur omnino reiicere, cum sic loquitur: *Rectè, inquit, Ecclesia imponit aliquas mortificationes agentibus pœnitentiam. Hic iterum admonendi sunt p̄j, & discernant hypocrisim, seu opera indèbita, à mortificatione debita. Mortificatio non simulata, est aut verus dolor in contritione, aut patientia sustinens veras afflictiones: & David obiurgatus à Nathan, cum verè expavisset agnitione ira Dei, & esset in verò dolore; idem deinde cum calamitates, quæ sequuta sunt, perferret, sustinuit mortificationem. Et infra: Non sunt mortificationes, sine mandato Dei accersita corporis lacerationes, sicut sacrificuli Baal sibi vulnèra faciebant. Tales & iterò accersiti cruciatus, pertinent ad regulam, Frustrà colunt me mandatis hominum. item pugnat cum his præceptis, Non occides. item, Habeto honorem corpori.*

Martinus etiam Kemnitijs in Examine suo, parte 2. pagina 1079. satis apertè reiicit duos illos modos, vbi tractans

Zzzz

locum

locum Apostoli : *Si nos ipsos iudicaremus, &c.* 1. Corinth. II. *Non videtur, inquit, Verbo κείναι, sicut Pontificij interpretantur de electiis pœnis, qua tanquam satisfactiones, aut compensationes pro peccatis, vel voluntarie suscipiuntur, vel à Confessario iniunguntur.* Et infra, pagina 1092. negat pertinere ad Claves, iniunctionem satisfactionis: & pag. 1093. ita scribit : *Quod dictum est, Optimam & apostolicissimam pœnitentiam esse, nouam vitam; hanc habet sententiam: post acceptam fide propter Christum remissionem peccatorum, non requiri præterea aliam satisfactionem, aut expiationem pro peccatis, cum simus in Christo consummati, sed requiri illud, quod Scriptura præscribit; Desine à malo, & fac bonum.*

Martinus Lutherus in assert. art. 5. admittit quidem, rectè facere Ecclesiam, dum, vt pia mater quibusdam castigacionibus filios suos puniens, præuenit manum Dei: non tamen admittit hoc pertinere ad Claves, cum (vt ipse notat) ligentur & soluantur peccata, nõ autem Confessio vel Satisfactio ligari aut solui rectè dici possit.

SED facilè nobis erit, vtrumque modum satisfaciendi, & per pœnas spontè assumptas, & per iniunctas à Sacerdotibus, ex diuinis literis, & Patrum testimoniis demonstrare.

AC PRIMVM de pœnis spontè assumptis tot sunt in Scripturis exempla, ac testimonia, vt mirum sit, potuisse in mentem alicuius cadere, vt id negaret. Quis sanctum Iob coëgit pœnitentiam agere in fauilla, & cinere, eius delicti, quod verbo commiserat? sic enim ipse ait, cap. vlt. *Inspicenter loquutus sum, iccirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla, & cinere.* Quis Dauidem coëgit ieiunare, & humi iacere? 2. Reg. 12. & ponere vestimentum suum cilicium? Psalm. 68. & panem sicut cinerem manducare, & potum cum fletu miscere? Psalm. 101. nõne hæc omnia, & alia id genus multa, sanctus Dauid sponte sua faciebat, vt de se pœnas sumeret, ob peccata in Deum admissa? Nõne etiam Achab sponte sua cilicium ad carnem induit, vt Deum placaret, ieiunauitque, & dormiuit in sacco, vt legimus 3.

Reg.

Reg. 21. & Dominus de eo ad Heliam dixit : *Nōne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non indicam malum in diebus eius.* Quid Rex Niniuitarum? nōne spontè sua surrexit de solio, & abiecto vestimento suo, indurus est sacco, & sedit in cinere, & ieiunium toti populo suo indixit? Si pœnæ istæ spontè assumptæ, hypocriticæ essent, & cum præceptis diuinis pugnarent, vt Philippus cum nouis Epicuræis dicit; qua ratione Deum placassent, & ruinam iam impēdentem auertissent, vt scribitur Ionæ tertio?

PORRO libri veterum Patrum, ac præsertim Tertulliani in lib. de Pœnitentia, S. Cypriani in serm. de lapsis, Paciani in Parænesi ad Pœnitentiam, S. Ambrosij in lib. ad Virginem corruptam; plenissimi sunt exhortationibus, ad operam pœnitentiæ laboriosa spontè suscipienda.

Ac inter alia PACIANVS in Parænesi ad pœnitentiam, post Tertullianum, sic ait : *In quantum pœna vestra non pepercitis, in tantum vobis Deus parceret.* Et S. GREGORIUS loco supra citato, lib. 9. Moral. cap. 27. *Delinquenti, inquit, Dominus nequaquam parceret : aut enim ipse homo in se hoc penitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit.* Cui cōsonat quod scribit S. AVGVSTINVS apud Bedam in comment. cap. 11. prioris ad Corinth. in illud : *Si nos ipsos iudicaremus, non quisque iudicaremur. Pro illis peccatis, quæ legis Decalogus continet, & de quibus Apostolus ait; Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt : in penitentia maiorem in se quisque seueritatem debet exercere, & à se ipso iudicatus, non iudicetur à Domino, sicut idem Apostolus ait; Si enim nos iudicaremus, à Domino non iudicaremur.*

Ex quo intelligimus, parùm ad rem facere, quod notauit Kemnitijs, Apostolum non vsurum esse verbo *κρίνειν* sed *διακρίνειν*, cum ait : *Si nos iudicaremus* : siquidem Apostolus per vocem *διακρίνειν*, intellexit quidem discutere ac discernere, vt vox ipsa propriè significat; sed haud dubiè voluit, vt qui se discutiunt, si malefacta in se inveniunt, ea corrigant, & puniant, ne à Domino grauiùs puniantur, vt

Zzzzz 2

sanctus

sanctus Augustinus rectè exposuit. Quem sequitur Anselmus in eundem locum; & ab his non discrepat Commentarius, qui tribuitur Ambrosio, qui per *ἡμαρτίαν* intelligit, & rata non solùm discernere, sed etiam corrigere: cum quibus apertissimè sentit Chrysostomus homil. 42. in Mattheum. *Audi*, inquit CHRYSOSTOMVS, *Paulum dicentem; Si me ipsos iudicaremus, non vniq; iudicaremur. Et quoniam modum inquires, à me ipso rationes viuendi, & supplicium exigam largos, lachrymarum effunde fluuios, laboribus ac vigiliis ipsum afflige, &c.*

NEQVE argumenta illa Philippi, quòd pertineant pœnitentiæ spontè assumptæ ad regulam: *Frustrà colunt me mandatis hominum*, & quòd pugnent cum præceptis: *Non occides, & Habeto honorem corpori.* concludunt aliquid: alioqui reprehendere cogeremur sanctum Iob, Dauidem Prophetam, & alios sanctissimos homines, quos constat pœnas multas spontè suscepisse, vt peccata in se punirent.

ILLVD igitur: *Frustrà colunt me mandatis hominum*, non habet locum in re proposita: tum quia Dominus eo loco non loquitur de eo, quod spontè agimus, sed de eo, quod facimus ex hominum imperio: tum quia non displicet Deo obedientia erga homines, nisi quando contraria Deo præcipiunt homines: tum denique quia non hominum, sed Dei mandatum est, vt qui peccauit, pœnitentiam agat; & pœnitentiam Scripturæ passim describunt per stertum, planctum, ieiunium, saccum, &c. Itaque cum dicuntur aliqui pœnitentiæ sponte sua assumere; illud, SPONTE SUA, non excludit mandatum Dei de pœnitentia agenda, & operibus laboriosis assumendis; sed excludit tum peculiare Sacerdotis imperium, tum etiam certum genus, aut mensuram operum laboriosorum, quam Scriptura aut Ecclesia in particulari præscripserit.

ILLVD autem: *Non occides*, quorsum adducitur: neque enim vllus nostrum probat eiusmodi pœnas, quæ mortem, aut mortis periculum adferant. Porro ieiunia, preces, saccus, & ceteræ corporis asperitates, aded non occidunt, vt Eremitæ illi veteres, qui in eiusmodi operibus, præter ceteros homines

mines exercebantur, diutissimè vixisse legantur: neque illud negari potest, quin plures crapula, quàm ieiunium, delicia, quàm labores occiderint.

DENIQUE, illud: *Habeto honorem corpori*, quod ex cap. 2. ad Collossen. Lutherani, corporis quàm animæ studiosiores, passim adferre solent, duobus modis commodissimè explicatur. NAM si commentarium sancti Ioannis CHRYSOSTOMI sequi velimus, sententia Apostoli erit, vt debitus honor corpori tribuatur. Exigit autem debitus honor corporis, vt ei necessaria prouideantur, quod faciendum esse nos minimè negamus; non autem exigit, vt ob animæ salutem non affligatur, alioqui Paulus ipse contra suum præceptum egisset, quando castigabat corpus suum, & in seruitutem redigebat. I. Corinth. 9. Si verò sanctum AVGVSTINVM audiamus in epist. 59. ad Paulinum, tantum aberit, vt hic locus sit contra nos, vt etiam maximè faciat pro nobis. Nam ex Augustini sententia, beatus Paulus reprehendit quosdam, qui ex superstitione corpus affligebant, non autem vt illud ob animæ salutem castigarent: vbi corporalis afflictio spontè assumpta laudatur, sed finis malus reprehenditur: *Videntur quidem*, inquit Apostolus, *qua isti faciunt, rationem habentia sapientia in superstitione, & humilitate, non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.* hoc est, Videtur quidem abstinentia istorum habere quasdam rationes sapientiæ, quia hoc facere videntur ad humiliandum cor, & castigandum corpus, non ad honorandum, & saturandum: tamen quia ex superstitione id faciunt, non ex vera pietate, nihil eis prodest.

CAPVT V.

*Opera quibus reatus peccati præteriti expiatur,
rectè à Sacerdotibus iniungi.*

EMONSTRAVIMVS hætenus, opera laboriosa spontè assumi posse: sequitur, vt ea posse quoque, ac debere à Sacerdotibus iniungi, breuiter ostendamus.

PRIMUM igitur verba illa Domini: *Quodcunq; ligaueris* Matth. 16. & *Quæcunq; alligaueris*, Matth. 18. satis aperte hoc docent. Rectè enim Concilium Tridentinum, sess. 14. can. 15. docet, Claves Sacerdotibus datas non tantùm ad solvendum, sed etiam ad ligandum; & ideo sicuti à culpa pœnitentes absoluunt, ita etiam posse ac debere eosdem ad certâ pœnitentiæ opera alligare: & quemadmodum peccata remittunt quoad culpam, & pœnam æternam, dum absoluunt, sic etiam peccata retinent quoad pœnam temporalem, dum multam pœnitenti imponunt.

Ridicula autem est obiectio Lutheri, quod peccata, ligari & solui dicantur, non Confessio, aut Satisfactio. NAM neq; nos dicimus, ligari vel solui Confessionem, aut Satisfactionem: neque propriè peccata solvuntur, aut ligantur; sed homines sunt, qui à vinculis peccatorum absoluuntur, vel pœnarum vinculis alligantur.

PORRO in potestate Clauium contineri, vt Sacerdotes pœnitentibus opera quædam laboriosa præscribant; ac per hoc, ad Ius diuinum, non ad humanas traditiones hoc pertinere, testatur sanctus LEO in epist. 91. ad Theodorum, his verbis: *Mediator Dei & hominum, hanc Præpositus Ecclesia tradidit potestatem, vt & consentibus actionem pœnitentiæ darent, & eosdem salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent.*

Sanctus etiam CYPRIANVS in sermone de lapsis, dum contendit, non oportere ad Martyrũ preces, remittere peccata lapsis, nisi prius expleuerint impositas multas; ad E-
uange-

uangelium recurrit: *Contra Euangelij, inquit, Vigorem, contra Domini ac Dei legem, temeritate quorundam laxatur incautis communicatio. Irrita, & falsa pax, periculosa datibus, & nihil accipientibus profutura. Non querunt sanctitatis patientiam, nec veram de satisfactione medicinam. & infra: Contra Euangelium facere non possunt, qui de Euangelio Martyres fiunt.*

Et S. GREGORIUS lib. 3. in I. Regum, explicans cap. 7. *Afflictio, inquit, pœnitentia, ad delenda peccata idonea est, cum sacerdotis fuerit iudicio imperata, cum ab eo confitentium actibus discussis, promodo criminis, onus eis decernitur afflictionis.*

AD HÆC pleni sunt Conciliorum libri canonibus (quod nec Aduersarij negant) quibus certum tempus ad satisfaciendum pœnitentibus præscribitur. Et quamuis opera laboriosa, pœnitentibus olim ante Absolutionem imponebatur, & explebantur; tamen non fuisse id absolutè necessarium, sed potuisse etiam expleri post Absolutionem, ut hoc tempore fieri solet; ac per hoc, satisfactiones illas non tam ad culpam, quam ad pœnam temporalem expiandam, referri consueuisse, perspicuum est ex Conciliis illis, quæ in articulo mortis iubent pœnitentibus Communionem dari, etiã si nulla, aut non plena præcesserit satisfactio; sed tamen admoneri, ut si forè superuixerint, integrè pœnitentiam sibi iniunctam expleant. Vide Concilium Nicænum, can. 12. aliàs 13. Carthaginense IV. can. 76. Arausicanum I. can. 3. Moguntinum sub Rabano, can. 26. Item cap. 83. Græcarum Synodorum à Martino Bracarensi collectarum: & ex Pœnitentia Theodori apud Gratianum, 26. quæst. 7. can. Ab infirmis.

Nec verò desunt optimæ rationes, ob quas planè congruens fuerit, ut in Sacramento Pœnitentiæ Deus vellet per ministros suos certam multam peccatoribus imponi.

PRIMUM enim id exigebat differentia inter eos, qui ante Baptismum, & qui post Baptismum peccant. Qui enim peccant ante Baptismum, maiori misericordia digni sunt, quam qui post Baptismum: cum ille in tenebris ignorantia; isti

in lumine fidei, & agnitionis Dei versarentur: illi diabolo & pompis, atq; operibus eius nondum nuncium remisissent: isti remisissent: illi sine adiutorio gratiæ gratum facientis, & absque Spiritu sancto inhabitante viuerent; isti filij Dei effecti, pignus Spiritus in cordibus suis haberent: illi denique nunquam antea ad indulgentiam peruenissent; isti post indulgentiam, & tot beneficia, ingrati, tantum benefactorem iterum ad iracundiam prouocassent. Itaque omnino pareratur, ut Deus Ministris suis mandaret, ut peccâtes post Baptismum, non sine mulcta iniuncta ad indulgentiam diuinam per ianuam reconciliationis admitterent.

Quam rationem Michaël PSELLVS in ea disputatione quam edidit, An plena remissio detur in sine suscipienti habitum Monachalem; egregiè his verbis cõplexus est, ex sententia Gregorij Nazianzeni; *Quot afferemus lachrymas, & fonti Baptismi exaquentur? etenim nisi tanta fuerint lachryma, & per eas nostra iniquitates obruantur, non inueniuntur eis superiores.* Et infra: *Diuinum quidem lauacrum, sicut superius est dictum, etiam sine lachrymis largitur remissionem peccatorum. Quamobrem, quod talis lauacri adeest potestas, & quod facile condonari possunt, qua ante Baptismum peccata sunt, & que sint admissa propter ignorantiam, ostensum est: qua autem post Baptismum, multis lachrymis indigent, & non facile condonantur, quoniam prudentes, scientesq; peccamus,*

ALTERA ratio peti potest à misericordia, & iustitia Dei, quæ in diuinis literis passim coniunctæ prædicantur: siquidem maximè consentaneum est rationi, ut sic Deus ex misericordia peccata condonet, ut etiam iustitiæ, quoad eius fieri potest, satisfieri velit.

NEQVE soluitur argumentum, si quis dixerit, Christum pro nobis Deo Patri abundè satisfecisse. Nam etiam si ad amicitiam Dei recuperandam, & pœnam sempiternam euadendam, congruens fuerit, ut nobis Christi satisfactio applicaretur, cum nos tanto oneri omnino impares essemus; tamen ad expiandam pœnam temporalem, per Christi gratiam idonei effecti, par erat, ut nos ipsi, qui Deum offenderamus, eidem nostro labore satisfaceremus.

TERTIA

TERTIA ratio ducitur à differentia Sacramenti Baptismi, & Pœnitentiæ. Nam Baptismus, cùm sit lauacrum regenerationis, non requirit, vt is qui regeneratur, in ea re multum labore: at Pœnitentia, quia medicamentum est animæ vulneratæ, ac ægrotantis, id planè exigit, vt qui curatur, medicinales vsiones, incisiones, pharmaca amara, aliaque id genus multa sustineat.

QUARTA ratio sumitur ab vtilitate ipsius pœnitentis: vtilissimum enim peccatori est, vt non maneat penitens impunitus, ne ex veniæ facilitate ad peccandum iterum incitetur. Atque hæc est ratio sancti Gregorij NAZIANZENI, oratione 14. quam habuit in funere parentis sui Gregorij: *Deus, inquit, & licet ob clementiam, à seueritate ad remissionem inclinare consueuerit, non tamen in omnibus parcat peccantibus, ne illi bonitate sua fiant deteriores.* Hæc ille.

NEQVE solùm timor satisfactionis cum labore exsoluenda, coërcet à peccando, sed etiam admonet quanta sit peccati grauitas, & eo modo animam erudit, & illustrat, atque ex eo lumine ingens quoddam odium erga peccatum nascitur, vt iam non timore pœnæ, sed amore iustitiæ, & odio peccati in bonis actionibus perseueretur.

NEQVE exigua est illa vtilitas Satisfactionis, quòd multum conducit ad habitus vitiorum eradicandos, & virtutum inferendos, quodque Christi crucem gustare nos facit, & Christo ipsi compati, vt cum eodem postea (iuxta Apostolum) regnemus: quas rationes breuiter attingit Concilium Tridentinum, sess. 14. cap. 8.

QUINTA ratio petitur ab vtilitate, quæ in alios redundat. Nam sæpè ob peccatum vnus, non punitum, vt oportebat, in totum populum Dei furor accenditur: cuius rei testis est Iosue, qui cap. 7. scribit, populum Israël tamdiu coram hostibus terga vertisse, donec peccatum Achan detectum, & punitum non fuit. NEQVE exigua est illa vtilitas, quòd ex pœna vnus, præsertim si publica sit, sæpenumerò corriguntur multi. DENIQVE, illud quoque accedit, quòd, vt sanctus CYPRIANVS ait in sermone de lapsis, extremo: *is qui Deo pro peccatis suis satisfacere, & par est, laborat, non*

ZZZZZ § *solum*

*solùm Veniam apud Deum impetrat, sed etiam quam contri-
stauerat nuper, latam facit Ecclesiam.*

CAPVT VI.

*Opera satisfactoria esse, Orationem, Ieiunium,
& Eleemosynam.*

VARTA sequitur quæstio, Quænam sint illa o-
pera, quibus pro reatu pœnæ expiando, satisfa-
cere debemus. Et quidem Philippus Melanch-
thon cùm in Confessione Augustana, artic. de
Confessione, inter eos qui sunt de abusibus, & in Apologia
articuli de Pœnitentia, tum in Locis, tit. de Satisfactione, ab-
solutè damnat ea opera, in quibus Catholici Satisfactionem
constituunt, ac dicit esse cæremonias, res inutiles, non man-
datas diuinitùs, traditiones humanas, &c.

Martinus autem Kemnitius in 2. parte Examinis, pag.
1094. admittit, opera quæ Satisfactoria dicuntur à Catho-
licis, vt Orationem, Ieiunium, Eleemosynam, in genere, &
vt ad vitæ nouitatem pertinent, mandata esse diuinitùs: ta-
men certam mensuram eleemosynæ, certos dies ieiunio-
rum, certas preces ad expianda peccata, vel spontè suscepta,
vel à Sacerdotibus indicta, contendit esse traditiones huma-
nas, & opera electitia, quæ nullius sint apud Deum precij,
aut valoris.

Nobis igitur duo probanda sunt. PRIMVM, opera Satis-
factoria in genere, non esse cæremonias, aut res inutiles, sed
res utilissimas, quarum in diuinis literis extêr exempla, pro-
missiones, & præcepta. DEINDE, hæc ipsa opera in particu-
lari, quatenus à Deo non imperantur, sed spontè ad peccata
expianda suscipiuntur, grauissima esse Deo, & exemplis Scri-
pturarum, ac promissionibus confirmari.

Quod igitur ad PRIMVM attinet, sciendum est, Opera sa-
tisfactoria, ex cõmuni Theologorum sententia, & ex Con-
cil. Trident. sess. 14. can. 13. esse, Orationem, Ieiunium, & E-
leemosynam, ac præterea illa omnia, quæ ad hæc tria, tan-
quam ad quædam præcipua capita reuocantur.

Cur

Cur autem hæc tria præcipuè à Theologis statuantur, duæ sunt causæ. VNA est, quòd debeamus satisfacere per ea bona, quæ nostra sunt, quoad eius fieri potest. Habemus autem tria genera bonorum; animi, quæ Deo damus per Orationem; corporis, quæ Deo damus per Ieiunium; externa, quæ Deo damus per Eleemosynam. ALTERA ratio est, quòd omnia vitia reuocantur ad illa tria, quæ S. Ioannes posuit in epist. cap. 2. concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ. Ieiunium comprimit cõcupiscentiam carnis, Eleemosyna concupiscentiam oculorum, id est, auaritiam, Oratio superbiam vitæ.

Reuocantur autem ad Ieiunium ea omnia, quæ corpus affligunt & concupiscentiæ carnis repugnant, vt cilicia, cineres, flagellationes: reuocantur ad Eleemosynam, quæ repugnant auaritiæ, aut certè in proximi vtilitatem cedunt, vt opera omnia misericordiæ: reuocantur ad Orationem, quæ Deo propriè exhibetur, vt laudes, gratiarum actiones, Contritionis & Confessionis actus.

Quocirca rectè Theologi docent, per actum Contritionis, vt est opus pœnale, semper aliquid pœnæ temporalis, pro qua satisfaciendum erat, remitti: & aliquando tam vehementem esse posse dolorem Contritionis, vt tota pœna remittatur. Quod etiam à nostris doceri, agnoscit Philippus in Apologia Confess. in articulo de Confess. & Satisfactione; & tamen mentiri audet, nos Satisfactionem in cæremoniis, & rebus inutilibus constituere.

His ita constitutis, facillè erit probare Scripturarum testimoniiis ea, in quibus nos ponimus Satisfactionem. Nam de Oratione loquitur Deus in Psalm. 49. *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, &c.* vbi simul præceptum, & promissionem videmus. Exemplum habemus Dauidis, qui tot Psalmis compositis, peccata sua coram Deo defleuit; item Manasse, de quo sic legimus, 2. Paralip. 33. *Qui postquam coangustatus est, orauit Dominum Deum suum, & egit pœnitentiam valde, coram Deo Patrum suorum, deprecatusq; est eum, & exorauit intentè: & exaudiuit orationem eius, reduxitque eum Hierusalem in regnum suum.* De Ieiunio habemus exemplum Dauidis, vt cætera prætermittam, 2. Reg. 12. item præce-

præce-

præceptum, & promissionem: Ioëlis 2. De Eleemosyna in
 gne exstat exemplum Tobia 1. præceptum, & promissio, Lu
 cæ 11. *Date Eleemosynam, & omnia munda sunt vobis.*

R V R S V M hæc tria commendantur ab Angelo, Tobia 11
Bona est Oratio cum Ieiunio, & Eleemosyna. & regulas co
 rundem trium operum explicat Dominus Matth. 6.

De cinere, & cilicio, quæ ad Ieiunium reducuntur, exstat
 exemplum in diuinis literis, vt Niniuitarum, Ionæ 3. Davidis
 ac seniorum Israël, 1. Paral. 21. Idem imperatur Hierem. 4.
 Ioëlis 1. & alibi. Idem confirmat ipse Dominus, Matth. 23.
 Denique H I E R O N Y M V S in comment. ad 3. cap. Ionæ: *Sac
 cus, inquit, & ieiunium, arma sunt pœnitentiæ.*

De flagellatione, ac percussione sui ipsius, quod genus
 pœnitentiæ præter cetera damnant Aduersarij, habemus e
 xemplum Apostoli Pauli, 1. Corinth. 9. *Castigo corpus meum,
 & in seruitutem redigo.* quo loco verbû Græcum *ὑποτιάζω*
 (vt Theophylactus notat) significat; vsque ad liuorem con
 tundere. Et quamuis Apostolus similitudinem ducat ab iis,
 qui in stadio pugnant, ac dicere velit, eo se modo corpus
 suum malè accipere, ac subiicere, quemadmodum athleta,
 cùm in stadio aduersarium suum pugnis, ac cæstibus ad liuo
 rem vsq; contundunt: tamen omninò probabile est, Paulum
 etiam propriè corpus suum verberibus affecisse; tum quòd
 vox Græca id significet, tum quòd hoc genus pœnæ etiã ve
 teribus fuerit vsitatum. Nam Luc. 18. Publicanus pœnitent
 percutiebat pectus suum: & S. H I E R O N Y M V S postquam di
 xerat in epist. ad Eustochium de custodia virginittatis: *Horre
 bant sacco membra deformia. &: Nuda humo vix ossa haren
 tia collidebam. &: Repugnantem carnem, hebdomadarũ me
 dia subiugabam.* subiungit: *Memini me clamantem, diem cre
 brò iunxisse cum nocte, nec prius à pectoris cessasse verber
 bus, quàm rediret Domino increpante tranquillitas.*

I A M verò hæc ipsa opera, quatenus quoad certum mo
 dum in particulari, diuinitus mandata non sunt, ac per hoc
 indebita dici possunt; grata esse Deo, & sancta, atque utilis,
 demonstratum est à nobis in secundo libro de Monachis,
 vbi de Consilijs Euangelicis, & Operibus supererogationis
 disputauimus.

Ac præter alia, insigne testimoniū habemus in lib. Num. cap. 30. vbi Deus approbat, & sibi reddi iubet, vota spontè facta de ieiuniis, aut alia quauis corporis afflictione. Atqui Deus nusquam imperauerat, non solū in specie aliqua certa vota, sed ne in genere quidem vlla vota: & tamen vota spontè facta Deo grata esse, perspicuum est, tum ex eo, quòd iubet sibi reddi, tum ex illa Prophetæ cohortatione: *Vouete, & reddite Domino Deo vestro.* Psalm. 75. Falsum igitur est quod Aduersarij passim scribunt; opera indebita, siue nō imperata diuinitus, minimè Deo placere.

Insigne QVOQVE est exemplum S. Ioannis Baptistæ, cuius vestis, pili camelorū erant; cibus, locustæ; lectus, humus; domus, desertum. Matth. 3. Luc. 3. & Marc. 1. NEQVE poterunt Aduersarij in Scripturis ostēdere, vbi Deus tantam vitæ asperitatem imperauerit; vt omninò fateri cogamur, eiusmodi labores spontè susceptos fuisse, atque ad opera supererogationis pertinuisse. NEQVE illud dici potest; respicientiam, ac vitæ nouitatem eos labores postulasse. Nam nec S. Ioannes vnquam à Deo alienus fuerat, vt conuersione, & respicientia, ac vitæ nouitate indigeret: neque conuersio, ac vitæ nouitas, ex sententia præcipuè Aduersariorum, tantam seueritatem requirit. Ioannes igitur quia pœnitentiam prædicaturus venerat; vt eam non solū verbo, sed etiam exemplo prædicaret; *Elegit, vt scribit CHRYSOSTOMVS, homil. 10. in Matthæum, Vestem, & victum, ac reliquam vitam compunctioni, & pœnitentiæ accommodatam.* & placuisse Deo eiusmodi vitam, testis est Christus ipse, qui Ioannem Matth. 11. & Luc. 7. mirificè laudauit.

HVC etiam pertinet Annæ illius exemplum, quæ, vt Lucas scribit, cap. 2. *Non recedebat à templo, ieiuniis & obsecrationibus seruens, die ac nocte.* Nam à templo non recedere, & perpetuò ieiunare, & orare, non erat in lege Domini vsquam imperatum: & tamen hæc opera indebita, & supererogationis, fuisse cultum Deo gratum, ex verbis Euangelij satis apertè colligitur. Neque enim Euangelista in laudibus eius mulieris posuisset, assidua illa ieiunia, & preces, & in templo commorationem; neque dixisset, illam Deo seruisse ieiuniis, & orationibus, nocte ac die; nisi opera illa cultum
Dei

Dei esse credidisset. OMITTO alia plurima, quæ & per
obuia sunt, & à nobis alibi annotata.

PORRO veteres Patres, afflictiones istas carnis non im-
peratas in particulari, sed spontè assumptas, apertissimè lau-
dant, & ad cultum Dei pertinere dicunt.

TERTULLIANVS in lib. de resurrectione carnis, seras &
aridas escas, & reliquam corporis afflictionem, sacrificia esse
Deo grata, scribit. Gregorius NAZIANZENSIS in epist. ad
Hellenium, scribens de quibusdam sanctis viris, qui aut nun-
quam homines videbāt, aut totos viginti dies sine cibo trāsi-
gebant, aut integro anno in oratione stabant: quæ certè o-
pera non sunt diuinitus imperata: *Talis, inquit, est Christi*
pars, talis passionum Christi fructus, quem ipse è terra ad Pa-
trēm defert; religionis, inquā, Christiane columen, populi do-
cus, mundi fundamētum, cum caelestibus pulchritudinibus e-
legantia propemodum certans. AVGVSTINVS homil. 29. in
lib. 50. homiliarum, eleemosynarum largitionē, sacrificium
vocat. Idem, siue quicumq; fuit auctor, in lib. de dogmatibus
Ecclesiasticis, cap. 68. *Pro amore castigandi corporis, abstinē-*
tibus à vino vel carnibus, nihil credere meriti accrescere; non
hoc Christiani, sed Ioniniani est. At profectò à carnibus, &
vino abstinere, non est diuinitus imperatum. Leo serm. 2. de
ieiunio decimi mensis: *Pro consummata, inquit, perceptione*
omnium fructuum dignissimè largitorum, eorum Deo conti-
nentia libamen offertur. quo loco S. Pontifex, sacrificium, ac
per hoc, cultum Dei, ieiunium illud appellat, quod certū est
non esse à Deo Christianis impositum. DENIQUE, pleni
sunt libri Patrum eiusmodi testimoniis.

POSTREMO, accedit etiam ratio. Nam si Deo placent
opera, quæ ipse neque in genere, neque in specie imperauit,
modò cum debitis circumstantiis fiant, vt paulò antè osten-
dimus de votis; quantò magis certum erit, placere Deo, quæ
ipse saltem in genere imperauit, qualia sunt, Oratio, Ieiunium, & Eleemosyna, & quæ ad ista reuocantur?

ARGV-
MENTA Philippi soluta sunt capite
superiore.

(:)

CAPVT

CAPVT VII.

Posse hominem iustificatum verè Deo satisfacere pro reatu pœnæ temporalis.

VLTIMA restat quæstio, Vtrum opera quæ sunt ad redimendam pœnam temporalem, cuius reatum sæpè manere ostendimus post culpam dimissam, verè satisfactoria dici possint. Aduersarij siquidem etiam si cogantur admittere (vt iam disputauimus) manere interdum reatum pœnæ temporalis post culpam remissam; & pœnis spontè assumptis præueniri manû Dei, & flagella diuina auerti, ac denique Ieiunium, Orationem, & Eleemosynam esse opera laboriosa, ac Deo grata: tamè nullo modo adduci possunt, vt fateantur, per hæc opera satisfieri Deo, aut pœnas debitas compensari; vix etiam nomen ipsum Satisfactionis ferunt.

Lutherus in assert. art. 5. *Vehementer, inquit, odi, & sublatam vellem hoc vocabulum, SATISFACTIO, quod non modò in Scripturis nõ inuenitur, sed & periculosum habet sensum, quasi Deo quisquam possit pro illo peccato satisfacere, cum gratis ille ignoscat omnia.*

Philippus in Apologia Confess. Augustanæ, art. de Confess. & Satisfactione: *Sed tamen, inquit, fatentur Aduersarij, quòd Satisfactiones non prosint ad remissionem culpa: Verum singunt Satisfactiones prodesse ad redimendas pœnas seu Purgatorij, seu alias. Et infra: Hæc tota res est commentitia, recens conficta, sine auctoritate Scriptura, & veterũ scriptorum Ecclesiasticorum. Et infra: Scholastici viderunt in Ecclesia esse Satisfactiones, sed nõ animaduertebant, illa spectacula instituta esse, tum exempli causa, tum ad probandos hos, qui petebant recipi ab Ecclesia. In summa, non viderunt esse disciplinam, & rem prorsus politicam: ideò superstitiosè finxerunt, eas non ad disciplinam coram Ecclesia, sed ad placandum Deum valere.*

Ioan. Calvinus, lib. 3. Instit. cap. 4. §. 39. loquens de Satisfactionibus, quæ leguntur apud veteres: *Vocârunt, inquit, & plurimum Satisfactionem; non compensationem, qua Deo redde-*

redderetur, sed publicam testificationem, qua qui Excommunicatione multati fuerant, cum in communionem recipere vellent, Ecclesiam reddebant de sua pœnitentia certiores: indicabantur enim illis pœnitentibus certa ieiunia, & alia, quibus se prioris Vita Verè, & ex animo pertasos esse approbarent, & potius priorum memoriam obliterarent; atque dicebantur, non Deo, sed Ecclesia satisfacere. Hæc ille, quæ his verbis satis ostendit, se non admittere Satisfactionem qua Deo satisfiat; & in superioribus explicauerat, se non tantum Satisfactionem quoad culpam, sed neque etiam quoad pœnam, vlllo modo admittere: cuius argumenta paulò infra dissoluemus.

Martinus etiam Kemnitius loco sæpius notato, ac præcipuè, pag. 1087. id præcipuè in Tridentino Concilio reprehendit, quod exigat Satisfactionem in reconciliatione, quæ fit post Baptismum: Ita, inquit, Concilium sententiam suam explicat: Eos qui ante Baptismum deliquerunt, dicit in gratiam à Deo recipi sine propriis satisfactionibus, propter meritum & satisfactionem Christi: qui Verò post Baptismum lapsi sunt, illis ait diuinam clementiam non dimittere peccata absque vlla propria ipsorum satisfactione, quam pro peccatis ipsi exoluant. Hoc Lector bene nolet, &c.

Nos igitur Concilium Tridentinum sess. 6. capit. 14. & sess. 14. canone 13. & Ecclesiæ totius sententiam sequentes, probare aggrediemur, per opera illa pœnalia, de quibus hactenus loquuti sumus, verè ac propriè Domino satisfieri pro reatu pœnæ, qui post culpam dimissam remanet expiandus.

ILLUD tamen antea præmittendum putamus, quod in initio libri huius attigimus, nos hoc loco de Satisfactione illa, verba facere, quæ (vt nostri loquuntur) ex condigno quodam pœnam temporalem expiet, non tamen ex rigore iustitiæ. Satisfactio enim ex rigore iustitiæ, quo requiritur satisfiat ex propriis; & ad æqualitatem, nulla videlicet proueniente, aut intercedente gratia eius, cui debetur Satisfactio. Nos autem neque aliquid habemus, quod Dei non sit, neque possumus vlllo genere honoris adæquare iniuriam, quam Deo fecimus: cum iniuriæ mensura æstimetur

ex dignitate Dei, quæ infinita est; mensura honoris, quem illi impendimus, æstimetur ex dignitate nostra, quæ est finita ac perexigua. Nihilominus tamen accedente gratia Dei, eaque multiplici, verè possumus aliquo modo ex propriis, & ad æqualitatem, ac per hoc iustè, & ex condigno satisfacere.

PRIMUM enim accedit gratia iustificationis, per quam efficimur filij Dei, membra Christi, habitacula Spiritus sancti: & hac ratione, opera nostra, vt à Spiritu Christi in nobis habitante procedunt, quandam habent infinitatem, ac per hoc etiam quandam æqualitatem cum iniuria, qua Deum peccando affeceramus.

Accedit R VRSVS alia gratia, dum Deus, qui nostra omnia sibi iure vindicare posset; non omnia, quæ facere possumus, imperat, sed certa quædam opera duntaxat: alia verò permulta, non imperat, sed suadet, atq; ad ea facienda hortatur, vt lib. 2. de Monachis copiosè ostendimus. Ex qua Dei benignitate illud consequitur, vt habeamus opera propria, & indebita, quibus pro iniuria satisfaciamus: quanquam ea est benignitas Dei, vt etiam quæ munera ipsius sunt, nostra esse merita patiatur; & quæ de manu eius accepimus, sibi donari libenter admittat.

Accedit P R A E T E R E A alia gratia. Nam Deus cum nos ad amicitiam suam per reconciliationem iterum recipit; à pœna, cuius debitores eramus, æternitatem aufert, ac de æterna temporalem facit. Ita igitur intelligimus, per nostra opera Domino satisfieri, nō ex rigore iustitiæ, sed gratia ipsius eaque multiplici præcedente, & comitante, atque id nobis donante, vt habeamus, vnde ex propriis, & ad æqualitatem pœna temporali satisfacere valeamus.

Hæc explicatione præmissa, probanda est veritas, PRIMVM testimoniis Scripturarum. DEINDE, traditione veteris Ecclesiæ.

Aaaaaa

CAPVT

CAPVT VIII.

*Ex Scripturis probatur, Deo satisfieri posse pro
pœna temporali, culpa dimissa.*

RIMVM igitur Scripturæ testimonium esse potest, quod habetur Isa. cap. I. vbi Dominus promittit remissionem plenam, ac perfectam peccatorum, quasi præmium quoddam, iis qui non tantum lauerint ac mundauerint se per cōtritionem, sed etiam in bonis operibus misericordiæ se exercuerint. Sed de hoc loco plura dicemus capit. 15. in solutione tertij argumenti Ioannis Caluini.

ALTERVM testimonium habetur Dan. 4. *Peccata tua eleemosynis redime.* & Prouerb. 16. *Misericordia & Veritate redimitur iniquitas.* Hic enim habemus vocem Redemptionis, quæ æquiualeat voci Satisfactionis, quam Lutherus in diuinis literis inueniri negabat. Certè enim non minus ad iusticiam pertinet Redemptio, quàm Satisfactio: & si absurdum esset dicere, nostris operibus satisfieri pro peccatis: multò esset absurdus dicere, nostris operibus redimi peccata: quemadmodum ipsi etiam Hæretici grauius ferunt, si dici velimus aliqua ex parte redemptores, quàm satisfactores. Cùm igitur Scriptura non vno in loco disertis verbis tradat, nostris operibus redimi peccata, profectò non abhorret ab vsu Scripturæ quod nos dicimus, nostris operibus satisfieri pro peccatis. Quemadmodum autem refellatur Caluini expositio, cap. 3. ostendimus.

SED fortasse obiiciet aliquis, non dixisse Danielem, *Peccata tua tibi debitas eleemosynas redime*; sed, *Peccata tua eleemosynis redime*, proinde loquutum esse de redemptione culpæ; quam nos ipsi fatemur, non esse veram & propriam redemptionem.

RESPONDEO, in sacris literis nomen peccati sepe numero accipi pro pœna, siue pœnæ reatu: vt Genes. 43. *Nisi redimeris puerum, ero peccati reus in te omni tempore.* Deuter. 5. *Reddens iniquitatem patrum in filios.* 3. Reg. I. *Erimus ego, et filius meus Salomon peccatores.* Et hoc modo accipi potest illud

illud quod adduximus ex Prouerbiis: *Miser cordia & Veritate redimitur iniquitas.*

Locus autem Danielis duobus modis exponi solet. Vno modo vt per peccatū intelligatur culpa, siue inimicitia cum Deo: & tunc significatur illis verbis, posse hominem pœnitentem per eleemosynas placare Deum ex congruo, atq; ab eo gratiam reconciliationis impetrare. Ex qua interpretatione id sequitur, vt si opera hominis nondum iustificati, tamen cum auxilio Dei speciali facta tantū valent ad reconciliationem, vt ex congruo dicantur redimere culpam: multo magis opera hominis iusti, ex Spiritu inhabitante facta, tantū valeant ad expiandam pœnam temporalem, vt ex condigno dicantur redimere pœnam.

Alio modo exponuntur à nonnullis ea verba, vt per peccatum sola pœna intelligatur. Sed quia Nabuchodonosor impius erat, & non solū pœnæ, sed etiam culpæ remissione indigebat, idcirco auctores illi volunt, sententiam Danielis esse hiulcam, ac subintelligi alia verba, quibus ad agendam pœnitentiam, & quærendam reconciliationem Daniel Regem sit cohortatus, ac tum demū addiderit de expianda pœna: *Peccata tua eleemosynis redime.* Ceterū plenus cōmentarius erit, si verba Danielis intelligamus de perfecta remissione peccati quoad culpam & pœnam; ita vt cohortatio sit ad magnas & frequētes eleemosynas, quibus primū disponatur Rex ad Reconciliationem, deinde etiam pœnam ex condigno redimat: quemadmodum intelligendus esse videtur locus ille Lucæ II. *Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Ad quem modum etiam loquitur S. Cyprianus in serm. de lapsis, vbi opera pœnitentiæ requirit, quibus primū venia peccatorum impetretur, deinde etiam corona gloriæ acquiratur.

TERTIVM testimonium positum est in illis verbis Præcursoris: *Facite fructus dignos pœnitentiæ,* Lucæ 3. quod testimonium Aduersarij non rectè exponunt de nouitate vitæ, & obseruatione legis diuinæ. Nam facere fructum dignum pœnitentiæ, est operari eo modo, quo decet eum qui pœnitentiam profitetur; qui autem pœnitentiam proficitur quod aliquē læserit, non solū cessat à lædendo, nec so-

lùm cauet in futurum ne quid in eum committat, sed etiam
damnum resarcit, compensat iniuriam, malè facta corrigit
& emendat.

ATQVE in hunc modum locum istum veteres exposue-
runt. S. GREGORIUS homil. 20. in Euangelia: *Aliud, inquit,
est, fructum facere Pœnitentia, aliud, dignum Pœnitentia
fructum facere. Ut enim de dignis pœnitentia fructibus loqua-
mur, sciendum est, quòd quisquis illicita non commisit, hinc
iure conceditur, Et licitis statuitur, sicq; opera pietatis faciat,
Et tamen si voluerit, ea quæ mundi sunt non relinquat. At si
quis in fornicationis culpam, vel fortassis, quod granius est, in
adulterium lapsus est, tanto à se licita debet abscindere, quàn-
tò se meminit Et illicita perpetrâsse. Vide eundem lib. 6. cap.
2. in primum Regum, vbi cùm tria ad Pœnitentiam requi-
rat, mentis conuersionem, oris confessionem, & peccati vin-
dictam; hoc tertium, ex testimonio à nobis allato de dignis
Pœnitentia fructibus confirmat.*

BEDA lib. 1. in Luc. cap. 2. repetit verba Gregorij iam cita-
ta. Idem etiam Beda in Psal. 4. *Sacrificate, inquit, sacrificium
iustitia, quasi dicat: Ita dico, Et irascamini præteritis peccatis,
Et sacrificetis sacrificium, id est, mortificetis propria vitia ve-
stra, faciendo dignos fructus Pœnitentia, tantum scilicet pro
singulis vos affligentes, quantum digna expetit Pœnitentia,
quod erit sacrificium iustitia.*

Petrus DAMIANVS in serm. 2. de S. Andrea: *Ne tibi blan-
diaris, si grauiter peccanti, leuior Pœnitentia à mansueti, vel
à dissimulante dictatur, cùm in Purgatoris ignibus perfeuen-
dum sit, quidquid hic minus feceris: quia dignos Pœnitentia
fructus quarit Altissimus.*

Christianus DRUTHMARVS in cap. 3. Matth. *Fructum,
inquit, dignum Pœnitentia facere, est præterita mala fletibus
punire, Et bona è contrario agere, Et malè commissa eleemo-
synis redimere.*

ISICHIVS lib. 4. in Leuiticum, cap. 14. *Hac, inquit, ope-
ra necessaria habet, quæ virtutibus, et actionis studio valeant
delere peccata: propter quod Ioannes Baptista populo Iudæo-
rum dicebat, Facite fructum dignum Pœnitentia. & paulò in-
frà, explicans quæ sint ista opera, seu fructus Pœnitentia, dicit
esse*

esse Orationem, intentam Eleemosynam, vigiliis, saccum, ieiunium, lachrymas.

S. Iohannes CHRYSOSTOMVS homil. 10. in Matthæum, exponens hunc ipsum locum: *Facite, inquit, fructus dignos Pœnitentia. Quo autem modo fructificare poterimus? si utiq; peccatis aduersa faciamus: Verbi gratia, aliena rapuisti? incipe donare eam propria; longo es tempore fornicatus? à legitimo quoque usu suspendere coniugij, ac perpetuam continentiam sapius paucorum dierum castitate meditare; iniuriam, vel opere cuiquam, vel sermone fecisti? refer benedictionis verba conuictis; Et percutientes te, nunc officiis, nunc etiam beneficiis placare contende: neq; enim vulnerrato sufficit ad salutem, tantummodo spicula de corpore euellere, sed etiam remedia adhibere vulncribus. Deliciis antea, Et temulentia disfluebas ieiunio, Et aqua potu & trumq; compensa.*

PACIANVS in epist. 3. ad Simpronianum: *Vides, inquit, in sarmentis fructum requiri, id est, bona opera Pœnitentia, sicut Iohannes ait, Facite fructum dignum Pœnitentia. Vides sarmenta purgari: quæ sunt detrimenta carnis, damna lætitia, damna patrimonij, & vitæ labores, qui actus propriè pœnitentium sunt.*

Hi certè Patres non solùm vitæ nouitatem, & legis obedientiam requirunt, vt digni fructus Pœnitentiæ censeantur, sed etiam vt à licitis nos abstinemus, vt opera faciamus quæ valeant delere peccata, vt malè facta laboriosis operibus puniamus, vt scelera bonis operibus redimamus, vt vitiorum plagas abstinentiæ medicina curemus, vt crapulam & ebrietatem (vt Chrysostomus loquitur) aquæ potu, ac ieiunio compensemus. Denique Pacianus, detrimenta carnis, damna lætitia, damna patrimonij, & vitæ labores, id est, ieiunia, fletus, eleemosynas profusas, & ceteras vitæ asperitates, quas alioqui nulla lex imperat, fructus dignos pœnitentiæ esse definit. Digni autem fructus, rectè dici non possent, nisi re verà sufficerent ad iniuriam compensandam, si non ad æqualitatem quantitatis, saltem ad æqualitatem proportionis, & iuxta acceptationem eius qui fuerat læsus.

QUARTVM testimonium habetur 2. Cor. 7. vbi B. Paulus inter alios bonos fructus sanctæ tristitiæ, quæ Pœnitentiam

in salutem stabilem operatur, ponit vindictam. Neque multum refert an Apostolus loquatur de vindicta, quam is, qui Pœnitentiam agit, de seipso sumit, an de ea, quæ iniungitur ab alio: satis enim nobis est, probari ab Apostolo pœnas, quæ vindictæ nomine inveniuntur in Pœnitentia. Vindicta enim ad præteritum respicit, & ad iustitiam pertinet, neque aliud est, nisi id quod nos dicimus Satisfactionē: idē enim sumit vnusquisque de peccatis suis pro amore Dei vindictā, vel à Sacerdote iniunctam, libēter admittit, vt iniuriam Deo factam ea ratione compenset.

Et quamuis Calvinus, vt suprā notauimus, multis in locis neget, vllam pœnam pro peccatis nostris exigi à nobis; tamē lib. 3. Instit. cap. 3. §. 15. hunc locum Apostoli tractans, ita loquitur: *Postrema est vindicta: quo enim seueriores in nos sumus, & acriore censura questionem habemus de peccatis nostris, eo sperare debemus magis propitium, ac misericordem Deum. Et certē fieri non potest, quin anima diuini Iudicij horrore percussa, partes ultionis in exigenda de se pœna occupet.* Quo loco apertē concedit, Apostolum Paulum loqui de pœna, quæ vindictæ nomine à pœnitente suscipitur.

QVINTVM testimonium colligitur ex Leuitico, cap. 4. & 6. vbi sacrificia diuersi precij, pro æstimatione ac mensura delicti imperantur. Fuisse autem ea sacrificia compensationem, ac satisfactionem pro reatu pœnæ temporalis expiando, probabitur cap. 15. in responsione ad argumenta Caluini, in solutione 5. argumenti.

HVC adferri possent illa omnia Scripturæ loca, quæ docent, opera hominum iustorum, meritoria esse vitæ æternæ. Nam si opera iustorum eam vim habent, vt vitam æternam verē, & propriē mereantur: nullo modo negari potest, quin etiam efficacia esse possint ad satisfaciendum pro reatu pœnæ temporalis; siquidem longē maius est gloria æterna, quàm pœnæ temporalis remissio. Certē inter homines, si quis Regem suum iniuria affecisset, ac deinde in amicitiam restitutus, ita se gereret, vt merito operum suorum in societatem regni admitteretur; quis ambigeret, eundem officijs erga Regem, pecuniarium debitum facillē posse redimere?

Scripturæ testimonia pro meritis vitæ æternæ passim occurrunt: sed duo nobis hoc loco sufficient. ALTERVM est Matth. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedē.* quo loco, & vox Mercedis, & nomen Operariorum, & pactum cum operariis ex denario diurno; non permittunt nos aliter hunc locum exponere, quàm de meritis propriè dictis, quibus ex iustitia merces debetur: denarium autem diurnū, qui eo loco pro mercede ponitur, communi consensu Patres docēt esse vitam æternam. Vide Ambrosium lib. 7. in Lucam cap. 66. Hieronymum lib. 2. in Iovinianum. Augustinum lib. de sancta Virgin. cap. 26. Gregorium lib. 4. Moral. cap. 42. Chrysostomum, & alios in hunc locum Matthæi.

ALTERVM testimonium est 2. Timoth. 4. *Reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illa die iustus Iudex, non solum autem mihi, sed iis, qui diligunt aduentum eius.* certè corona iustitiæ, quæ redditur à iusto Iudice; veram & propriam laborum, meritorumque mercedem significat. SED de his hæcenus: nam de meritis operum suo loco fusiùs differemus.

CAPVT IX.

Extraditione veteris Ecclesiæ probatur Satisfactio.

NUNC adferemus testimonia veteris Ecclesiæ. AC PRIMVM ætate prima post Apostolos, id est, post annum Domini C. habemus IUSTINVM, siue quicumq; fuit auctor quæstionum, quæ in Iustini operibus continentur. Is igitur q. 79. quærit, Cur Iosiam Regem Deus permiserit gladio cædi, cum vir sanctissimus fuisset: respondet autem his verbis: *Ceterum luctuosum vita finem propterea Iosias retulit, quod iustioni Hieremias non paruerit, qui ei ex mandato Dei dixerat, Si ne progredereetur ad obuiandum Regi Aegypti in bellum, sicut ait Hieremias. Quapropter Si eum purum à peccatis ex hac vita reciperet Dominus Deus, ideo permisit illum inobedientia eius ferro Aegyptio pœnas exolvere.* Quod si mortem illam Deus permisit,

Aaaaaa 4

misit,

milit, vt purum Iosiam à peccato reciperet: ergo mortis pœna expiatio fuit peccati; & proinde (quod est idem) satisfactio pro peccato: & si pœna illa mortis violētæ, expiatio fuit peccati; ad eundem modum ceteræ pœnæ, quæ post peccatum exiguntur à pœnitentibus, non sunt satisfactiones coram hominibus tantum, sed etiam coram Deo: neque solum in remedium contra futura, sed etiam in vindictam & compensationem præteritorum exiguntur.

S. IRENAEVS lib. 3. cap. 37. loquens de Pœnitentia Adami: *Timor, inquit, Domini inuitum intelligentia, intellectus vero transgressionis fecit Pœnitentiam, pœnitentibus autem largitur benignitatem suam Deus. Etenim per succinctorium in factis ostendit suam Pœnitentiam, foliis ficulneis semetipsum contegens, existentibus et aliis foliis multis, quæ minus corpori eius vexare potuissent, condignum tamen inobedientia amictum fecit, conterritus timore Dei, & retundens petulantem carnis imperum. & infra ponit verba ipsius Adami: Quoniam, inquit, eam, quam habui à Spiritu sanctitatis stolam amisi per inobedientiam: & nunc cognosco, quoniam sim dignus tali tegumento, quod delectationem quidem nullam præstat, mirdet autem, & pungit corpus. Et hoc semper habuisset indumentum, humilians semetipsum, nisi Dominus, qui est misericors, unicuique pelliceas pro foliis ficulneis induisset eos. Ex hoc testimonio discimus, fructum Pœnitentiæ dignum, non esse solum vt Aduersarij volunt, nouam obedientiam mandatorum; non enim Deus mandauerat, vt Adam indumento illo tam aspero vteretur: sed esse pœnam spontè susceptam, quæ dolore corpus afficiat, & voluptatem ex peccato perceptam ea ratione compenset. Quocirca rectè Irenæus indumentum illud Adami vocat condignum inobedientiæ amictum. Inobedientia enim ex superbia nata fuerat, & idcirco iustum, & condignum erat, vt humilitate compensaretur: amictus autem ille, non solum carnem punitionibus affligebat, vt ob delectationem illicitam Domino satisfaceret, sed etiam vilitate ad cor humiliandum valebat, vt superbiam, & inobedientiam compensaret. Atq; hinc videtur postea factum, vt pœnitentes sacco, siue cilicio communiter vterentur. Idem lib. 4. cap. 26. in fine: Docbat, inquit, vt facerent præcepta, quæ ab*

initio præcepit Deus, & ut veterem cupiditatem per opera bona soluerent, & sequerentur Christum. Quoniam autem ea, qua possidentur, pauperibus diuisa, solutionem faciunt præterita cupiditatis, Zachæus facit manifestum: Ecce, dicens, dimidium bonorum meorum do pauperibus.

TERTULLIANVS in lib. de Pœnitentia: Offendisti, inquit, sed reconciliari adhuc potes, habes cui satisfacias, & quidem volentem. Et infra: Satisfactio confessione disponitur. Et paulò antè: Quàm porrò ineptum, Pœnitentiam non adimplere, & Veniam delictorum sustinere? hoc est precium non exhibere, ad mercedem manum emittere: hoc enim precio Dominus Veniam addicere instituit: hac Pœnitentia compensatione redimendam proponit impunitatem. Ex hoc testimonio habemus nomen Satisfactionis, quod Lutherus sublatum cupiebat: habemus satisfieri Deo, non autem soli Ecclesiæ, vt Aduersarij docent: habemus Satisfactionis opera ex condigno redimere pœnas peccatorum, nam ideo precium, redemptionem, & compensationem Tertullianus appellat.

Post annum Domini CC. habemus ORIGENEM, is homil. 6. in Exod. sic loquitur: Si quis fortè huiusmodi pecuniam à Diabolo deceptus, accepit; non & quequaque desperet, misericors enim, & miserator Dominus, & creatura sua non vult mortem, sed ut conuertatur, & viuat. Pœnitendo, flendo, satisfaciendo deleat quod admissum est. Item homil. 15. in Leuit. vbi dixerat, posse redimi peccata in hac vita, subiungit: Si tamen inuenerit manus tua precium, quod restituat. Quale precium? Pœnitentia sine dubio lachrymis congregatum, & manibus, id est, labore boni operis inuentum. Hom. 3. in lib. Iudic. Vide, inquit, benignum Dominum misericordiam cum seueritate miscentē, & ipsius pena modum iusta & clementi libratione pensantem. Non in perpetuum tradit delinquentes, sed quanto tempore errasse te nosti, quanto tempore deliquisti; tanto nihilominus tempore humilia te ipsum Deo, & satisfacito ei in confessione Pœnitentia.

S. CYPRIANVS lib. 1. epist. 3. scribens aduersus eos, qui non præmissa plena satisfactione, pacem pœnitentibus da-

A a a a a

bant:

bant: *Elaborant, inquit, ne Deo indignanti satisfaciat. Et infra Datur opera, ne satisfactionibus & lamentationibus iustus delicta redimantur, ne vulnera lachrymis abluantur.* Item lib. epistol. 14. *Hac qui subtrahit fratribus nostris, decipit miseros; Et qui possunt agere Pœnitentiam veram, Deo Patri, & misericordie precibus & operibus suis satisfacere, seducantur Et magis pereant.* Item in serm. de opere & eleemosynis: *Nos haberet, inquit, quid fragilitatis humana infirmitas, atq; imbecillitas faceret, nisi iterum pietas diuina subueniens sufficit, & misericordia operibus ostensis, viam quandam tuenda salutis aperiret; Et sordes postmodum quascunq; contrahimus, eleemosynis abluamus.* Loquitur in Scripturis Spiritus sanctus, & dicit: *Eleemosynis & fide delicta purgantur: non & sique illa delicta, qua fuerant ante contracta; nam illa Christi sanguine & satisfactione purgantur.* Ex hoc testimonio apertissime discimus, discrimen inter Baptismum, & Sacramentum Pœnitentiæ, quod Aduersarij perspicere nunquam potuerunt. Nam ante Baptismum non exigitur Satisfactio, cum Christi sanguine per Baptismum plenissime applicato, purgentur peccata omnia, non solum quoad culpam, sed etiam quoad pœnam alterius vitæ, tum æternam, tum temporariam: post Baptismum autem necessaria Satisfactio est, quoniam (vt supra ostendimus) per Absolutionem Sacerdotalem remittitur quidem culpa, & pœna æterna, sed non tota pœna temporalis alterius vitæ. Idem Cyprianus in serm. de lapsis: *Dominus, inquit, orandus est, Dominus nostra Satisfactione placandus.* & infra, in vltimis verbis, posteaquam dixerat: *Orare oportet impensius, & rogare, diem luctu transigere, vigiliis, ac noctes fletibus ducere, stratos sola adharere cineri, in cilicio & sordibus volutari, &c.* ita subiungit: *Quis sic Deo satisfecerit, qui Pœnitentia facti sui, qui pudore delicti, plus virtutis & fidei de ipso lapsus sui dolorem conceperit; exauditus & adiutus à Domino, quam contristauerat nuper, latam faciet Ecclesiam: nec iam solam Dei veniam merebitur, sed coronam.*

Post annum Domini CCC. S. ANTONIVS Magnus in epist. extrema, dicit Deum aspicere ad ieiunia plurima, vigiliis, meditationes assiduas, preces largas, abdicationem rerum huius

huius mundi, & ceteros labores pœnitentium, & sic eorum misereri.

LACTANTIUS lib. 4. de vera sapientia, cap. 17. *Volens, inquit, vite, ac saluti nostra pro aeterna sua pietate consulere, Pœnitentiam nobis in illa circumcissione proposuit, & si cor nudauerimus, id est, si peccata nostra confessi, satis Deo fecerimus, veniam consequamur.* Idem lib. 5. de Iustitia, cap. 13. *Deo, inquit, satisfacere licet.* & lib. 6. de vero cultu, cap. 13. *Circumspice, inquit, conscientiam tuam, & quantum potes, medere vulneribus: nec tamen quia peccata largitione tolluntur, dari tibi licentiam peccandi putes. Abolentur enim, si Deo largiatur, quia peccaveras: nam si fiducia largiendi preces non abolentur. Deus enim purgari homines à peccatis maxime cupit; ideoq; agere Pœnitentiam iubet.* His verbis Lactant. Cyprianum, ut videtur, sequutus, hortatur pœnitentes ad eleemosynarum largitionem: ac dicit peccata tolli, & aboleri per eleemosynas, si hominem pœniteat peccasse; & ideo quia peccavit, nimirum ut satisfaciat Deo, eleemosynas largiatur: non tolli autem nec aboleri, si fiducia largiendi homines peccent, id est, si eleemosynas largiantur, ut liberiùs peccent. Eodem lib. cap. 24. idem auctor: *Potest, inquit, reduci, & liberari, si eum pœniteat actorum, & ad meliora conuersus, satisfaciat Deo.*

S. HILARIUS in Psalm. 118. exponens versiculum vltimũ literæ PHE: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. Confiscus, inquit, peccatorum veterum. Et historia ipsa docetur, licet toto corde se direxerit, tamen quia & peccati sui dolorem ante re ipsa scripserit, tunc cum Nathan Propheta arguente, crimen suum recognouit, & fleuit: nunc quoque non desinit Vera Pœnitentia lachrymis, facti veteris crimen abluere. Et infra: Hac Pœnitentia vox est, lachrymis orare, lachrymis ingomiscere, & per hanc confidentiam dicere; Lauabo per singulas noctes lectum meum. Hac Venia, peccati est, fonte fletuum flere, & largo lachrymarum imbri madefieri. Ex hoc testimonio habemus, Dauidem post perfectam conuersionem, & indulgentiam culpa adeptam, lachrymis peccatorum olim commissum abluisse, quia videlicet intelligebat, post culpam remissam, reatum pœnæ remansisse; quia Satisfac*
tione

tionem purgandus esset: habemus etiam, veniam peccati se, fonte fletuum flere, id est, copiosis lachrymis veniam in dubio obtineri. Idem can. 4. in Matt. non procul à fine: *Quia charitas, inquit, plurimum peccatorum tegit, & errorum nostrorum ambitiosa ad Deum patrona est; nouissimum peccati quadrantem soluemus, nisi precio ipsius aliquantum criminum culpa redimamur.* Vide quàm perspicuè magnus Doctor operibus charitatis redimi dicat eam pœnam, quam pro culpa debebamus.

Sanctus BASILIUS in Psalm. 29. exponens versiculum illum: *Conuertisti plerumque meum in gaudium mihi.* Sed inquit, & lamentantur nobis Propheta, ad luctum nos provocantes, ut simul ad confessionem, & cognitionem peccatorum nostrorum delati, ex Prophetis sermonibus, nostrum lugentem exitum, laboribus multis, & ærumnis nostram carnem affligendo. Et sanè qui talis est, lugubris Vestis disrumpitur, quam sibi circumposuerat, suum lugens peccatum: hinc tandem circumponitur amictus lætitiæ, & pallium salutis, &c. Hoc loco satis apertè magnus Basilius docet, laboribus & ærumnis quibus affligitur caro, acquirit lætitiæ indulgentiæ, ac salutis. Idem etiam in oratione super illa verba: *Attende tibi.* Attende, inquit, tibi, ut pro delictis proportionem, hinc quoque mutueris ex admota tibi medela, salutudinis instauranda subsidium. Magnum est, & graue peccatum? multa opus habes confessione, lachrymis amarulentis, peracri contentione Vigiliarum, indiuiso, & continentia ieiunio. Leuis est, nec intoleranda offensio? huic quoque exquetur Pœnitentia. Hic verò apertissimè agnoscit Basilius, Satisfactionem condignam esse debere, & eam proportionem cum peccato exigere, ut verè per eam offensio compenferetur.

S. AMBROSIVS in epist. 82. ad Ecclesiam Vercellensem. *Qua nobis, inquit, salus esse potest, nisi ieiunio eluamur peccata nostra?* Idem lib. 2. de Pœnitentia, cap. 5. *Virumque, inquit, beatum dixit, & cuius iniquitas remittitur per lauacrum, & cuius peccatum tegitur operibus bonis; qui enim agit Pœnitentiam, non solum diluere lachrymis debet peccatum suum, sed etiam emendatioribus factis operibus, &c.*

gere delicta superiora, Et non ei imputetur peccatum. Idem ad Virginem lapsam, cap. 8. *Grandi plaga, inquit, alta, & proluxa opus est medicina: grande scelus, grandem necessariam habet satisfactionem.* Idem in lib. de Helia & ieiunio, cap. 20. *Habemus, inquit, plura subsidia, quibus peccata nostra redimamus. Pecuniam habes? redime peccatum tuum. Non venalis est Dominus, sed tu ipse venalis es, peccatis tuis venundatus es: redime te operibus tuis, redime te pecunia tua.*

S. GREGORIUS NAZIANZENSIS in oratione de pauperum amore, propè extrema: *Misericordia, inquit, & fide peccata purgantur. Ergo miseratione purgemur, animiq; labes & inquinamēta, egregia illa herba detergamus ac dealbemus, alijs Et lana, alijs Et nix, pro misericordia videlicet proportione.* Idem in oratione in sanctum lauacrum, dicit, cicatricem ex peccatorum vulneribus remanentem, obduci obnixis precibus, multo luctu, & gemitu, & lachrymis. Idem oratione in sancta lumina, posteaquam multa dixerat de Baptismo laborioso Pœnitentiæ subiungit: *Aequale est malum, & dimissio absque castigatione, & castigatio sine Venia; quandoquidem illa rotas relaxat habenas, hæc verò nimium restringit.* qua sententia pulchrè refellit Nouatianos & Lutheranos (licet hi nondum nati essent) Nouatiani enim castigationem admittebant sine spe absolutionis; Lutherani contra absolutionem sine castigatione concedunt. Quare sicut Cyprianus de Nouatianis dixit, illos subtraxisse de satisfactione medicinam, lib. 4. epist. 2. ita nos dicere possumus de Lutheranis, eos è contrario subtrahere de medicina satisfactionem.

S. PACIANVS in Parænesi ad Pœnitentiam, extremas Obtestor, inquit, & deprecor, ne pudeat in hoc opere, ne pigeat oportuna quàm primùm remedia salutis inuadere, deiscere mœroribus animum, sacco corpus inuoluere, cinere perfundere, macerare ieiunio, mœrore conficere, multorum precibus adiuuare. In quantum pœna Vestra non peperceritis, in tantum vobis Deus parcat. Et infra: *Ecce polliceor, si ad Patrem Vestrum Vera Satisfactione redeatis, nihil ulterius errando, nihil pristinis adiiciendo peccatis, dicendo etiam*

tiam

tiam humile aliquid, & flebile; Peccauimus in conspectu
Pater, iam non sumus digni nomine filiorum: continuo de
bis & pecus illud recedet immundum, & siliquarum esca de
formis, &c.

Post annum Domini 6 D. habemus INPRIMIS
summos sanctissimosque Pontifices. S. INNOCENTIVS
in epistola 1. cap. 7. Ceterum, inquit, de pondere aestimando
delictorum, Sacerdotis est iudicare, Et attendat ad confes-
sionem pœnitentis, & ad fletus, atque lachrymas corrigentis
actum debere dimitti, cum viderit congruam Satisfac-
tionem. Idem in epistol. 22. ad Episcopos Macedoniæ, cap. 4.
Ergo, inquit, si ita est; applicentur ad Ordines sacrilegi,
adulteri, atque omnium criminum rei, quia benedictione Or-
dinationis crimina vel vitia putantur auferri: nullus sit Pœ-
nitentia locus, quia id potest prestare Ordinatio, quod longa
Satisfactio prestare consuevit. Hinc certè sine ambiguitate
discimus, longa Satisfactione criminum, remissionem ac-
quiri.

Sanctus LEO I. sermone 1. de ieiunio decimi mensis: O-
ratione, inquit, propitiatio Dei quaritur, ieiunio concupis-
centia carnis extinguitur, eleemosynis peccata redimuntur.
Idem in epistol. 79. ad Nicetam, cap. 5. De his Christianis, qui
inter eos, à quibus fuerant captiuati, cibis immolatis af-
feruntur esse polluti, consultationi tuæ charitatis hoc etiam
respondendum esse credidimus, Et pœnitentia Satisfactione
purgentur, quæ non tam temporis longitudine, quam cordis
compunctione spectanda est. Idem in epistol. 91. ad Theo-
dorum, rursum repetit, salubri Satisfactione pœnitentes
purgari: & in epistol. 92. ad Rusticum, cap. 2. de Sacer-
dotibus pœnitentibus loquens: Vnde, inquit, huiusmodi
lapis ad promerendam misericordiam Dei, priuata est
petenda secessio, Et illis Satisfactio si fuerit digna, sic etiam
fructuosa.

Sanctus GELASIVS I. in epist. 1. ad Episcopos Lucania,
Brutij, & Sicilia, cap. 23. Vidua, quæ propria voluntate profes-
sam pristini coniugij castitatem mutabile mente calcauerit
periculi carum intererit, quali Deum Satisfactione placare
debeant.

PRAETER hos Pontifices, habemus insignes Theologos, Græcos & Latinos. Sanctus Ioannes CHRYSOSTOMVS in 2. lib. de Sacerdotio, non longè à principio: *Non temerè, inquit, ad delictorum modum oportet & multam ipsam adhibere: sed tanquam ex coniecturis quibusdam explorandus est delinquentium animus; &c.* & hom. 41. ad populum Antiochenum: *A nobis, inquit, & irionem sumamus, ita placabimus ludicem.* Idem homil. 2. de lapsu primi hominis: *Ostendit, inquit, Dominus, quibus officiis possint delicta purgari: ostendit, confessione & deformitate cultus, veniam posse facilitate impetrari.*

THEOPHILVS Alexandrinus in 1. Paschali epist. extrema: *Præterita, inquit, peccata pœnitentia corrigamus, præsentis fletu redimamus futura gaudia, aculeoq; conscientia in morem apum noxtos peccatorum fucos repellamus.*

Sanctus HIERONYMVS in cap. 1. Ioëlis, explicans illa verba: *Accingite vos, & plangite. Qui, inquit peccator est, & quæ remordet propria conscientia, cilicio accingatur; & plangat vel propria delicta, vel populi; & ingrediatur Ecclesiam, de qua propter peccata fuerat egressus: & cubet, vel dormiat in sacco; ut præteritas delitias, per quas offenderat Deum, vitæ austeritate compenset.* Idem in epistola ad Eustochium de obitu Paulæ matris, ita Paulam loquentem inducit: *Turpanda est facies, quam contra Dei præceptum purpurisso, & cerussa, & stibio sæpè depinxi: affligendum corpus, quod multis vacauit delictis: longus risus perpeti compensandus est fletu: mollia linteamina, & serica pretiosissima, asperitate cilicij commutanda.*

S. AVGVSTINVS in Enchiridio cap. 70. *In melius, inquit, est vita mutanda, & per eleemosynas de peccatis præteritis est propitiandus Deus, non ad hoc emendus, ut ea semper liceat impunè committere: nemini enim dedit laxamentum peccandi, quamuis miserando deleat iam facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur.* & cap. 71. *De quotidianis autem breuibus, leuibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit.* Item in epist. 54 ad Macedonium: *Nihil aliud agit, quem veraciter pœnitet, nisi ut id quod mali fecerit, impunitum esse non sinat:*

eo quippe modo sibi non parcenti ille parcent, cuius altum iudicium nullus contemptor euadit. Idem homil. 50. cap. II. ex lib. 50. Homil. Veniat peccator ad Antistites, quos in Ecclesia Claves ministrantur, & tanquam bonus sapiens iam esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, à Præpositis Sacramentorum accipiat Satisfactionis suæ modum, ut in offerendo sacrificio cordis contribulati deuotus, & supplex, id tamen agat, quod non solum illi proficit ad suscipiendam salutem, sed etiam ceteris ad exemplum. & infra cap. Non sufficit mores in melius commutare & à factis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt, satisfiat Deo, & ceterum in Psal. 50. in illa verba: Et à peccato meo munda me. Implora misericordiam, sed attende iustitiam: misericordia est, ut ignoscat peccato, iustitia est, ut puniat peccatum. Quid ergo? quæris misericordiam? peccatum impunitum remanebit. respondeat David, respondeant lapsi, respondeat cum David, ut misericordiam mereantur sicut David, & dicant, Non Domine, non erit impunitum peccatum meum, non impunitum erit, sed ideo nolo ut tu punias, quia ego peccatum meum punio. Hic certè locus apertè conuincit, Satisfactionem nostram non requiri solum ad exemplum, vel disciplinam politicam, sed ut iniuria Deo facta compensetur, & diuinæ iustitiæ satisfiat.

MAXIMVS homil. in die Cinerum: Non reprehenditur, inquit, ille, qui dudum corde deuio, & lubricis gressibus a tramite elapsus salutis, redintegrare se Deo mæsta pœnitentiæ Satisfactione conatur.

Seuerus SVLPITIVS lib. 2. Dialogorum de miraculis S. Martini, cap. 13. Fornicatio, inquit, deputatur ad pœnam, Satisfactione purgetur.

IOAN. CASSIANVS collat. 20. cap. 7. Dum agimus pœnitentiã, & vitiosorum actuum recordatione mordemus, necessarium est, ut ignem conscientie nostræ abortus excessione culpa lachrymarum imber extinguat: cum vere quamquam in hac humilitate cordis, & spiritus contritione defuerit, atque in labore & gemitu perduranti, horum recordatio fuerit consopita, & conscientie spina de medullis anima gratia Dei miserantis euulsa, certum est eum ad Satisfactionem

finem, atque indulgentia merita peruenisse, & ab vniuersorum criminum labe purgatum. Vide etiam eundem collat. 23. cap. 15.

THEODORETUS in epitome diuinorum decretorum, cap. de Pœnitentia: *Sunt, inquit, medicabilia etiam quæ post Baptismum sunt, & vulnera: medicabilia autem non sicut olim, per solam fidem data remissione, sed per multas lachrymas, & fletus, & luctus, & ieiunium, & orationem, & laborem facti peccati quantitati contemperatum.*

S. PAVLINVS in epistol. 12. ad Seuerum: *In saculo, inquit, corrupti muneribus eorum iudices condemnantur: sed quisquis homo prauentus in aliquo peccato, diffidens innocentia tua, adfers pretium salutis tuæ Iudici nostro; ne verearis quasi corruptionis iniuriam iustitia Dei facere: accipit à te Christus libenter salutis tuæ pretium. & paulò antè de eodem pretio, id est, de eleemosynis loquens, sic ait:*

*Is te docet fufis redimens sua crimina nummis,
Vilior sit res, quàm sua cuique salus.*

SALVIANVS Massiliensis, in libris quos nomine Timothei ad Ecclesiam scribit, lib. 1. de misericordia, sic ait: *Quando lugebit, qui dies lugendi perdidit? quando satisfaciet, qui tempus Satisfactionis amisit? Et infra: Si nouit quisquam hominum peccatorum, quantum redimere delicta possit, & utatur scientia ad redemptionem: si verò nescit, cur non offerat quantum potest?*

Post annum Domini D. CASSIODORVS in Psal. 37. *Et cogitabo pro peccato meo, id est, talia te donante faciam, quæ meum possint abolere peccatum: scilicet fletus adhibebo, eleemosynas faciam, & ab hoc quod deliqui, mandatorum tuorum me obseruatione purgabis.*

S. GREGORIUS lib. 6. in 1. Regum, explicans cap. 15. *Non solum, inquit, confitenda sunt peccata, sed etiam pœnitentia austeritate delenda. item ibidem: Corrigibilia equidem peccata portantur, quia postquam à delinquentis voluntate discedunt, purgari Satisfactione salubriter possunt. Vide eundem lib. 3. in 1. lib. Regum cap. 7. & lib. 2. epist. 27.*

HERYCHIVS, siue Isicius (quem æqualem Gregorij fuisse putamus, vt diximus in 2. lib. de Eucharistia, cap. 32.) lib. 2. in

B b b b b

Leui-

Leuiticum, exponens cap. 6. *Carnes*, inquit, *pœnitentia intel- ligimus ieiunium, vigiliis, cilicium & vestimentum, cum la- chrymis orationem, eleemosynam: ex his enim consistit pœni- tentia, qua qui tangit rectè, sanctificatur.* Vide eundem lib. 7. in cap. 25. & in cap. 27.

Post annum Domini DC. ISIDORVS lib. 2. de summo bo- no cap. 13. *Ille, inquit, pœnitentiam dignè agit, qui reatum suum Satisfactione legitima plangit.*

CAESARIVS Arclatensis serm. I. de eleemosyna, in quo explicat illud Apostoli 1. Corinth. 3. *Si cuius opus arserit, da- trimentum patietur. Si autem, inquit, nec in tribulationibus Deo gratias agimus, nec bonis operibus ipsa peccata redimi- mus: tumidi in illo Purgatorio moras habebimus, quando supra dicta minuta peccata, tanquam lignum, & fanum, & stipula consumantur.* & homil. 6. *Non quidem dicimus, Pœni- tentiam prodesse non posse: certum est quia prodest, si cum grandi eleemosyna illam vnusquisque accipiat, &c.* Idem au- ctor in homiliis illis repetit, bonis operibus peccata redimi, elui, purgari.

Post annum Domini DCC. BEDA in 1. Psal. *Delectatio, in- quit, seu voluntas peccandi, quando ad Satisfactionem veni- tur, leuiter eleemosynis, & aliis talibus purgatur: consensus vero, non nisi graui pœnitentia deletur: consuetudo autem, non nisi recta, & ponderosa Satisfactione absoluitur.* Idem in Psalm. 4. *Mortificetis propria vitia vestra, faciendo fructus di- gnos pœnitentia: tantum scilicet pro singulis vos affligendo, quantum digna expetit pœnitentia, quod erit sacrificium ius- titie, id est, iustum sacrificium.*

Post annum Domini DCCC. RABANVS lib. 6. in Ecclesi. cap. 7. *Quid, inquit, est aliud, pœnitere, nisi irasci sibi, ut hor- reat quod fecit, & cruciatus à se exigat, ne Iudex iratus pe- cius affligat? Vide eundem lib. 8. cap. 3.*

Post annum Domini CM. RADVLPHVS lib. 12. cap. 1. in Leuiticum: *Ab vnoquoque nostrum, inquit, pœnitentia Satis- factione commissa culpa detergitur.* & lib. 18. cap. 4. *Venditori- possessionis hereditatis aeterna hi sunt, qui claves regni caele- rum à Domino susceperunt, quibus commissa est potestas, ut i- gant & excludant peccantes, soluant & introducant pœni- tentes.*

tentes. Iſtis ergo iuxta Domini præceptum, providendum eſt, Et in hoc mercimonio non grauent ciues ſuos, maiorem Satisfactionem exigentes ab eis, quàm peccati qualitas requirit. Emptor quoque caueat necesse eſt, ne Dei diſpenſatorem con- tristet, ſi tepida mente ſui delicti veniam petens, iuſtam Sa- tisfactionis menſuram non explet.

Post annum Domini M. Petrus DAMIANVS ſerm. 2. de S. Andrea: Ne tibi blandiaris, ſi grauius peccanti, leuiter pœ- nitentia à manueto, ſel à diſſimulante dicatur: cum in Pur- gatoris ignibus perficiendum ſit, quidquid hic minus feceris: quia dignos pœnitentia fructus quarit Aluſſimus.

Post annum Domini MC. S. BERNARDVS ſermone 4. in Cantica: Cum, inquit, ſatisfacimus Et ablato, quod ſeparat, peccato reconciliemur, indulgentiam, quam recipimus, quid niſi quoddam oſculum dixerim pacis? Idque interim non ali- bi, quàm ad pedes ſumendum: humilis quippe, Et Verecunda debet eſſe ſatisfactio, qua emendatur ſuperba transgreſſio.

Huc uſq; teſtimonia Patrum annotaſſe ſufficiat: nam Do- ctorum Scholaſticorum, qui poſt hæc tempora de iisdem re- bus accuratiùs ſcripſerunt, Aduerſarij, ne legere quidem, vel audire dignantur.

CAPVT X.

Reſponſiones Hæreticorum ad teſtimonia Pa- trum.

IDEAMVS nunc, quid Aduerſarij ad Patrum te- ſtimonia reſpondere ſoleant. Lutherus in aſſert. art. 5. non concedit, teſtimonia vlla veterum eſſe, quæ de Satisfactione loquantur: Quare, inquit, Verum dixi, arbitrariam iſtam Satisfactionem nec in Scri- pturis, nec in Patribus inueniri; inueniri autem pœnam ir- remiſſibilem à Deo impoſitam, Et Pſalm. 88. Viſitabo in Virgâ iniquitates eorum. SED Lutherus, aut non legerat, aut ſe non legiſſe fingebat, monimenta veterum: iam enim oſten- dimus, ſingulis ætatibus non deſuiſſe, qui Satisfactionem docerent.

Bbbbbb 2 Luche-

Lutherum sequutus Philippus in Apologia Confessionis Augustanæ, art. de Confessione & Satisfactione, negat existere veterum testimonia de Satisfactione, qua Deo pro peccatis satisfiat: *Hæc tota res, inquit, commentitia est, recens conficta, sine auctoritate Scriptura, & Veterum scriptorum Ecclesiasticorum. Ac ne Longobardus quidem de Satisfactionibus hoc modo loquitur. Scholastici viderunt in Ecclesia esse Satisfactiones, nec animaduertunt, illa spectacula in scriptura esse, tum exempli causa, tum ad probandos hos, qui peccabant recipi in Ecclesia. In summa, non viderunt esse disciplinam, & rem prorsus politicam: ideo superstitiose finxerunt, eam non ad disciplinam coram Ecclesia, sed ad placandum Deum valere.*

PRIMUM nescio qua fronte Philippus negare audeat, apud Longobardum existere testimonia de Satisfactione illa, de qua Scholastici loquuntur, cum Scholastici apud Longobardum inuenerint ea, de quibus ipsi copiosius differunt. Certè LONGOBARDUS lib. 4. Sentent. dist. 16. posteaquam multa de Satisfactione dixerat, eamque ex Scriptura, & Patribus deduxerat, ita conclusit totam eam distinctionem: *Ad agendam Pœnitentiam non sufficit, mores in melius commutare, & à malis factis recedere, nisi de his qua facta sunt, satisfiat Domino per pœnitentiam dolorem: per humilitatis gemitum: per contriti cordis sacrificium, cooperantibus elemosinis.* Et quoniam hæc verba Longobardus ex homil. 50. S. Augustini mutuatus est; ex iisdem verbis simul ostendimus, non solum apud Longobardum, sed etiam apud Augustinum existare testimonium de Satisfactione, qua ipsi Domino, non autem solis hominibus satisfacimus.

DEINDE non solum testimonia à nobis allata planè conuincunt errorem Philippi, sed etiam Calvinus, Kemnitius, & Illyricus eiusdem Philippi vanitatem redarguunt. Illyricus enim ingenuè fatetur, omnes ferè Patres agnoscere Satisfactionem, quæ Dominum placet, & peccata redimat. Nam Cent. 3. partim cap. 4. in fine, ubi ponit inclinationem doctrinæ, partim cap. 10. ubi ponit vitas Doctorum, citat Tertullianum, Origenem & Cyprianum. Cent. 4. partim cap. 4. in inclinatione doctrinæ, partim cap. 10. citat Hilarium, Nazianzenum,

zenum, Ambrosium, Lactantium, Hieronymum, Theophilum Alexandrinum, Antonium Magnum. Cent. 5. partim cap. 4. in inclinatione doctrinæ, partim cap. 10. citat Chrysostomum, Augustinum, Leonem, Prosperum, Maximum, Paulinum, Cassianum, Hefychium. Cent. 6. 7. 8. 9. 10. & 11. in iisdem locis, citat Cassiodorum, Gregorium, Isidorum, Bedam, & alios, quos omnes reprehendit, vt qui ea de Satisfactione docuerint, quæ à Catholicis nunc docentur.

Sed quemadmodum laudanda est Illyrici ingenuitas & diligentia, qui sententias omnium fermè Patrum studiosè collegit, eaq; Lutheri dogmatibus, esse contraria, negare contra manifestam veritatem, noluit: ita cæcitas animi, & impudentia, ne dicam stoliditas, & vecordia vituperanda, quod sibi persuadere potuerit, plus vni Luthero, quàm omnibus omnium ætatum Doctoribus esse credendum. Scilicet omnes Patres, quamuis alioqui doctissimi, & sapientissimi, in hoc articulo cæci fuerunt, & sacras literas ignorarunt: vnus Lutherus lumen aspexit, vnus Scripturas rectè interpretari potuit.

Ioannes Calvinus tametsi conetur vtcumque respondere, tamen fatetur, quod res est, Patres à partibus nostris stare, eosq; reprehendere, quàm sequi, vtilius esse, stultissimè iudicauit. Lib. 3. Instit. cap. 3. §. 16. *Eiusmodi, inquit, exercitia saepe commemorant veteri scriptores, cum de pœnitentia fructibus loquuntur: quanquam autem vim pœnitentia minimè in illis reponunt, Seniam tamen mihi dabunt lectores, si dixerò quod sentio. Plus a quo certè insistere in his mihi videntur: ac si quis prudenter expendat, mihi (vt spero) assentietur, dupliciter eos modum excessisse.* & cap. 4. §. 38. *Parum, inquit, mouent, qua in veterum scriptis de Satisfactione passim occurrunt. Video quidem eorum nonnullos, dicam simpliciter, omnes ferè quorum libri exstant, aut hac in parte lapsos esse, aut nimis asperè, & durè loquutos, & lib. 4. cap. 12. §. 8. Qua in parte, inquit, excusari nullo modo potest immodica veterum austeritas, qua & prorsus à Domini prescripto dissidebat, & erat mirum in modum periculosa.* Hæc ille, qui satis apertè arrogantiam suam, & superbiam intolerandam prodit; dum imple vnus tot Ecclesiæ lumina, quæ variis temporibus non so-

Bbbbbb ; lùm

lùm insigni doctrina, sed etiam probitate incomparabili, potest etiam miraculis, aut martyrio claruerunt; profus contempserunt, & castigare non erubescit.

SED videamus quid præter contemptum istum Patrum pro responsione Calvinus adferat. Lib. 3. Instit. cap. 4. §. 38. & 39. tria proponit, ex quibus testimonia à nobis prolata non nihil infirmari videntur. Adducit PRIMVM duo loca Chrysostomi, & alia duo Augustini, contra Satisfactionem. Sed ea paulò post in argumentorum solutione discutiemus. Interim nemo non videt, quatuor obscura loca duorum Auctorum, præiudicare non posse testimoniis plurimis, atq; apertissimis Auctorum supra triginta, quæ nos adduximus.

DEINDE dicit, *Vocasse Patres Satisfactionem, non compensationem, qua Deo redderetur, sed publicam restitutionem qua qui excommunicatione multati fuerant, cum in communionem recipi vellet, Ecclesiam reddebant de sua pœnitentia certiozem.* & paulò post: *Atque ita dicebantur non Deo, sed Ecclesia satisfacere: quod etiam his ipsis verbis ab Augustino expressum est in Enchiridio cap. 65.*

AT dicit quidem loco notato S. Augustinus, oportere pœnitentes Ecclesiæ satisfacere: sed nõ addit negationem illam, *Non Deo.* Idem autem AUGUSTINVS, non vno in loco disertis verbis scribit, ipsi etiam Deo satisfaciendum. In eodem Enchiridio, cap. 70. *Per eleemosynas, inquit, de peccatis præteritis est propitiandus Deus.* & cap. 71. *De quotidianis, leuibusq; peccatis, quotidiana oratio fidelium satisfacit.* vbi licet non exprimat, cui, tamen sine dubio intelligitur, Deo: neque enim pro leuibus quotidianis peccatis iubemur publicè orationem Dominicam quotidie recitare, sed satis est si priuatim in cubiculo, vbi solus Deus exaudiat, reciterur. Idem hom. 50. cap. 15. *Non sufficit mores in melius commutare, nisi etiam de his qua facta sunt, satisfiat Deo.* Quid clarius? Nec minus perspicuè id ipsum tradunt Tertullianus, Cyprianus, & ceteri, quos capite superiore produximus. Idem quoque S. Augustinus in Psal. 50. vt supra notauimus, Satisfactionem requirit, vt peccatum nõ maneat impunitum, vt eo modo non solum misericordia Dei in remissione resplendeat, sed etiam veritas, & iustitia locum habeant: quò etiam pertinet, quòd multi

veterum, quos suprà citauimus, peccata per Satisfactiones redimi, deleri, expiari, purgari dicunt.

VLTIMO addit Caluinus, testimonia, quæ Catholici scriptores pro Satisfactione adducunt, bona ex parte esse Centones ex insulis Monachorum delirijs, quæ sub Ambrosij, Hieronymi, Augustini & Chrystomi nomine feruntur, à Petro Longobardo collectos.

SED testimonia, quæ citauimus, non ex Longobardi sententijs, sed ex ipsis veterum Patrum monumentis accepimus: & res ipsa per se fidem faciet, si quis ea testimonia legere, & ad suos fontes reuocare voluerit. Quanquam neque illud admittimus, Petrum Lombardum Centones collegisse ex insulis Monachorum delirijs: fuit enim is vir apprimè doctus, & in Hilarij, Ambrosij, Hieronymi, Gregorij, aliorumque Patrum, ac præter ceteros in Augustini libris diligenter versatus.

Iam verò Martinus Kemnitius nõ negat, in Partibus multa de Satisfactione exstare: sed partim apertè reprehendit eorum sententias, partim reuocat ad tropicas, atque hyperbolicas loquutiones; sic enim loquitur in 2. par. Exam. pag. 1082. *Veteres, & ritus illos Satisfactionum hominibus magis commendarent, sæpè cohortatorie magis, quàm verè, iuxta Chrystomi dictum, de ritibus illis per hyperbolem loquenti sunt: peccata scilicet, & pœnas peccatis debitas, purgari, compensari, regi, Iudicem placari, & reconciliari operibus illis Satisfactionum.* & paulò infra, vbi citasset Origenem, Cyprianum, Ambrosium, Augustinum & Gregorium, ita subiungit: *Et Cyprianus in illis hyperbolicis Satisfactionum commendationibus, eo usque progreditur, ut affirmet peccatum non dimitti, nisi absolute, & completis illis canonicis Satisfactionibus: & in sermone de elemosyna, excidit ipsi hoc inconsideratè dictum; Delicta qua ante Baptismum contracta fuerunt, Christi sanguine, & Satisfactione purgari, sordes verò postmodum contractas, elemosynis abluere: & addit, remedia propitiando Deo in lapsibus post Baptismum, hac esse: operationibus iustis Deo satisfacere, misericordia meritis delicta purgare. Hac profectò nimium transcendens veritatem est oratio. Ioannes enim illis, qui post Baptismum peccant, dicit; Hac scribo vobis & non peccetis; sed*

Et si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum, Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi. Hæc ille.

SED quod attinet ad reprehensionem sanctorum Patrum qui clarissima illa lumina vituperare audet, non illis ignorantia, aut imperitia, sed sibi superbia, atque arrogantia notam inurit.

NEQUE loca illa CYPRIANI censuram Kemnitij metuunt. Vbi enim Cyprianus scribit, peccata non dimitti, nisi completis canonicis Satisfactionibus; non loquitur de quocunq; remissione peccati, sed de plena, atque integra remissione quoad culpam, & pœnam, tum æternam, tum temporalem. Quare non negat Cyprianus, hominem lapsum post Baptismum, ante completam Satisfactionem posse Deo reconciliari; sed negat plenè remitti peccatum illi quoad culpam, & omnem pœnam, nisi per opera laboriosa diuinæ iustitiæ fuerit satisfactum. Id autem non negari à Cypriano, perspicuum est ex epist. 17. & 18. lib. 3. vbi periculo mortis imminente, iubet idem Cyprianus lapsos reconciliari, etiam si nondum pœnitentiæ tempus impleuerint: & quia rectè nouerat Cyprianus, eis qui plenè dum uiuerent, non satisfecerant, peccata non esse plenè remissa quoad omnem pœnam, idèò disertis verbis in epistol. 2. lib. 4. scribit, nonnullos post mortem longo tempore cruciari: *Aliud, inquit, est pro peccatis longo tempore cruciatum purgari, Et emendari diuini aliud peccata omnia passione purgasse.*

IN alio verò loco à Kemnitio reprehenso, non negat Cyprianus, peccata post Baptismum commissa, merito passionis Christi deleri; sed negat, solo illo merito plenè deleri, quoad omnem culpam & pœnam. Hoc enim (vt sæpiùs dictum, & probatum à nobis est) interest inter Baptismi & Pœnitentiæ Sacramenta, ex sententia Scripturæ, & sanctorum Patrum, quòd in Baptismo non requiritur Satisfactio ex parte nostra, sed plenè atque integrè, ad omnem culpam & pœnam delendam, Christi passio applicatur: in Sacramento autem Pœnitentiæ ita Christi passio applicatur ad culpam, & pœnam æternam tollendam, vt tamen requirat ex parte nostra opera laboriosa, quibus pro reatu pœnæ temporalis diuinæ iustitiæ

iustitiæ satisfiat. Quocirca idem Euangelista Ioannes, quem aduersus Cypriani sententiam perperam adducit Kemnitius, licet in epistola sua verè dixerit, peccata post Baptismum facta Christi sanguine expiari, tamen adolescenti cuidam post Baptismum in multa crimina delapso, ac Pœnitentiam agere cupienti, non id præcepit quod Lutherani solent, vt Christi sanguine peccata sua purgata esse certò crederet: sed preces, & ieiunia indixit; neque id solùm, sed ipse etiam Ioannes pro eo longo ieiunio se maceravit, vt ex Clemente refert Eusebius lib. 3. hist. Ecclesiast. cap. 17. At quæ hæcenus de reprehensione testimoniorum Cypriani.

QVOD autem Kemnitius hyperbolem esse contendit in sententiis Patrum de Satisfactione, duobus modis refellitur. PRIMVM enim etiamsi concederemus esse hyperbolem in illis testimoniis Patrum, adhuc tamen haberemus argumentum solidissimum contra Aduersarios. Hyperbolica enim loquutio requirit, vt verè aliquid subsit in re, licet non tam excellenter, quàm verba significant: alioqui enim non hyperbole, sed mendacium esset, neque tam eiusmodi figuris ornaretur, quàm vitaretur oratio. Scribit David Psal. 106. de nauibus in mari periclitantibus: *Ascendunt & seq. ad cœlos, & descendunt & seq. ad abyssos.* hæc quidem hyperbolica loquutio est, tamen nisi reuera naues à fluctibus interdum valde altè sustollerentur, & deprimerentur, nō figuram, sed mendacium (vt diximus) contineret. Ad eundem igitur modum, nisi operam laboriosa aliquid, vel potius nisi multum valerent ad pœnam peccatorum expiandam, & Deum placandum; non hyperbolica, sed falsæ prorsus veterum sententiæ dici deberent. Itaque si qua est hyperbole in illis encomiis Satisfactionis, quæ apud Patres inueniuntur; in eo est, quod verba Patrum significare videantur, operibus Pœnitentiæ purgari peccata, quoad culpam, & pœnam, eamque tum æternam, tum temporalem: cum tamen re ipsa, ac sine hyperbole, quoad pœnam tantum, eamque solùm temporariam, eiusmodi operibus crimina expientur.

CAETERVM etiamsi in eorum Patrum testimoniis hyperbole admitti possit, qui in concionibus ad populum de Satisfactione differebant; tamen nullo modo probabile est, hyper-

B b b b b s

bolicè

bolicè esse loquutos eos, qui vel contra Hæreticos libros de Pœnitentia scripserunt, vt Ambrosium, Tertullianum, & alios; vel in epistolis decretalibus ad consulta Episcoporum respondebant, vt Innocentium, Leonem, Gelasium; vel in commentariis, aut aliis eiusmodi libris doctrinam Ecclesiasticam simpliciter tradebant, vt Hieronymum in Commentariis Prophetarum, Augustinum in Enchiridio, Gregorium in explicatione libr. Regum, Theodoretum in epitome diuinorum decretorum, Cassiodorum, Isidorem, Bedam, Rabanum, Radulphum, & alios, quos capite superiore protulimus. Porro isti omnes non minus perspicuè Satisfactionibus peccata redimi docent, quàm Cyprianus, Pacianus, Chrysostomus, & alij, qui in concionibus ad populum de Satisfactione disseruerunt. Ac de his satis.

CAPVT XI.

Soluuntur argumenta quedam Lutheri contra sententiam Ecclesie de Satisfactione.

NUNC demum argumenta soluenda sunt, accipiuè Lutheri, Melanchthonis, Caluini, Kemnitij. Sed quoniam Lutheri argumenta, & leuiora sunt, & à multis viris doctissimis iam dudum excussa, & dissoluta: pauca solum attingam, vt ex iis iudicium de ceteris fiat.

PRIMUM igitur in serm. de Indulgentiis, quem habuit anno M. D. XVIII. ad initium videlicet tragœdiæ à se excitata, ex verbis Ezechielis Prophetæ demonstrare nititur, post dimissam culpam, nullam exigi à Deo pœnam, siue Pœnitentiam, sed nouam tantummodò vitam. Ezechiel enim cap. 33 inducit Dominum ita loquentem: *Impietas impij non nocet ei, quacumq; die conuersus fuerit ab impietate sua.* ex quo loco colligi videtur, nullas superesse pœnas, quas Deus repetat ab impio post conuersionem; quia si aliqua superesset pœna, certè adhuc noceret impio impietas sua.

RESPONDEO, sententia Prophetæ non est, quòd nihil omninò impietas nocet impio post conuersionem; sed quòd non

non noceat ad obtinendam, & conseruandam gratiam Dei, & salutem æternam: nam quid sit nocere, aut non nocere, explicat ibidem Propheta, cum non semel repetit, impium post conuersionem non moriturum, & iustum post auersionem non victurum. Quemadmodum igitur non profunt iustitiæ iusto, si à Domino auertatur, quia non possunt efficere vt non moriatur: sic etiam non nocent impio omnes impietates, si ad Dominum conuertatur, quia non possunt efficere, vt moriatur.

Et confirmatur hæc explicatio euidentissimo argumento. Nam si impietas impio post conuersionem nullo modo noceret, etiam quoad pœnam temporalem: eodem modo iustitia iusto post auersionem nullo modo prodesset, etiam quoad præmium temporale. Nam Deus in eo loco dicit: *Iustitia iusti non liberabit eum in quacunq; die peccauerit: & impietas impij nõ nocebit ei in quacunq; die conuersus fuerit.* & cap. 18. sicut dicit Deus non recordaturum se iniquitatum, quas impius gessit, si Pœnitentiam egerit: ita quoque dicit, nõ recordaturum se iustitiarum, quas iustus operatus est, si peccauerit. At negari nõ potest, quin sæpenuero Deus opera bona impiorum remuneret temporali mercede; vt sancti Patres docent, Chrysostomus homil. 67. ad popul. Antioch. Hieron. in cap. 29. Ezechielis, Augustin. lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 15. Gregor. homil. 40. in Euangelia. Sicut igitur bona opera post auersionem, dicuntur non prodesse iusto, quia non eum liberant à morte sempiterna, licet nõ fraudentur temporali aliquo præmio: sic etiam impietas dicitur post conuersionem non nocere impio, quia non impedit vitæ æternæ consequutionem, licet pœnam temporalem secum ferat.

DENIQUE si Deus per Prophetã testaretur, nullam omnino pœnã se de peccatore sumpturũ post conuersionem: quæ ratione Mosẽ, Aaronẽ, Dauidem, & alios tam multos post conuersionem temporaliter puniisset, vt Scripturæ diuinæ testantur, quarum testimonia iam antè protulimus: Quare necesse est, aut Scripturam Scripturæ repugnare, quod absurdissimum est; aut (quod est verissimum) alteram ex altera explicari: proinde pœna temporalis de Dauide post conuersionem sumpta, apertissimè docet, locum Ezechielis intelligendum

dum esse de pœna sempiterna, quæ per conuersionem tollitur, non de pœna temporali, quæ post conuersionem manet.

SECUNDVM argumentum habetur in lib. de captiuit. Babil. quem edidit anno M.D.XX. Nam in eo libro cum ad Sacramentum Pœnitentiæ venisset, multa scripsit de Satisfactione, sed inter multa verba partim inania, partim mendacia, nihil est quod aliquam argumenti speciem ostendat, præter exemplum Christi Ioan. 8. qui cum adulteram absoluens dixit: *Vade, & noli amplius peccare.* non aliam Satisfactionem ab illa exegit, nisi vt deinceps benè viueret.

RESPONDEO, PRIMVM non constat, vtrum adulteram Dominus à peccatis absoluerit, an solùm à pœna lapidationis liberauerit: certè verba illa: *Nec ego te condemnabo. Vade, & noli amplius peccare,* nihil aliud significare videntur, nisi, Neque ego te ad lapidationem adiudico, sed caue ne iterum peccando in idem periculum incidas. Quare nihil hic locus pro Satisfactione, vel contra Satisfactionem facit.

DEINDE esto, remisit Dominus adulteræ peccatū: quis nouit, an non tantam in ea Dominus contritionem viderit, vt nulla præterea Satisfactione opus esse iudicauerit? nam nos diffitemur, tantam aliquando vim contritionis in aliquo reperiri posse, vt sola sufficiat ad omnem culpam, & pœnam expiandam; qualem fuisse in Maria Magdalena, facillè mihi ipse persuadeo.

DENIQUE alia ratio Christi est, alia Sacerdotum. Ille qui Dominus erat, suo iure poterat omnem culpam, & pœnam adulteræ condonare: Sacerdotes, qui ministri sunt, iuxta leges sibi traditas coguntur pœnitentibus multam iniungere.

TERTIVM argumentum Lutherus habet in Assertionione omnium articulorum suorum, quam edidit anno M.D.XXI. Nam in assertionione articuli quinti, more suo ab auctoritate negatiua sumit argumentum, & quidem his verbis: *Satisfactionem, inquit, negant, qualem ipsi docent: quod mihi non erit difficile probare. Ostendant si possunt, vbi in tota Scriptura vnus apex, aut iota scribatur, pro peccato mortali vno debere satisfieri septem annis: dicant vbi pro differentiibus peccatis differentes pœnas statuat Christus, & Apostoli. Nonne hac omnia sunt postea inuenta ab Episcopis? immò dent vnus*

ex antiquis Patribus, in quo legantur quadragena, septena, & similia. Vbi fecerint, libens reuocabo.

RESPONDEO, non esset quidem necessarium ex Scripturis, & Patribus ea demonstrare, quæ requirit Lutherus, si summo iure agere vellemus: non enim contendimus, determinationem certarum pœnarum siue quoad tempus, siue quoad modum, esse iuris diuini. Quemadmodum enim in multis aliis rebus generatim Christus præscripsit quid agi vellet, determinationem autem quoad tempus, locum, modum, & cetera similia, Ecclesiæ potestati reliquit, vt S. Augustinus testatur in epist. 86. ad Casulanum, de ieiunio, & in epist. 118. ad Ianuariam, de sumenda Eucharistia: sic etiam dicere nobis liceret, Christum in genere Pœnitentiam peccatoribus imperasse, modum autem, & tempus, & similia, definitioni Ecclesiæ reliquisse.

VERVM TAME N non erit difficile, in diuinis literis ostendere mulctam septem annorum pro peccato, quam Lutherus quærit. Lib. 2. Reg. cap. 24. cum Dauid peccasset in Deum, ac deinde resipiscens dixisset: *Peccaui valdè in hoc facto, sed precor Domine, vt transferas iniquitatem serui tui, quia stultè egi nimis.* non remisit ei Deus continuò, vt Lutherus in primo argumento contendebat, omnem culpam, & pœnam, sed culpa remissa, pœnam in dixit septem annorum, aut si mallet, aliam breuiorem, sed durio rem, trium videlicet mèsium, aut denique aliam breuissimam, dierum trium, sed grauissimam. Habemus igitur non apicem, aut iota vnum, sed integram, planamque sententiam Scripturæ diuinæ, vbi pro vno peccato pœna septenis indicitur. N E QV E longè abest a proposito nostro quod scribitur Dan. 4. Regem Nabuchodonosor pro peccato superbix septem temporibus, id est, septem annis, grauissimam pœnam Deo iubente luisse.

QV O D autem Lutherus indicari postulat locum, vbi pro differentibus peccatis differentes pœnæ constituantur, habemus testimonium luculentum in Deut. cap. 25. *Pro mensura delicti erit & plagarum modus.* & Apoc. 18. *Quantum se glorificauit, & in delictis fuit, tātum date ei tormentū, & luctum.* ex his enim locis perspicuè discimus, diuersa peccata diuersas exigere pœnas, maiora videlicet maiores, & minora minores.

QV O D

QVOD verò pertinet ad sanctos Patres, quorum vel unum sibi demonstrari cupit Lutherus, qui meminerit quadragenarum, & septenarum, id est, pœnitentiæ quadraginta dierum, aut septem annorum: nos pro vno Patre Concilia antiquissima Patrum plurimorum dabimus. IN Concilio Ancyrano celebrato ante Nicænum I. Concilium, id est, ante annos M. CC. LXX. can. 8. iniungitur septennis pœnitentia iis, qui coacti bis teruè, idolis sacrificauerant: & in eodem Concilio pro variis delictis, aliquando duorum, aliquando trium, aliquando etiam decem annorum pœnitentiæ indicuntur. IN Concilio Nicæno I. 318. Patrum, can. 11. indicitur pœnitentia annorū vndecim iis, qui præter necessitatem præuaricati sunt: & rursus can. 12. quibusdam aliis annorum tredecim pœnitentia imperatur. IN Concilio Elibertino, quod circa tempus Concilij Nicæni celebratum est, can. 5. mulieri, quæ ancillam verberando necavit, septem annorum iniungitur pœnitentia.

DENIQUE innumerabilia sunt eiusmodi testimonia, quæ tum in ipsis Conciliis, tum apud Iuonem, & Burchardum decretorum collectores legi possunt: ex quibus Lutheri impertitia, qui ne vnū quidem Patrem pro septenni pœnitentia proferri posse credidit, facillè cognosci potest.

CAPVT XII.

Soluuntur argumenta Philippi Melanchthonis ex Locis communibus.

AM VERO Philippus Melanchthon in Locis communibus tit. de Satisfactione, quædam alia argumenta congescit, quæ hoc loco solita breuitate soluemus.

PRIMUM, exemplo Gentilium conatur ostendere, Satisfactionē apud veteres Christianos nihil aliud fuisse, nisi publicam excommunicationem, & certa signa reatus, atq; etiam pœnas externas, quæ iniungebantur publicis peccatoribus exempli & disciplinæ causa: & profert exempla quædam de Phœnice apud Homerum, de Oreste, Peleo, Antilocho, A-

drafo,

Adraſto, & ſimilibus, qui leguntur in hiftoriis, ſive potiùs in fabulis Græcorum.

RESPONDEO, exſtare veſtigia quædam Satisfactionis apud Ethnicos, libenter admittimus, id enim argumento eſt, naturale iudicium docere, poſt admiſſam culpã neceſſariam eſſe Satisfactionem: tamen nullo modo credibile eſt, Chriſtianos ab Ethnicis ſatisfaciendi ritum habuiſſe: cùm in utroque Teſtamento tam multa, & tam perſpicua inueniantur præcepta, & exempla Satisfactionis. Cur enim, obſecro, primi illi Chriſtiani à Phœnice potiùs, aut Oreſte, Peleo, Antilocho, vel Adraſto, Satisfactionem didiciſſent, quàm à Iob, Dauide, Achabo, Manaſſe, Niniuitis, & aliis, qui in Scripturis ſanctis Deum verum per opera Pœnitentiæ placare ſtudiſſe inueniuntur? & quid opus erat in fabulis Græcorum opera Pœnitentiæ quærere, cùm in Scripturis Prophetæ, & Apoſtoli, & Chriſtus ipſe tam frequenter ad ea opera homines adhortetur?

SED illud nullo modo ferendum eſt, quod Philippus ſcribit, exempli ſolùm, & diſciplinæ cauſa impoſitas Satisfactiones in uſu fuiſſe apud veteres. AN exempli, & diſciplinæ cauſa Rex Achab, cui nemo Satisfactionem imponere auſus fuiſſet, cilicium ad carnem ſponte ſua gerebat, & dormiebat in ſacco, ac ieiunabat, vt legimus lib. 3. Reg. cap. 21. an potiùs vt ſoli Deo, qui videri in abſcondito, ſatisfaceret? Ioram quoque Rex Iſraël, cùm tempore belli & famis Deum per Pœnitentiam placare cuperet, cur cilicium gerebat occultè, vt habemus lib. 4. Reg. cap. 6. niſi quia non hominibus, ſed Deo ſatisfacere cupiebat? Quod idem ex Rege Dauide intelligi poſteſt, qui ſolo Dei oculo contentus, lauabat per ſingulas noctes lectum ſuum, & humiliabat in ieiunio animam ſuam, & panem ſicut cinerem manducabat, vt ipſe de ſe in Pfalmis loquitur: vt omittam teſtimonia Patrum, qui diſertis verbis teſtantur, per opera Pœnitentiæ Deum eſſe placandum, atque illi potiſſimùm ſatisfaciendum; quæ teſtimonia ſuprà poſuimus.

ALTERVM Philippi argumentum conſtat ex variis cauſis, quibus Deus in hoc mundo affligit Eccleſiam. Nã poſteaquam enumerauit decem cauſas, ita concludit: *Omittantur*

sur

itur ergo fabula de compensatione Purgatorij, quæ nulla habet testimonia in Scriptura Prophetica, & Apostolica, & cogitur alia maiores causas calamitatum, & iram Dei agnoscamus, & expauescamus, & rursus veram consolationem nobis proponamus.

RESPONDEO, multis modis argumentum peccatorum, non reddit causam afflictionum, quas vel ipsi peccantes sponte sua assumebant, ut Niniuitæ, Iob, David, & ceteri; vel Ecclesia peccantibus iniungebat, ut ex tot Conciliis supra probauimus; sed earum tantum, quas à Deo immittas, velint nolint, homines tolerare coguntur. Et si autem nosmetur, flagella diuinitus immissa, si æquo animo tolerantur, non parum prodesse ad Satisfactionem: tamē magis proprias Satisfactiones dicuntur labores sponte assumpti, vel à Iudice spirituali impositi ad compensandam iniuriam Deo factam.

DEINDE non probat Philippus non esse alias causas, calamitatum, quas Deus immittit, præter illas decem, quas ipse enumerat. Et quemadmodum ipse repetit causas, non vnam aut duas, sed decem; ita possumus & nos vndecimam addere, quæ ceteris nihil repugnet: ea verò est, ut homines Christiani calamitates, quibus à Deo premuntur; libenter sustinentes, Purgatorij pœnas euadant.

DENIQUE ex illis ipsis causis, quas ipse adducit, colligi potest, valere Satisfactiones ad pœnas Purgatorij compensandas, quod ipse negat. Fatetur enim Philippus in prima & octaua causa, Deum calamitatibus suos affligere, ut eorum peccata puniat: fatetur etiam paulò post, id est, pag. sequenti eiusmodi calamitates per pœnitentiam nostram mitigari, & aliquando penitus tolli, idque ex diuinis literis probari posse dicit. Quod igitur ipse docet de pœna temporali huius vitæ, nos extendimus etiam ad pœnam temporalem vitæ futuræ, quæ Purgatorij pœna nominatur. Esse autē Purgatorium post hanc vitam, negat Philippus, & idē negat pœnam alterius vitæ per pœnitentiam mitigari, vel tolli: sed si admitteret Purgatorium, admitteret consequenter (quod ex iis quæ ipse docet, aperte sequitur) Purgatorij pœnam per pœnitentiam mitigari, vel tolli. PORRO, Purgatorium esse, nos in primo Tomo Controuersiarum ex Scripturis & Patribus clarissimè demon-

demonstrauimus: proinde nihil est, quod in hoc argumento diuini immoremur.

POSTREMUM argumentum in Locis communibus, ducit Philippus ab absurdis, quæ in Scholasticorum doctrina, quæ ipse doctrinam Monachorum vocat, reperiri dicit: *Multa sunt, inquit, deliramenta in opinione Monachorum, quorum aliqua satis est refutasse. Satisfactiones Monachorum obscurant legem, & Euangelium, & amplificanc dignitatem traditionum humanarum: fingunt enim in Satisfactionibus aliquid amplius fieri, quam legem Dei; somniant reliquis operibus legi Dei satisfactum esse. Necessè est autem in Ecclesia existare hanc doctrinam, quod in hac vita procul absint etiam renati à perfectione legis. Deinde obscurant Euangelium, quia fingunt, mortem æternam nostra compensatione aboleri, immò indocti facile transferunt Satisfactiones etiam ad remissionem culpa. Tertio amplificanc traditiones humanas: definiunt enim Satisfactiones esse opera non debita, hoc est, ceremonias humanas, certorum dierum ieiunia, certorum ciborum abstinentiam, certarum precum lectionem. Necessè est autem in Ecclesia existare hanc doctrinam: Frustrà colunt me mandatis hominum, id est, obseruationes humanæ non sunt cultus Dei, ac multo minus estimationis tanta, & sint compensatio pro morte æterna.*

RESPONDEO, omitto quòd doctrinam Catholicam, per contemptum Philippus doctrinam Monachorum nominat: neque enim conuiciis, sed argumentis certare mihi propositum est. quanquam eam doctrinam, quam Philippus oppugnat, non Theologorum tantum Scholasticorum, quorum plerique Monachi fuerunt, sed etiam omnium veterum Patrum esse, paulò antè ostendimus.

Quo igitur attinet ad illa tria, quæ aduersus doctrinam de Satisfactione obiiciuntur, quòd videlicet obscuret legem, quòd obscuret Euangelium, & quòd amplifcet dignitatem traditionum humanarum: PRIMVM repugnat Scripturæ & Patribus vniuersis. SECUNDVM, non modò est falsum, sed etiam ipso teste Philippo falsum esse conuincitur. TERTIVM & est aperte falsum, & supra à nobis capite quarto & sexto refutatum.

Ccccc

PRIMUM

PRIMUM Scripturæ & Patribus repugnare, perspicuum est, & ex cap. 19. Matth. vbi Dominus consilia à præceptis distinguens, ostendit, posse homines iustificatos per gratiam Dei non solum implere legem; sed etiam aliqua alia opera Deo gratissima facere, quæ imperata non sint. Nam interroganti adolescenti: *Quid boni faciam, ut habeam vitam æternam?* respondit Dominus: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Cumque ille diceret, se omnia seruasse a iuuentute sua, adiecit Dominus & ait: *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo, & veni sequere me.* de quo loco fusè disseruimus in 2. lib. de Monachis, cap. 9. vbi etiam multa alia adduximus testimonia Scripturarum ad rem eandem confirmandam: & in eodem libro cap. 11. adduximus testimonia Patrum Latinorum & Græcorum, qui disertis verbis affirmant, posse hominem Christianum per Dei gratiam plus facere, quam Deus præcipiat. Quare necesse est in Ecclesia extare hanc doctrinam, posse omnes Christianos (vt Concil. II. Arausicanum, can. ultimo tradit) post acceptum Baptismum, cum Dei adiutorio, quæ ipsi Deo sunt placita, si fideliter laborare voluerint, adimplere.

ALTERVM autem (ipso teste Philippo) falsum esse, ac proinde Philippum sibi non constare, ex eius verbis demonstrari potest. Scribit enim hoc loco, per Satisfactiones Euangelium obscurari, propterea, quòd Monachi fingant, mortem æternam nostra compensatione aboleri: at non dicunt hoc, sed negant potius Monachi, id est, Scholastici Doctores; quod in eodem tit. de Satisfact. docuit Philippus his verbis: *Monachi hic definiunt Satisfactiones opera non debita, quibus solent redimi pœnas Purgatorij, aut certè alias pœnas temporales. Sed enim docent, Deum cum sit misericors, remittere culpam, sed cum sit iustus & iudex, mutare pœnam æternam in temporalem Purgatorij. Deinde addunt, partem pœnarum remitti potestate Clausum, partem redimendam esse Satisfactionibus: hac est summa commentii.* Hæc ille, qui cum docet, ex sententia Monachorum, Satisfactionibus redimi pœnas Purgatorij, aut alias pœnas temporales, pœnam autem æternam non redimi nisi prius ex misericordia Dei mutata sit in temporalem.

poralem: certè simul docet, ex sententia Monachorum, absolute & simpliciter nõ redimi mortem, siue pœnam æternam, sed solum temporalem.

PORRO, pœnam temporalem Purgatorij nostris operibus redimi, non solum Monachi docent, sed etiam Scripturæ, & Patres, quorum testimonia alio loco allata sunt: inter quæ illud S. CYPRIANI in signe est, ex epist. 2. lib. 4. *Aliud est pro peccatis longo dolore cruciatum emendari, & purgari diu igne, aliud peccata omnia passione purgasse.*

QUAMVIS autem Satisfactiones nostræ non sint ex condigno compensationes mortis æternæ, vt sæpe iam repetimus: tamen opera laboriosa, quæ cum Dei auxilio fiunt à pœnitentibus, siue ex congruo, siue vt dispositiones concurrere & prodesse ad culpæ remissionem, & mortis æternæ liberationem; Scripturæ & Patres perspicuè docent, vt lib. 2. cap. 12. demonstrauimus: inter cetera, PACIANI in Parænesi ad Pœnitentiam, post Tertul. in libro de Pœnitent. testimoniuni illud apertissimum est: *Si de cruciatu Exomologesis retractatis, Gehennam recordemini, quam vobis Exomologesis extinguet.*

DE TERTIO, id est, de amplificatione traditionum humanarum, nihil est hoc loco addendum, cum satis sit id totum cap. 4. & 6. vt paulò antè diximus, refutatum. Atque hæc ex Locis.

CAPVT XIII.

Soluuntur argumenta Philippi ex Apologia Confessionis Augustanæ.

IN APOLOGIA Confessionis Augustanæ idem Philippus præter ea, quæ ex Locis communibus adducta confutauimus, quædam profert argumenta, quibus probare nititur, Scripturas, quæ pro Satisfactione à Catholicis adducuntur, ad rem non facere, ac proinde sententiam nostram de Satisfactione non nisi solidis argumētis. Sic igitur loquitur in articulo de Confessione & Satisfactione: *Multa colligi possunt argumenta, quod hæc dicta Scriptura nullo modo pertineant ad Scholasticas*

CCCCC 2

stias

stias Satisfactiones. Isti fingunt Satisfactiones esse opera debita: Scriptura autem in his sententiis requirit opera debita: nam hæc vox Christi: Agite pœnitentiam; vox præcepti est.
 PRIMVM hoc argumentum si ad formam ratiocinationis uocetur, eiusmodi erit: Scripturæ, quæ pro Satisfactione adducuntur, præceptum diuinum sonant: At Satisfactio quam Scholastici docent, ipsorum opinione, continet opera debita, id est, non mandata diuinitus: Igitur pro Satisfactione Scholastica Scripturæ diuinæ perperam allegantur.

RESPONDEO. In assumptione latet vitium; neque enim Scholastici docent, opera Satisfactoria debere esse omninò debita, sed aliàs (vt ipsi loquuntur) indebita, id est, indebita, nisi peccassent: si quidem assidua ieiunia, vigilia, cineres, & c. licia indebita essent, si homines in innocentia permanerent.

ADDE quòd licet sententia sit valdè probabilis sancti Thomæ, Durandi, Paludani, & aliorum in 4. dist. 15. non rectè satisfieri per opera aliàs debita: tamen non est improbabilis sententia Adriani in tractatu de Pœnit. & Caietani quæst. 1. de Satisfactione, per opera aliàs debita satisfieri posse, cum satisfactio, quam Deo reddimus, non pertineat ad solam iustitiam, sed etiam ad amicitiam.

PERGIT deinde Philippus & ait: *Item Aduersarij scribunt, confitentem si recuset suscipere Satisfactiones, non peccare, sed persolutorum esse has pœnas in Purgatorio. Iam hæc sententia sine controuersia præcepta sunt ad hanc vitam pertinentia: Agite Pœnitentiam; Facite fructus dignos pœnitentia; Exhibete membra dextra seruire iustitia: quare non possunt detraheri ad Satisfactiones, quas recusare licet; non enim licet recusare præcepta Dei.*

RESPONDEO, neutra propositio huius argumenti vitio caret. Nam quod attinet ad PRIMAM, si loquamur de Satisfactione à Sacerdote iniuncta, de qua Philippus loqui videtur, nõ concedit melior pars Theologorum Catholicorum, posse confitentem sine peccato recusare Satisfactionem. Nam tamen Scotus, & Gabriel, & pauci quidam doceant, quod Philippus retulit: tamen Magister sententiarum, S. Thomas, Richardus, Durandus, Paludanus, & alij permulti in 4. dist. 16. vel 18. omninò contendunt, quod & nos supra docuimus, Sacer-

Sacerdotem habere Claves, quibus non tantum absoluat à culpa, sed etiam ut Iudex vice Dei liget ad pœnam, quam pœnitens recusare non potest, nisi Iudici diuinitus constituto, ac proinde ipsi Deo resistat. Veteres autem Patres tantum abest, ut recusantes multam à Sacerdote iniunctam, admissuri essent, ut nunquam ad communionem Eucharistiæ pœnitentes adire permiserint, nisi prius salubri Satisfactione purgatos. Ipsa denique Concilia OEcumenica, Florétinum & Trident. non facerent Satisfactionem partem Sacramenti Pœnitentiæ, nisi & à Deo institutam, & necessariam in re vel in voto esse credidissent.

ALTERA verò propositio idè non caret vitio, quia præceptum illud: *Facite fructus dignos pœnitentiæ*, quod vnum ex tribus à Philippo notatis, nos adduximus pro Satisfactione, datur quidem hominibus in hac vita, sed intelligitur cum conditione, si videlicet quis velit perfectam remissionem peccati, non solum quoad culpam, sed etiam quoad omnem pœnam: omninò enim probabile est, non obstringi eos nouo peccato, qui non plenè satisfaciunt in terris pro pœna temporali alterius seculi. Etsi enim vult Deus dignos pœnitentiæ fructus, tamen si quid minus hîc soluerimus, id Purgatoriis ignibus expiabitur, ut Petrus Damianus scribit in 2. serm. de S. Andrea.

Addit Philippus argumentum TERTIVM his verbis: *Tertio, Indulgentia remittunt illas Satisfactiones, ut docet caput Cum ex eo. de Pœnit. & Remiss. At Indulgentia non soluunt nos illis præceptis: Facite fructus dignos pœnitentiæ; Agite pœnitentiæ. Itaque manifestum est, malè detorqueri illa dicta Scriptura ad canonicas Satisfactiones.*

RESPONDEO. Indulgentiæ (de quibus suo loco fusiùs differemus) non soluunt nos diuinis præceptis, sed faciunt tamen, ut pro iis pœnis, quæ nobis per Indulgentiam condonantur, non teneamur præcepto illo de faciendis dignis pœnitentiæ fructibus. Et habemus simile aliquid apud Apostolum Rom. 13. imperat enim Apostolus, ut reddamus omnibus debita: *Cui tributum, tributum, cui vectigal, & vectigal, cui honorem, honorem.* Igitur si cui creditor debitum donauerit, aut Princeps tributum remiserit, non soluetur ille quidem Apo-

stolico præcepto, vt non teneatur reddere omnibus debita, sed non habebit debita, quæ reddat: neque poterit impune negare tributum ei, cui debet tributum; sed non habebit quod debeat tributum.

Addit **Q V A R T O** hoc modo: *Videte porrò quid sequatur pœna Purgatorij sunt Satisfactiones seu satisfactiões, ac Satisfactiones sunt redemptio pœnarum Purgatorij. Nam etiam hæc sententia præcipiunt, vt anima castigetur in Purgatorio? id cum sequi necesse sit ex Aduersariorum opinionibus, hæc sententia nouo modo interpretanda erunt: Facite fructus dignos pœnitentia, hoc est, patiamini pœnas Purgatorij post hanc vitam.*

R E S P O N D E O, miror nouam istam Philippi Dialecticam Satisfactionem est redemptio pœnarum Purgatorij, igitur sententia, quæ præcipiunt Satisfactionem, præcipiunt vt anima castigetur in Purgatorio. Quis ita colligeret, nisi planè amens? an qui præcipit redimi captiuos, ne diuexentur, aut occidantur ab hostibus, is tibi videtur præcipere, vt captiuus ab hostibus vexentur, vel interficiantur? Ergo ita colligi debet: Satisfactio est redemptio pœnarum Purgatorij; Sententia igitur quæ Satisfactionem præcipiunt, id præcipiunt, vt detur opera, ne animæ Purgatorij ignibus addicatur: & sententia illa: *Facite fructus dignos pœnitentia*, non significat, Patiamini pœnas Purgatorij, post hanc vitam, sed Redimite pœnas Purgatorij, & spontè satisfacite in hac vita, ne, velitis nolitis, sitis patiamini post hanc vitam.

Q V I N T V M argumentum his verbis proponit: *Præterea cum certissimum sit, remissionem peccatorum gratuitam esse, seu gratis propter Christum donari, sequitur non requiri Satisfactiones.*

R E S P O N D E O. Remissionem peccatorum, quod attinet ad reconciliationem amicitie, & pœnam mortis æternæ, gratuitam esse, libenter admittimus, tum quia Scripturæ diuinae id passim testantur, tum quia certum est, non posse hominem sine Dei gratia boni aliquid agere: remissionem autem peccati quoad pœnam temporalem, ita fatemur esse gratuitam, vt etiam per Satisfactionem acquiri posse non dubitemus. Gratuitam esse dicimus, quia sine gratia Dei satisfacere non

possemus, acquiri nihilominus per Satisfactionem asserimus, quia ipsa opera bona & pœnalia per spiritum Christi facta, ex condigno reatum pœnæ temporalis expungunt. Et quemadmodum B. Paulus ad Rom. 6. vitam æternam, gratiam Dei vocat, quam 2. Tim. 4. Iustitiæ coronam appellat, quia ut rectè docet Cœcil. Arausic. can. 18. debetur merces bonis operibus, si fiant, sed gratia, quæ non debetur, præcedit ut fiant: sic etiam pœnæ temporalis remissio ad gratiam & iustitiam pertinet; quia debetur remissio pœnæ temporalis Satisfactioni, si fiat, sed gratia quæ non debetur, præcedit, ut fiat. ADDE, quod si non repugnat gratuita remissioni peccati, redemptio pœnæ temporalis huius vitæ, quam Philippus admittit: nulla est ratio cur eidem repugnet redemptio pœnæ temporalis Purgatorij.

SEXTVM argumentum in verbis sequentibus ita proponitur: *Euangelium habet mandatum gratis remittendi peccata, non imponendi pœnas, & novas leges, aut partem pœnarum imponendi, parte remissa.*

RESPONDEO, Mandatum istud Euangelicum de peccatis remittendis gratis, id est, nulla Satisfactione imposita; nos adhuc in quatuor Euangelistarum voluminibus reperire nequimus; inuenimus autem Matth. 16. & 18. mandatum omnino contrarium. Vbi enim Apostolis dantur clauæ soluendi, & ligandi, ibi sine dubio sic illi Iudices hominum peccatorum constituuntur, ut non solum eos à culpis absoluant, sed etiam ad pœnas ligent, prout ad salutem ipsorum iudicauerint expedire. Quod enim potestas ligandi nihil sit aliud, nisi potestas retinendi peccata impœnitentibus, quod hoc loco scribit Philip. Aduersarij non probant, sed dicunt tantum: quod autem ea potestas ad ea omnia vincula se extendat, quæ necessaria, vel vtilia sunt ad salutem hominum renatorum, ac nominatim ad vinculum Satisfact. nos probamus, tum quia verba Domini generalia sunt: *Quodcumque ligaueris, & Quacumque alligaueritis*, neque nostrum est restringere, quod Dominus amplum esse voluit: tum quia Ecclesiæ consuetudo locum istum apertissimè declarauit, siquidem (ut ex Conciliis, & Patribus supra citatis perspicuum est) nullum vnquam fuit tempus, quo lapsi in Ecclesia sine Satisfactione reciperentur. Quis autem credat, (Ecclesiam vniuersam ab

initio prædicationis Euangelicæ; noluisse lapfos sine Satisfactione admittere; si in Euangelio mandatum extaret de peccatis sine Satisfactione remittendis?

Argumentum **POSTREMUM**, si tamen argumentum, & non potiùs figmentum dici debet, in illis verbis habetur: *Prætereà mors Christi non est solum Satisfactio pro culpa, sed etiam pro morte æterna, iuxta illud: Ero mors tua ò mors. Quid est istud? dicitur môstri, dicere, quòd Christi Satisfactio redimat culpam, nostre pœna redimant mortem æternam; Et iam illa vox (Ero mors tua) intelligi debeat, non de Christo, sed de nostris operibus; & quidem non de operibus à Deo præceptis, sed de singulis quibusdam observationibus, excogitatis ab hominibus; & dicuntur mortem abolere etiam cum fiunt in peccato mortali.*

RESPONDEO. Tria sunt hîc mendacia. **PRIMUM** enim non docent Catholici, Satisfactionibus nostris redimi mortem æternam, sed pœnam solum temporalem, ut iam sæpius diximus: atque illud: *Ero mors tua*, de Christi morte, non de nostris operibus intelligendum esse, gratissimè confitemur. **DEINDE**, satisfactoria opera non in observationibus ab hominibus excogitatis, sed in Ieiunio, Eleemosyna, & Oratione, quæ in Scripturis præcepta, exempla & promissiones amplissimas habent, ut suprâ docuimus, collocamus. **DEINDE** nemo Catholicorum docet, opera in peccato mortali facta, abolere mortem: dicunt quidem aliqui, opera in peccato mortali facta, fore satisfactoria, si is iterum ad gratiam Dei redeat, qui ea opera fecerat; sed tunc satisfactoria esse, dum is est in peccato mortali, nemo (quod sciam) dicit. Porro meliores Theologi, neque satisfactoria esse, neque unquam futura concedunt ea opera, quæ in peccato mortali facta sunt; tantum abest ut his operibus mortem aboleri dicant.

Atque hæc ad argumenta
Philippi respondisse
sufficiat.

CAPVT XIV.

Soluuntur quadam argumenta Ioannis Caluini.

IOANNES Calvinus lib. 3. Inſtit. cap. 4. §. 25. incipit exagitare doctrinam de Satisfactione, & quaſi alter Thraſo, vel Goliath Philiftæus, admirabili confidentia inſultat agminibus Dei viuentis: *Tertium*, inquit, *locum Satisfactioni in Pœnitentia aſſignant: de qua quidquid blaterant, vno ſerbo ſubuerti poteſt. Dicunt non ſufficere pœnitenti à præteritis malis abſtinere, & mores melius commutare, niſi de iis, qua facta ſunt, ſatisfaciat Deo: eſſe autem multa adminicula, quibus peccata redimamus, lachrymas, ieiunia, oblationes, charitatis officia. Et paulo poſt: Talibus mendacijs oppono gratuitam peccatorum remiſſionem, qua nihil in Scripturis clarijs prædicatur.*

RESPONſIO. Quod nos blaterare dicit Calvinus, & quod vno verbo ſubuerti poſſe affirmat, totidem verbis tradit ſanctus **AUGVSTINVS** in homil. 50. cap. 15. vbi ſic loquitur: *Non ſufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, niſi etiam de iis, qua facta ſunt, ſatisfiat Deo per Pœnitentia dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium, cooperantibus eleemoſynis.* Quod etiam de ſubſidijs peccatorum redimendorum in nobis Calvinus reprehendit, hijs verbis tradit **S. AMBROſIVS** in lib. de Helia & Ieiunio, cap. 20. *Habemus plura ſubſidia, quibus peccata noſtra redimamus. Pecuniam habes? redime peccatum tuum.* Neq; hijs diſſimilia leguntur in Scripturis & Patribus, quos ſuprà citauimus: non igitur iſta nos blateramus, aut fingimus, ſed ex Scripturis & Patribus hauſimus.

PORRO gratuita peccatorum remiſſio, quæ clariffimè in diuinis literis prædicatur, ſicut Auguſtinum & Ambroſium, & Patres ceteros, Scripturarum diligentiffimos tractatores non terruit, ita neque nos terret: in iſdem enim Scripturis vtrumque legimus, gratuitam videlicet peccati remiſſionem, & redemptionem peccatorum per opera bona. Idem enim Spiritus ſanctus, qui per Iſaiam dixit: *Ego ſum, ego ſum, qui deleo iniquitates tuas propter me. & peccatorum tuorum non*

CCCCC § ero

ero memor. Isai. 43. & cetera, quæ citat Calvinus: dixit etiam per Salom. *Misericordia & Veritate redimitur iniquitas.* Pro uerb. 16. & per Daniel. *Peccata tua eleemosynis redime.* Dan. 4. & per Lucam, *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Luc. 7. Itaque gratuita est peccatorum remissio, quæ gratis Deus fidem & pœnitentiam nobis inspirat; gratis adamicitiam, & gratiam suam nos recipit; gratis culpam, & reatum mortis æternæ condonat; gratis denique gratiam illam infundit, per quam pro pœna temporali, quæ dimissâ culpâ remanet, satisfacimus: ex quo sequitur, ut gratuita peccati remissio, non solum cum Satisfactione non pugnet, sed eam potius gignat. In eo verò potissimum errat Calvinus, quod gratiam, quæ in sacris literis prædicatur, non animaduertit opponi propriè illis tantum operibus, quæ ex propriis virtutibus liberi nostri arbitrij fiunt: opera enim, quæ ex gratia ipsa procedunt, aded non opponuntur gratiæ, ut in ea potius tanquam effectus in causa, includantur.

PERGIT Calvinus §. 26. *Verum quæ sunt peruersitate, & peccatorum remissionem, & reconciliationem fieri semel dicunt, cum in gratiam Dei per Christum in Baptismo recipimur: post Baptismum resurgendum esse per Satisfactiones sanguinem Christi nihil prodesse, nisi quatenus per clausam Ecclesiæ dispensatur, etc.* & contra allegat illud 1. Ioan. 2. *Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Iesum Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* & illud Ioan. 1. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.*

RESPONDEO, quod hoc loco in Catholica doctrina Calvinus reprehendit, ante mille & trecentos annos scriptus sanctus CYPRIANVS in ferm. de opere & eleemosynis, ubi sic loquitur: *Non haberet quid fragilitatis humane infirmitatis, atque imbecillitas faceret, nisi iterum pietatis diuina subuenient iustitia, & misericordia operibus ostensis, siam quandam tuenda salutis aperiret, ut sordes postmodum quascunque contrahimus, eleemosynis abluamus. Loquitur in Scripturis Spiritus sanctus, & dicit, Eleemosynis & fide delicta purgantur: non utique illa delicta, quæ fuerant antè contracta, nam illa Christi sanguine, & sanctificatione purgantur.* In eandem sententiam

tiam loquitur AMBROSIVS lib. 2. de Pœnitentia, cap. 5. *Virumque beatum dixit; & cuius iniquitas remittitur per lavacrum, & cuius peccatum tegitur operibus bonis.* atque alia id genus multa passim in Patribus reperiuntur.

NEQUE verò ita distinguimus inter Baptismum & Pœnitentiam, quasi peccata, quæ post Baptismum fiunt, sine Christi sanguine, solis operibus nostris expientur; nam (vt supra non semel docuimus) peccata omnia, siue ante Baptismum, siue post Baptismum commissa fuerint, Christi sanguine, & redemptione purgantur, vt testimonia Scripturæ à Caluino adducta probant: sed hoc inter ea discrimen agnoscimus, quòd in Baptismo ita plenè, ita perfectè, ita copiosè Christi sanguis operatur, vt peccata omnia non solùm quoad culpam, sed etiam quoad omnè pœnam alterius vitæ, cum æternam, tum etiam temporalem deleat, ita vt nullus satisfactioni propriæ locus relinquatur; in Sacramento autem Pœnitentiæ, idem Christi sanguis culpam quidem, & pœnam æternam delet, sed pœnam temporalem totam, nisi propria Satisfactione cooperante, non expiat: cuius discriminis causam, ex diuina iustitia, atque ex aliis locis petitam supra reddidimus.

Quare non admittimus modos illos loquendi, quibus Caluinus sententiam nostram, vt eam odiosam faceret, explicauit. Non enim dicimus, remissionem peccatorum & reconciliationem semel fieri, quasi iustificatio lapsorum post Baptismum, non sit vera peccatorum remissio, & reconciliatio. Neque dicimus, post Baptismum resurgendum esse per Satisfactiones: non enim Satisfactio ad resurgendum à morte peccati, sed ad reatum pœnæ temporalis, qui post eam resurrectionem manet, expiandum adhibetur. Neque illud dicimus, sanguinem Christi nihil prodesse, nisi quatenus per Ecclesiæ clauis dispensatur: neque enim solùm prodest in Sacramento Pœnitentiæ, in quo virtute Clauium peccatores reconciliantur, sed etiam in Confirmatione, Eucharistia, ceterisque omnibus Sacramentis.

DEINDE, §. 27. argumentum ducit ab honore Christi, & pace conscientia: *Ac duo, inquit, hic perpendere conuenit: & integer*

integer

integer & illibatus suus honor Christo seruetur; Et conscientia de peccati venia secunda, pacem apud Deum habeant, & allatis autem in medium testimoniis, Isaia, Petri, & Pauli, quibus peccatorum nostrorum purgatio Christo tribuitur, his verbis conficit argumentum: Nunc tibi pestilentia eorum veniam proponere: Gratiam Dei in prima peccatorum remissione solam operari: si postea ceciderimus, ad secundam veniam impetrandam opera nostra cooperari. Hac si locum habeant, anne qua Christo superius sunt attributa, illi salva manent? Immane; quantum hac differunt, Inquit ates nostras posita esse in Christo, & in ipso expiarentur; & nostris operibus expiari? Christum esse propitiationem pro peccatis nostris, & Deum operibus propitiandum?

Ad hanc PRIOREM argumenti partem, quæ ab honore Christi ducta est, Respondeo, multis modis peccasse Calvinum. PRIMVM, non rectè sententiam Catholicorum exposuit, cum ait nos dicere, Gratiam Dei in prima peccatorum remissione solam operari: si postea ceciderimus, ad secundam veniam impetrandam opera nostra cooperari. Nam si agatur de remissione peccatorum quoad culpam, & debitum mortis aeternæ; neque in prima, neque in secunda remissione opera nostra cooperantur gratiæ Dei, per modum Satisfactionis propriè dictæ, & tamen cooperantur tum in prima, tum in secunda remissione, per modum impetrationis, & dispositionum. Quòd enim in prima remissione, quæ videlicet fit in Baptismo, non sit gratia Dei sola, quæ operatur, sed opera etiam nostra, vt dispositiones, cooperentur; perspicuum est ex verbis illis B. Petri Act. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum. & ex illis Apostoli Pauli Act. 20. Testificans Iudæis atque Gentibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Iesum Christum.* Cooperari autem fidem & Pœnitentiam, impetrando remissionem peccatorum, docet AVGVSTINVS in epist. 105. ad Sixtum, vbi sic ait: *Nec ipsa remissio peccatorum, sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat: neque enim nullum est meritum fidei, qua fide ille dicebat, Deus propitius esto mihi peccatori.* Et tract. 72. in Ioan. *Operanti in se Christo cooperatur homo salutem aeternam, ac iustificationem suam.*

Itaque

Itaque discrimen quod Catholici ponunt inter remissionem primam & secundam, id est, in Baptismo, & post Baptismum, in eo potissimum situm est, quod in prima condonatur omnis culpa & pœna, & proinde nulla est necessaria Satisfactio: in secunda, condonatur culpa, & pœna æterna, remanente reatu pœnæ temporalis, pro qua Satisfactio exigatur. Atque hanc esse Catholicorum sententiam, agnoscit, & scribit idem Calvinus paulò infrà in eodem cap. §. 30. sed maluit hoc loco fraudulenter eam proponere, vt faciliùs impugnet.

DEINDE Calvinus non satis fideliter antitheses illas adduxit, cum ait: *Immanè, quantum hæc differunt: Iniquitates nostras positas esse in Christo, vt in ipso expiarentur; & nostris operibus expiari: Christum esse propitiationem pro peccatis nostris, & Deum operibus propitiandum?* Nam si vt paulò antè fecit, opera nostra cooperari expiationi, & propitiationi Christi, dixisset, non autem ea Christi Satisfactioni opposuisset; vidisset planè nullum esse locum exclamationi illi: *Immanè, quantum hæc differunt.* Neque enim hæc multum differunt, Iniquitates nostras positas esse in Christo, vt in ipso expiarentur; & opera nostra à Spiritu Christi profecta, eidem Christo ad peccata expianda cooperari: neque illa multum differunt, Christum esse propitiationem pro peccatis nostris; & opera nostra per Spiritum Christi facta eiusdem Christi propitiationi cooperari. Certè S. AUGUSTINVS, qui præter ceteros gratiam Christi totis viribus vbique defendit, non abhorret ab his vocibus, quas hoc loco tantoperè reprehendit Calvinus: *In melius, inquit in Enchiridio, cap. 70. est vita mutanda, & per eleemosynas de peccatis præteritis est propitiandus Deus.*

TERTIO Scripturæ, quas ex Isaia, Petro, & Paulo Calvinus adducit, nihil minùs probant, quàm quod ipse cupit. Quid enim Isaia dicit? *Posuit Deus in eo iniquitatem omnium nostrum, & luore eius sanati sumus.* Isaie 53. Quid Petrus? *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* 1. Petri 2. Quid Paulus? *De peccato damnauit peccatum in carne.* Rom. 8. Atqui hæc loca nihil aliud docent, nisi, Christi mortem fuisse precium sufficiens ad omnia peccata mundi totius redi-

redi-

redimenda, siue sacrificium ad omnia omnium hominum crimina expianda: sed hoc precium nemini prodest, nisi modo aliquo applicetur. Nam si nulla requiritur applicatio, & omnia omninò peccata Christi sanguis expiauit; unde tam multi sunt in mundo impij? cur tam multi derruduntur ad Inferos? cur tam pauci sunt qui saluantur? quid facit Baptismus? quid Eucharistia? quid fides? quid Pœnitentia? quid ipsa Euangelij prædicatio? Confitendum est igitur, Christi mortem, quæ per se ad omnia peccata abolenda sufficeret, nemini prodesse, nisi per fidem, & Sacramenta, ceteraque instrumenta diuinitus instituta, singulis applicetur. Vnum autem ex instrumentis diuinitus institutis ad pœnam temporalem peccatorum expiandam; Satisfactionem esse, nos dicimus, nec solùm dicimus, sed ex Scripturis, & omnium Patrum testimoniis comprobamus, vt ex iis quæ antea scripsimus, patuit.

Huc accedit, quod sacrificium Crucis Christi eò potissimum spectauit, vt nos Deo reconciliaret, ac de impijs & inimicis, iustos, & amicos Dei faceret: sic enim Apostolus loquitur; *Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius.* Rom. 5. & *De peccato damnauit peccatum in carne, & iustificatio legis impleteretur in nobis.* Roman. 8. & B. Petrus; *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui, iustitie viuamus.* 1. Petr. 2. Id autem eorum nos libentissimè confitemur; non vi satisfactionis nostræ, sed solo Christi merito nos reconciliari, & iustificari, siue per Baptismum, siue per Absolutionem: sed cum hoc non pugnat, quod dicimus; homines Christi sanguine reconciliatos, & iustificatos, operante in ipsis Christi spiritu & virtute, satisfacere Deo pro reatu pœnæ temporalis.

D E N I Q V E quod initio argumenti Calvinus assumit, Prouidendum esse, vt integer & illibatus suus honor Christo seruetur; tantùm abest, vt sententiæ nostræ de Satisfactione aduersetur, vt eam potius stabiliat, & confirmet. Siquidem maior est Christi gloria, si dicatur non solùm pro peccatis nostris, satisfacisse, sed etiam id membris suis donasse, vt per eius gratiam & virtutem, aliqua ex parte etiam ipsa satisfacerent: quemadmodum non derogat omnipotentia Creatoris,

toris, sed eam potius commendat, & celebrat, qui dicit Deum non solum per se, sed etiam per seruos suos miracula facere. Viderint igitur Aduersarij, ne dum pro Christi honore certare se credunt, operibus gratiæ, & Christi membris, & ipsi Spiritui sancto iniuriam faciant: siquidem reprehensio fructuum, deriuatur ad radicem, & iniuria membrorum in capite redundat.

Iam verò POSTERIOR argumenti pars, quæ ducebatur à pace conscientiarum, his verbis à Caluino tractatur; *Quòd si de pacificanda conscientia agitur: qua isthac erit pacificatio, si audiat peccata redimi satisfactionibus? quando tandem ille satisfactionis modus constare poterit? ergo semper dubitabit, an Deum habeat propitium, semper aestuabit, semper horrescet. Nam qui leuis satisfactionibus acquiescunt, nimis contemptim iudicium Dei aestimant, & parum reputant quantitas peccati grauitas. Et ut ipsis concedamus, peccata aliquot iusta satisfactione redimere, quid tandem facient ubi tot peccata obruuntur, quorum satisfactionibus nec centum vitæ, vel si tota in hoc sint, sufficere queant?*

RESPONDEO, conscientiæ pax non pendet à reatu illo pœnæ temporalis, quem solum satisfactionibus nostris tollendum esse dicimus: qui enim culpæ remissionem accepit, ac de mortis æternæ periculo liberatus, in gratiam cum Deo rediit, magna sine dubio fruitur conscientiæ pace, etiam si sciat se temporali aliqua multa ob peccata præterita castigandum. Quare Caluinus ita argumentatur, ac si nos diceremus, satisfactionibus nostris amicitiam Dei, gratiamque recuperandam: quod cum nos minimè dicamus, ipse frustra sudat, & nihil præter aërem verberat.

In eo PRÆTEREA Caluinus fallitur, quòd existimat totam vitam, ac ne centum quidem vitas sufficere ad Satisfactionem, quam docemus. Fallitur, inquam, apertissimè; siquidem tanti aestimatur à Deo Satisfactio, quæ in hac vita spontè, atque ex charitate suscipitur, vt breuis huius vitæ labor facilè compenset acerbissimos, longissimosque cruciatibus Purgatorij. Certè S. Martyr Cyprianus lib. 4. epist. 2. non dubitat affirmare, peccata omnia, quæ alioqui longissimam in Purgatorio pœnam exigerent, vnica Martyrij passione purga-

purga-

purgari: ac etiam præter Martyrium, Theologi docent eisdem modi esse posse in aliquo pœnitente contritionem, vt per ea peccata omnia quoad culpam & pœnam, plenissimè deleantur.

His argumentis explicatis, Calvinus §. 28. ponit distinctionem peccati mortalis, & venialis, qua nos vt dicit ad argumentum supra positum dissoluendum, atque eam refutare conatur. De qua re nihil in præsentiarum dicemus, tum quòd nos ea solutione non egemus, tum quòd de distinctione peccati mortalis & venialis plenum tractatum in tertio tomo instituiamus.

Hoc vnum præterire non possum, ineptissima ratio contritione vt Calvinum, vt probet non posse vnquam pro venialibus satisfieri: *Si vnus, inquit, dies est satisfactio peccati vnus: dum illam meditantur, pluribus se inuoluunt; quando diem nullum præterit iustissimus quisque, quo non aliquoties labatur: ad eorū verò satisfactioes dum se accingent, numerosa, & potius innumera cumulabunt. Iam præcisa est satisfaciendi fiducia. Quid moramur? quomodo adhuc de satisfaciendo cogitare audent?*

SED quis dedit Caluino illud principium; vnum diem requiri ad satisfactionem vnus peccati venialis? Si vnico actu contritionis, qui momento temporis fieri potest, interdum multa mortalia, vt diximus, expiantur: quanto facilius non inquam, vnus dies, sed vna hora sufficiet ad satisfactionem venialium plurimorum: *De quotidianis* (inquit AVEVS TITIVS in Enchiridio cap. 71.) *brevibus, lenibusque peccatis, quæ ne quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit.* Certè non consumitur vnus integer dies in oratione Dominica recitanda; & tamen ea oratione pro venialibus peccatis, non vno aut duobus, sed multis satisfieri creditur.

Augustinus: non igitur præcisa est satisfaciendi fiducia, neque sine causa de satisfaciendo cogitare audemus.

CAPVT XV.

Soluuntur alia Caluini argumenta.

AM VERO in §. 29. propius ad rem accedit, & solutionem Catholicorū his verbis Calvinus proponit; *Conatur quidem se expedire; sed aqua, ut dicitur, illis heret. Inungunt sibi distinctionem pœnæ, & culpa: culpam remitti fatentur Dei misericordia; sed culpam remissa, pœnam restare, quam per solus Dei iustitia postulat: ad pœna igitur remissionem propriæ spectare satisfactiones.* Deinde multis Scripturæ locis allatis, addit §. 30. quod deesse videbatur ad Catholicorum solutionem; *Scio, inquit, subtilius adhuc ipsos elabi, dum inter aternā pœnam, & temporales distinguunt. Sed cum temporalem pœnam quoduis supplicium esse tradant, quod tam de corpore, quam de anima sumit Deus, excepta modo aterna morte; parum eos subleuat hæc restrictio. Nam superiores loci, quos citauimus, hoc nominatim solunt, hac nos cōditiōe recipi à Deo in gratiam, ut quicquid eramus pœna meriti, remittat; culpam ignoscendo.*

Excutiamus igitur loca singula quæ adducit, ac videamus, utrum ex iis colligi queat, omnem temporalem pœnam nobis remitti quotiescunque nos Deus in gratiam recipit. Quæ quidem testimonia tanta confidentia Calvinus producit, ut dicat; *Subnectam quadam alia testimonia, quibus adeo constringantur tortuosi isti angues, ut ne summam quidem caudam complicare posthac queant.*

PRIMUM testimonium est, Hier. 31. & Ezech. 18. quod his verbis à Caluino proponitur: *Hoc est Testamentum nouum, quod Deus in Christo suo nobiscum pepigit, quod iniquitatum nostrarum non recordabitur. Quid his significauerit, discimus ex alio Propheta, ubi Dominus, Si iustus, inquit, à iustitia sua deflexerit, omnium iustitiarum eius non recordabor: si impius ab impietate sua recesserit, omnium iniquitatum eius non recordabor. Quod se iustitiarum recordaturum negat, & itaq; hoc est, nullam se earum habiturum rationem, ut remuneretur: ergo & peccatorum non recordari, est ea non postulare ad pœnam.*

Ad hoc primū testimonium iam suprā respondimus, cum Lutheri argumenta solueremus: atq; ut Calvinus intelligat,

D d d d d

quæ

quàm parùm hoc suo argumento nos constrinxerit; eadem nos ratiocinatione utimur in solutione, qua est ipse usus in argumento. Cùm enim iustus à iustitia sua deflexerit, iustitiarum eius Deus non recordabitur, non quia non remunerabitur temporali aliquo præmio, sed quia non remunerabitur æterna illa mercede, quàm repromisit diligentibus se: ergo ad eundem modum cùm impius ab impietate sua recesserit, iniquitatum eius Deus non recordabitur, non quia non castigabitur temporaria aliqua pœna, ut Mosè, Aaronem, Dauidem, & alios post reconciliationem castigavit, sed quia non punietur sempiterna morte, & igne illo æterno, qui paratus est diabolo & angelis eius. Vide plura loco citato in solutione argumentorum Lutheri, cap. II.

ALTERVM testimonium habetur Isaia 44. Michea 7. & in Psalm. 31. Id ipsum, inquit Calvinus, alibi dicitur, Proicere post tergum, delere instar nubis, demergere in profundum maris, non imputare, tectumq; habere: talibus loquendi formulis non obscure sensum suum nobis explicauerat Spiritus sanctus, si dociles aures illi accommodaremus. Certè si punit Deus, peccata imputat: si vindicat, recordatur: si ad iudicium vocat, tecta non habet: si examinat, post tergum non proicit: si inspicit, non obliterat instar nebulae: si ventilat, non proiecit in profundum maris. Atque in hunc modum interpretatur AUGUSTINVS claris verbis: Si tecti peccata Deus, noluit aduertere; si noluit aduertere, noluit animaduertere; si noluit animaduertere, noluit punire, noluit agnoscere, maluit ignoscere. Tecta ergo peccata quare dixit? Et non viderentur. Quiderat Deum videre peccata, nisi punire?

RECTE dicit Calvinus, id ipsum in his locis contineri, quod in superioribus. Quare quemadmodum superiora testimonia Hieremiæ, & Ezechielis, significabant Deum non recordari iniquitatum eorum, qui per Pœnitentiam ad ipsum redeunt, non quia non puniat temporali aliqua pœna, ob eorum ipsorum, qui puniuntur, utilitatem, sed quia non retinet cum illis inimicitiam, neque sempiterno igni illos addicit, neque ab æterna felicitate excludit: sic etiam testimonia Isaia, Michea, & Davidis, hoc tantùm significant, Deum proicere, delere, non videre, non imputare, tegere peccata eorum,

rum, quibus amicitiam suam, gratiamq; restituit; quia quod attinet ad reatum culpæ, & pœnæ æternæ, ita illos respicit, ac si nonquam peccassent, licet ob eorum utilitatem, aliisque iustissimis de causis, aut eos ipse temporaliter castiger, aut ut se ipsi castigent, velit.

Quocirca idem S. AUGUSTINVS, qui tegere peccata, interpretatur, non punire; in alio loco scribit, Deum omnino velle, ut peccatum non maneat impunitum, & tum nō punire peccata nostra, cū nos ipsi ea punimus. In Psal. 50. *Non impunitum erit peccatum meum, sed ideo nolo ut tu punias, quia ego peccatum meum punio.* & ibidem, *Veritatem dilexisti, hoc est, impunita peccata eorum, quibus ignoscis, non dimissisti: sic prarogasti misericordiam, ut seruares & veritatem.* Hæc ille. Non igitur apud Augustinum, tegere peccata, est, nullo modo punire; sed, nō punire in æternum; vel non punire etiam temporaliter, si se ipse peccator puniat.

TERTIVM testimonium est Isaia 1. & Hierem. 50. *Audiamus Verò, inquit Calvinus, & ex alio Propheta loco, quibus legibus peccata remittat Dominus. Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix albescent, & si rubuerint ut vermiculus, erunt quasi lana.* Apud Hieremiam autem sic legitur: *In illa die requiretur iniquitas Iacob, & non inuenietur peccatum Iuda, & non erit, quia propitiabor reliquiis, quas seruaueo. Vis breuiter tenere quis sit Verborum istorum sensus? expende quid è conuerso sibi velint loquutiones illæ; Dominum in sacculo iniquitates colligare, in fasciculum colligere, & recondere, stylo ferreo exarare in lapide adamantino. Nempe si vindictam repensum iri significant, quod extra dubium est, neque etiam dubitandum est, quin contrarius sententiæ omnem vindictæ repensionem Dominus se remittere affirmet. Hic mihi obtestandi sunt lectores, non ut glossis meis auscultent, sed tantum ut Verbo Dei locū aliquem esse sinant.*

VTINAM Calvinus quod ab aliis petiit, præstare ipse voluisset, ut verbo Dei locum aliquem esse sinens, illud suis glossis minimè deprauasset: certè enim ex istis ipsis locis Isaia, & Hieremias, quæ nunc adduxit, errorem suum deprehendere facillè potuisset. Audi enim quibus legibus apud Iamiam peccata remittat Deus: *Lauamini, mundi estote, au-*

Dddd dd 2 fert

ferte malum cogitationum &strararum ab oculis meis, quiescit
 agere peruersè, discite bene facere, quarite iudiciũ, subuenite
 oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam; & Venite, & ar-
 guite me dicit Dominus: si fuerint peccata vestra vt coccinũ,
 sicut nix dealbabuntur, & si fuerint rubra quasi Vermiculũ
 Velut lana alba erunt. Hæc Dominus per Isaiam, vbi pro-
 mittit quidem perfectam peccati purgationem; vt nulla re-
 stet luenda pœna, vt cupit Calvinus; sed non promittit so-
 lum credentibus & respiscētib; vt Aduersarij nostri docēt,
 qui de capite suo loquuntur, & non de ore Domini: sed pro-
 mittit iis, qui prius lauantur, & mundantur per verã Contri-
 tionē, & Pœnitentiam; deinde cessant à peccatis, quibus an-
 tea malè assueuerant; tum in bonis operibus assidue, ac dili-
 genter exercentur, atq; ita (vt hunc locũ sanctus exponit Hie-
 RONYMVS) dignos Pœnitentiæ fructus faciunt. His, inquam,
 Dominus dicit: Venite, & arguite me: si fuerint peccata ve-
 stra vt coccinũ, quasi nix dealbabuntur, id est, vt idem expo-
 nit Hieronymus: Si hæc omnia feceritis, arguite me, nisi præ-
 mia reddidero, quæ pollicitus sum, nimirum nisi peccata, quæ
 vni maxima, plene, perfecte quæ dimisero. Cum igitur plena
 peccati remissio, quoad omnem pœnæ reatum, præmissa sit
 operũ bonorum, quæ post conuersionem, & culpæ remissio-
 nem fiunt, quæq; Satisfactoria dici solent: quis non videt, ex
 hoc loco Isaię a Caluino adducto, nõ destitui, sed astrui pro-
 fus, & stabiliri nostram de Satisfactione doctrinam.

PORRO Hieremias loquitur de peccato idololatriæ, ob
 quod totus populus in captiuitatem Babylonicam ductus
 fuerat; ac prædicit, expiato peccato illo, longa, durissima quæ
 captiuitate, tandem flagellum in ipsum Regē Babylonis con-
 uertendum, & reliquias Israël & Iuda liberandas, & ita libe-
 randas, vt peccatum illud non amplius inueniatur, vt nemi-
 rum aliqua alia pœna mulctetur.

QUARTVM testimonium est, 1. Pet. 2. Isa. 53. Rom. 7. 1. Cor.
 1. Ephes. 1. Col. 1. & 1. Tim. 2. Quid quæso, inquit Calvinus, ni-
 bis prestitisset Christus, si adhuc pro peccatis pœna exigeretur
 nam cum dicimus eum pertulisse peccata nostra in corpore
 suo super lignum, non aliud significamus, quàm defuncti pœ-
 na & vindicta, quæ peccatis nostris debebatur. Id ipsum signi-
 ficantius declarauit Isaias, cum dicit, castigationē pacis nostræ
 fuisse

fuisse super eum : & quoties de redemptione per eum facta, meminit Paulus, vocare solet ἀπολύτρωσιν, quo non simpliciter redemptionem indicat, qualiter vulgò intelligitur, sed premium ipsum, & satisfactionem.

RESPONDEO, si Christo mortuo, adhuc pœna mortis æternæ a nobis exigeretur, nõ omninò ineptè Calvinus quæreret, quid nobis præstitisset Christus; si adhuc pro peccatis pœna exigeretur. At cum sacrificio mortis suæ Christus nobis Deum reconciliauerit, & ex irato iudice patrem amantissimum fecerit; cum nos ab æterno interitu liberauerit, & vitam sempiternam acquisierit, cum deniq; gratiam, & virtutem nobis dederit, qua Deo pro temporali pœna satisfacere ipsi possemus; ingrattissimus sit necesse est, qui quæredum adhuc esse putat, quid nobis præstiterit Christus, si pœna quædam temporalis pro peccatis nostris exigatur.

PORRO testimonia illa Isaia, Petri, & Pauli, iam supra iterum adducta, & explicata sunt: ac libentissimè, gratissimeq; agnoscimus, & fatemur, Christi mortem premium, & satisfactionem esse pro peccatis nostris, quoniam, vt sæpè dictum est, soluit ipse præciũ, & satisfecit; immediatè, (vt sic loquar) pro culpa, & reatu mortis æternæ eorum, quibus sanguis eius per Sacramenta applicatur; mediatè autem pro pœna etiam temporali, quatenus gratiam præbet, per quam ipsi nos Domino satisfacimus.

QUINTVM testimonium est in toto Leuitico, de quo sic loquitur Calvinus: *Validum autem imprimis arietem nobis suppeditat, quod de expiandis peccatorũ noxis in lege Mosayca præscribitur. Neq; enim illic Dominus hanc, aut illam satisfaciendi legem cõstituit, sed totam in sacrificiis compensationem requirit: ubi tamen alioqui diligentissimè, atq; exactissimo ordine omnes expiandi ritus exequitur. Qui sit autem, & nullis prorsus operibus admissa delicta procurare iubeat, sed sola in expiatione sacrificia requirat, nisi quòd ita testari vult, vnicum esse satisfactionis genus, quo iudicium suũ placatur: nam quæ tunc immolabant sacrificia Israëlita, non hominum opéra censebantur, sed à sua veritate, hoc est, vnicò Christi sacrificio aestimabantur.*

RESPONDEO. Validus iste aries, pro veritate validus est, pro Caluini errore prorsus infirmus. Nam sacrificia illa Le-

uitica (vt in 2. libr. de Sacramentis in genere cap. 14. 15. 16. & 17. demonstrauius) non culpam, aut pœnam æternam, sed immundiciam tantum legalem, & pœnam temporariam expiabant: proinde rectè satisfactiones quædam dici poterant.

QVOD culpam & pœnam æternam non expiarent, perspicuum est, tum ex Dauide Psal. 50. *Si Voluisses sacrificium, dedissem: & tunc holocaustis non delectaberis. Sacrificium Dei spiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum Deus despicies.* tum ex eo, quod ea sacrificia Deo grata non erant, nisi qui offerebat, Deo gratus, & per hoc iustus esset; nam Prouerb. 15. victimæ impiorum dicuntur abominabiles Domino: tum denique ex testimoniis plurimis Scripturarum, & Patrum, quæ loco citato adduximus.

QVOD autem vt quædam satisfactiones, expiaret reatum pœnæ temporalis; sequitur ex ipsa Dei promissione. Promisit enim Deus offerentibus ea sacrificia, remissionem peccatorum: quæ promissio cum intelligi nequeat de remissione quoad culpam, & pœnam æternam; id restat, vt intelligatur de remissione peccati quoad pœnam temporalem. ACCURIT, quod Deus iubebat pro mēsurā delicti offerri sacrificia maioris, vel minoris precij, Leuit. 6. quod est argumentum manifestum, illas oblationes imperatas fuisse in compensationem aliquam iniuriæ Deo factæ.

Ex his autem sequitur, multa falsò affirmasse Caluicum, vt validum illum arietem contra Satisfactiones extraheret. PRIMO falsò asseruit, Deum in Leuitico non constituisse hanc, aut illam satisfaciendi legem: quid enim sunt sacrificia variæ æstimationis pro varia mensura delicti, nisi variæ satisfactiones? SECVNDO falsò scripsit, Deum totam in sacrificiis compensationem exegisse: nam Deus non instituit sacrificia pro omnibus peccatis expiandis, sed solùm pro peccatis ignorantix cōtra cæremonias legis, Leuit. 4. & 5. & pro peccatis circa damnū proximi in rebus externis, & pro peccatis, ex cupiditate habendi res alienas prolato, Leuit. 6. pro aliis peccatis grauioribus, vt pro blasphemia, idololatria, homicidio, adulterio, & similibus, nulla inueniuntur sacrificia instituta; sed Prophetæ populum admonebant, pro his in cinere & cilicio Pœnitentiam esse agendam, & eleemosynis,

nis aliisque bonis operibus peccata redimenda. TERTIO falsò Calvinus assumpsit, in Leuitico Deum diligentissimè, atque exactissimo ordine omnes expiandi ritus exequutum: id enim falsum esse, cõstat ex his, quæ iam diximus. QUARTO, falsum est quod ibidem posuit, nullis prorsus operibus admissa delicta procurari iussisse Deum: nam ipsa oblatio sacrificij, opus erat à Deo mādatum ad peccata admissa procuranda.

Quod DENIQUE Calvinus addit, oblationes illas, non hominum opera censerì; non minùs est falsum, quàm cetera. Nam tamen si sacrificia illa, diuina opera dici possent, tùm quia à Deo instituta erat, tùm quia sacrificium Crucis significabant: tamen erant etiam, ac censebantur opera humana, & laboriosa, ac proinde satisfactoria: quia non sine detrimto rei familiaris offerebantur; quia per ea cultus lætitiæ, Deo ab eo cuius erat oblatio, adhibebatur: quia ex fide & pietate offerentium grata erant: *Dona enim, ut ait Sapiens Eccles. 34. iniquorum, non probat Altissimus, nec respicit in oblationes impiorum.* Et Genes. 4. *Respexit Deus ad Abel, & munera eius.* in quem locum scribens, ita loquitur S. GREGORIUS lib. 22. Moral. cap. 12. *Iram iudicis placare nescit oblatio, nisi ex munditiâ placeat offerentis.* Et paulò pòst: *Idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt.* Atque hæc de valido Caluini ariete.

SEXTVM testimonium est Osee 14. *Qualem, inquit Calvinus, compensationem à nobis recipiat Dominus, paucis verbis eleganter Oseas expressit: Omnem, inquit, tolles iniquitatem, o Deus: en peccatorum remissio; & vitulos labiorum persoluemus; en satisfactio.*

RESPONDEO, qui Deum rogat vt omnem tollat iniquitatem, iure pollicetur actionem gratiarum, siue laudis sacrificium. Sed qui hoc facit contra Satisfactionem? nam neque iniquitas reatum pœnæ, sed culpam significat propriè: neque si Deus culpam, & pœnam æternam tollat, temporali manente, pro qua satisfieri debeat; non erunt labiorum vituli persoluedi: nec denique, si aliquando Deus culpam, & omnem pœnam ita condonet, vt nullam exigat satisfactionem, præterquam laudis, & actionis gratiarum; idcirco id perpetuum erit.

SEPTIMUM testimonium est Ezech. 36. Superiores loci inquit Calvinus, quos citauimus, hoc nominatim solunt, hoc nos conditione recipi à Deo in gratiam, ut quidquid eramus pœna meriti, remittat, culpam ignoscendo. Et quoties Dauid, aut alij Propheta peccatorum veniam petunt, simul pœnam deprecantur, immo diuini Iudicij sensus huc eos impellit: rursus cum à Domino misericordiam promittunt, semper fere ea professo de pœnis, earumque remissione concionantur. Certe cum Dominus apud Ezechielem pronunciat, sinem se impensurum Babylonica exilio, idque propter se, non propter laeos: gratuitum esse verumque satis demonstrat. Denique si reatu liberamur per Christum; pœnas, quæ inde proueniunt, cessare oportet.

RESPONDEO, quid superiores loci contineant, iam vidimus, nullum enim prætermisimus, & in nullo inuenimus quod Calvinus hoc loco tam confidenter affirmat; hac nos conditione recipi à Deo in gratiam, ut quidquid eramus pœnæ meriti, remittat, culpam ignoscendo: & contra, nos multa exempla protulimus eorum, quibus Deus culpam ignouit, & pœnam tamen temporariam non remisit, ut Moyses, Aarons, Dauidis, & aliorum.

PORRO Dauid, & Propheta ceteri, cum veniam peccatorum petunt, non simul pœnam temporalem semper deprecantur. Dauidis illa vox est, 2. Reg. 24. *Ego sum qui peccauit, & ego iniquè egi: isti qui oues sunt, quid fecerunt?* Vertatur, *obsecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei.* DEINDE Dauid, & Propheta ceteri, nihil est mirum si pœnâ sæpe deprecabantur, & eius remissionem populo promittebant, cum simul ad pœnam spontè suscipiendam exemplo, & verbo populum hortarètur: æquum est enim, ut Deus patiat illis, qui ob eius amorem sibi ipsi non parcunt.

Testimonium autè ab EZECHIELE petitum nihil omninò facit ad rem: nam eo loco Propheta de gratia noui Testamenti propriè vaticinatur; ait enim: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mundabo vos, & dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri, & auferam cor lapideum, & dabo vobis cor carneum, &c.* hæc autem gratiam certum est, propter nomen suum, non pro-

pter merita Israëlitarum, Deum fecisse humano generi. **DE** INDE etiam si ad literam potissimum de liberatione à seruitute Babylonica Propheta loquutus fuisset, quid hoc faceret contra Satisfactionem, quam nos defendimus ad expiandam pœnam temporalem alterius seculi, & vnicuique propriam? pœnas enim huius seculi, & præsertim communes toti populo, iam antea docuimus non semper Satisfactionibus expiari, quemadmodum non semper immitti.

DENIQUE illa cõditionalis assertio: *Si à reatu liberamur per Christum, pœnas quæ inde proueniunt, cessare oportet.* si per reatum intelligamus obligationem ad pœnam, verissima est: sed illud non est verum, per Christum semper liberari nos ab omni reatu pœnæ temporalis; etiam si nulla interueniat Satisfactio. Si verò per reatum significetur culpa, siue offensio, ob quam debitum pœnæ luendæ contrahimus; falsa cõditionalis assertio est; Si à reatu liberamur, pœnam cessare oportet: multa sunt enim, quæ sine certis causis non orientur, quæ tamen orta manent, causis pereuntibus. **Æ**dificium sine ædificatore non fieret: quod si semel factum fuerit, manebit, licet continuò ædificator pereat. Itaque reatè **S. AVGVSTINVS** tract. 124. in Ioan. *Productior, inquit, est pœna, quàm culpa, ne parua putaretur culpa, si cum illa finiretur & pœna.*

ATQUE ita soluta manent illa omnia argumenta, quæ Caluinus insolubilia esse, solita temeritate iactauerat: supersunt tamen adhuc alia quædam argumenta, quæ obiter Caluinus in sequentibus paragraphis, dum aliud ageret, id est, dum argumenta Catholicorum soluere niteretur, inseruit.

CAPVT XVI.

Soluuntur alia Caluini argumenta.

UTI **GI**TVR in eodem cap. 4. §. 35. adducit **S. Ioannis Chrysoctomi** testimonium ex lib. 3. de Prouidètia, vt probet Deum non inferre supplicia vt peccata puniat, sed tantum, vt peccatores excitet ad resipiscenciam: & idem cõfirmat testimonio **Hieremiæ**, & **Oseæ** Prophetarum; sic autem loquitur: *Stultissimus fuerit, si quis arbitretur, presentis vitæ calamitates in peccati noxam esse.*
. D d d d d 5 nobis

nobis impositas. Id mihi videtur Chrysoſtomus voluisse, cum ita scripsit: Si ob hoc pœnas infert Deus, et in malis perseverantes ad Pœnitentiam vocet; ostensa Pœnitentia, superflua iam erit pœna. Quare prout uniuscuiusque ingenio expedire novit, ita hunc maiori asperitate, illum benigniori tractat indulgentia. Itaque ubi docere vult, se non esse in pœnis exigendis immodicum, exprobrat duro & obstinato populo, quod percussus, non tamen faciat finem peccandi. Hoc sensu conqueſtur, Ephraim esse quasi placentam ab una parte torridam, ab altera parte incoctam: quia scilicet non penetrabant in armos ferule, et vitis excoctis, populus ipse capax venia fieret. Certè qui sic loquitur, ostendit, simul ac quisque respiciens, se mox fore placabilem, sibi que nostra pernicacia exprimit, quem exercet rigorem in castigandis delictis, cui voluntaria correctio occurreret.

RESPONDEO, calamitates, quæ impiis immittuntur à Deo, sæpenumero ad eum finem immittuntur, ut illi resipiscant: id tamen non esse perpetuum, testantur mortes Sodomitarum, Pharaonis, Antiochi, Herodis, & aliorum, qui divino iudicio percussi, miserè interierunt. Ceterum, tamen si eiusmodi calamitates, quæ conversionem præcedunt, sæpe, ut dixi, ad resipiscentiam referantur: eæ tamen que post conversionem sequuntur, de quibus nos hoc loco agimus, non ad resipiscentiam, sed ad offensam aliquo modo compensandam referuntur. Sequi autem post conversionem pœnas aliquas temporales, vel in hac vita, vel in futura; satis superius probatum esse credimus.

NEQUE testimonium S. Ioan. Chrysoſtomi cum nostra sententia pugnat: tum quia loquitur ipse de pœnis, quæ conversionem præcedunt, quas æquum est cessare, cum illi, qui flagellabantur, seriò resipiscunt: tum etiam quia sanctus Chrysoſtomus per pœnitentiam non significat solam resipiscentiam, sed integram Pœnitentiam, quæ præter internam conversionem, & gemitum, externos etiam labores atque opera satisfactoria comprehendit: æquissimum autem est, ut ostensa Pœnitentia, id est, cum peccator se ipse affligit, & punit, dignosque facit Pœnitentiæ fructus; pœna divinitus inflictæ cesset.

Quoniam autem Deus queratur, durum & obstinatum populum,

lum, qui à Hieremia & Osea sub nomine Ephraim reprehenditur, diu percussus, non fecisse peccandi finem: significat quidem, iis flagellis populum percussus, vt tandem aliquando respiceret; sed non inde sequitur, non oportuisse eum populum post conuersionem in cinere, & cilicio, in ieiunio, fletu, & planctu Pœnitentiam agere, eaque ratione pro culpis præteritis Domino satisfacere.

ALIUD argumentum in eodem §. 35. ducit Calvinus ab exemplis eorum, qui sine vlla imposita multa iustificati leguntur: *Legitur, inquit, Publicanus descendisse è templo iustificatus: pœna nulla sequitur. Petrus delictis veniam obtinuit: lachrymas eius (inquit Ambrosius) legimus, satisfactio- nem non legimus. Audit Paralyticus, Surge remittuntur tibi peccata tua: pœna non imponitur. Omnes quæ in Scriptura commemorantur absolutiones, gratuita describuntur. Ex hac exemplarum frequentia, regula potius peti debuerat, quam ab vnicò illo, quod nescio quid singulare continet.*

RESPONDEO, regula doctrinæ Catholicæ non ab vnicò Davidis exemplo petita est, sed à multis Scripturæ testimoniis & exemplis, ab vsu vetustissimo omnium Ecclesiarum à communi Patrum Latinorum, Græcorumque consensu. Sed tamen vnicum etiam Davidis exemplum, si quis rectè iudicare possit, plus valet ad sententiam nostram confirmandam, quam exempla omnia, quæ Calvinus protulit, ad infirmam. Siquidem PUBLICANVS ille legitur quidem iustificatus præ Phariseo, non tamen ab omni reatu pœnæ liberatus. Deinde non sine satisfactione iustificatus dici potest, qui pectus suam percutiebat, qui humillimè Domino supplicabat, qui neque ad interiora templi accedere, neque oculos ad cœlum sustollere audebat. PARALYTICVS audiuit: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua;* sed quis nouit, an peccatorum nomine sola culpa, & pœna æterna eo loco non intelligatur? quis dicere auderet, ipsa paralyti tam diuturna æquo animo tolerata, non eum pro delictis suis satis Deo fecisse? Quis neget denique, Christum pro arbitrio culpam, & omnem pœnam remittere potuisse? nec tamen ministris licere omnia, quæ domino liceant? PETRVS non solum respuit, sed etiam amarissimè fleuit: quo fletu Domino satisfecit.

Miror

Miror autem Caluini vel imprudentiam, vel maliciam qui aut Ambrosij testimonium non legit, aut eo ad fallendum abuti voluit. Sanctus enim AMBROSIVS nomine satisfactionis eo loco excusationem, siue defensionem criminis apertissimè designauit: laudat enim Petrum, quòd maluerit lachrymando confiteri, quàm loquendo excusare delictum. Sic enim legimus lib. 10. in Lucam cap. 96. *Maluerit ipse suum accusare peccatum, ut iustificaretur fatendo, quam grauaretur negando.* Et infra: *Non inuenio quod dixerit, inuenio quod fleuerit: lachrymas eius lego, satisfactionem non lego: sed quod defendi non potest, abluere potest.* & in sermone ubi eandem illam sententiam posuerat: *Lachrymas lego, satisfactionem non lego:* subiecit, *Rectè Petrus fleuit, & tacuit, quia quod defleri solet, non solet excusari.* Itaque SATISFACTIO eo loco defensio, & excusatio est, quo sensu dicitur 1. Pet. 3. *Parati semper ad satisfactionem omni poscenti satisfactionem, de ea, qua in vobis est spe.* Et Act. 24 inquit Paulus *Bono animo pro me satisfaciam.*

Argumentum POSTREMVM Caluinus petit ex quatuor Chrylostomi Augustini testimoniis, quæ tamen nullo negotio poterunt explicari. PRIMVM testimonium CHRYSOSTOMI est homil. 2. in Psal. 50. ubi sic legimus: *Vbi misericordia flagitatur, interrogatio cessat: Vbi misericordia postulatur, iudicium non sauit: Vbi misericordia petitur, pena locum non est: Vbi misericordia, questio nulla: Vbi misericordia, condonata responsio est.* SECVDVM testimonium eiusdem est homil. 10. in Genesim, ubi Chrylostomus dicit, nihil vltius nobis Deum requirere, quàm vt delicta nostra cum lachrymis apud se confiteamur. PRIMVM testimonium AUGUSTINI est in lib. de dogmatibus Ecclesiasticis, cap. 54. ubi definitur Satisfactio ad hunc modum: *Pœnitentia Satisfactio est, causas peccatorum excindere, nec eorum suggestionum aditum indulgere.* SECVDVM testimonium eiusdem, et nescio quo libro; neque enim certum locum notauit: *Carum Christi, inquit, Verum est, & vnicum pro peccatis sacrificium, non modò iis, qua vniuersa in Baptismate delentur, sed qua postea ex infirmitate subrepunt, propter qua vniuersa quotidie clamat Ecclesia, Remitte nobis debita nostra; & remittitur per singulare illud sacrificium.*

RESPON-

RESPONDEO PRIMVM, Chrysoſtomi teſtimonium miſericordiam generatim commendat. Ac veriſſimum eſt, miſericordiæ opponi iudicium & pœnam: qui enim miſericordiam quærit, non vult ſubire iudicium; & qui ex miſericordia indulgentiam conſequitur, non debet ſubire pœnã, quæ ſibi condonata eſt. At ex hac generali commendatione miſericordiæ, non poteſt rectè colligi, non oportere pœnitentes ſatiſfactione iniuriam aliqua ex parte compenſare, niſi aliunde conſtet, ex miſericordia condonari illis à Deo nõ ſolùm culpam, ſed etiam omnem omninò pœnam temporalem, & ſempiternam.

Itaque idem CHRYSOSTOMVS in eadem homil. paulò inferius, hæc habet: *Miſeretur quidem Deus, ſed non paſſim miſeretur: prouocat nos, & dicit, Da & tu aliquid; non quia ego tui egeo, ſed quia volo, & te aliquid conferre ad tuam utilitatem.* Et infra: *Deus dicit; Da mihi confeſſionem tuam, & lachrymas Pœnitentiæ.* & homil. in Pfalm. 6. explicans quantas lachrymas Dauid Domino dederit, qui tamen miſericordiam flagitabat: *Non tantùm, inquit, lachrymatus eſt, ſed etiam lachrymis lectum lauit, non vno, aut duobus, aut tribus diebus, ſed etiam ſingulis noctibus. Et non ſolùm dicit præteritum, ſed etiam futurum. Ne putetis enim, quod cùm hæc ſemel feciſſet, deinceps ſe quieti tradiderit, & laxamento vſus ſit: ſed hoc aſſiduè fecit per totam vitam.* & homil. in Pfalm. 106. *Confeſſio, inquit, Pœnitentiã monſtrat, ſatiſfactio Veniam ſibi diuina pietate conciliat.* Et infra: *Peius eſt, Dei offenſam non ſatiſſactione placare, quàm peccando Dei honorem offendere.*

ALTERVM Chryſoſtomi teſtimonium docet, ad amicitiam Dei recuperandam, ſufficere contritionem veram, quæ confeſſionem peccati coram Deo cum lachrymis factam, & proſiſtitum vitæ melioris complectitur: non excludit autem CHRYSOSTOMVS opera laborioſa, poſt amicitiam Dei recuperatam, ad reatum pœnæ temporalis delendum, vt ex multis eius teſtimoniis ſuprà probauimus.

Id ira eſſe, perſpicuum erit ex homil. de B. Philogonio, ubi fuſius habentur ea, quæ ex hom. 10. in Genefim Caluinus adduxit; ſic enim loquitur: *Ego teſtificor, ac fideiubeo, vt ſi noſtrum quiſq; qui peccatis obnoxij ſumus, recedens à priſtinis malis,*

malis, ex animo verèq; promittat Deo, se postea nunquam illa rediturum, nihil aliud Deus requirat ad satisfactionem ulteriolem: benignus enim est, &c. quo loco per Satisfactionem intelligit excusationem, & sensus est; Deum non requirere, ut peccatum defendamus, vel excusemus, & rationem reddamus, cur hoc, aut illud fecerimus, sed satis illi esse, si simpliciter peccatum cōfiteamur, & promittamus nos deinceps non peccaturos: dixerat enim paulò antè: *Discede a malo, virtutē amplectere, desiste à prauitate: pollicere te posse ista non commissurum, & istud sufficere ad excusationem.* In eadem autem homil. Chrysostr. antea docuerat, Satisfactionem, id est, opera laboriosa requiri, vel certè eorum propositum, si temporis angustiis quis excludatur: *Proinde, inquit, & tu quibus rebus prouocasti Deum, per has rursus facere propitium. Prouocasti illum pecuniarum rapina, per easdem illum reconcilia: cumq; & rapta restitueris, & alia insuper addideris, dicito iuxta Zachariam; Reddo, si quid rapui, quadruplum. Prouocasti lingua maledicentia, multis contumelia affectis: dices in lingua placato, puras emittens preces, benedicens maledicentibus, laudans vituperantes, gratias agens iniuriarum inferentibus. Hac non egent multis diebus, nonq; sed solo animi proposito unico die perficiuntur.*

Testimonium AVGVSTINI, siue Gennadij potius, ex lib. de dogmatibus Ecclesiast. definit Satisfactionem veram ab effectu: illa enim est vera, seriaq; Satisfactio, ex qua sequitur, ut radices peccatorum euellantur, & boni habitus virtutum acquirantur, ex quibus fiet, ut non facile deinceps malis suggestionibus aditus pateat. Nam alioqui in eod. lib. cap. proximo, id est, 53. Auctor illis disertis verbis Satisfactionem docet: *Quamuis, inquit, quis peccato mordeatur, peccandi non habeat de cetero voluntatem, & communicaturus satisfaciat lachrymis, & orationibus.* Et paulò post: *Sed hoc de illo dico, quem capitalia, & mortalia crimina non grauunt: nam quem mortalia crimina post Baptismum commissa premunt, hortor prius publica Pœnitentia satisfacere. & ita in sacerdotis iudicio reconciliatum, Communioni sociari, si non ad iudicium & condemnationem sui, Eucharistiam percipere. Sed & secreta satisfactione solus mortalia crimina negant, sed mutato prius seculari habitu, & confesso religio-*

gionis studio, per Vita correctionem, & iugi, immò perpetuo luctu, miserante Deo, ita duntaxat, ut contraria pro his qua pœnitent, agat. Hæc ille.

Ex quo intelligi potest, quàm intoleranda impudentia Calvinus post allegatum cap. 54. huius auctoris, hæc verba subiunxerit: Quo apparet, illis quoq; seculis irrisam passim fuisse Satisfactionis doctrinã, qua pro admissis delictis rependi diceretur: cum omnem satisfactionẽ, ad cautionem referat, se in posterum à peccatis abstinendi. Sanè qui mendacium scribere ausus est, quod ex eodem ipso loco, vnde mendacij occasio sumpta est, tam euidenter coarguitur: in rebus paulò obscurioribus, qua temeritate grassabitur?

ALTERVM Augustini testimonium nulla indiget expositione. Fatemur enim peccata omnia remitti per sacrificium Crucis: nam ex eo sacrificio vim habent Baptismus, & Sacramenta cetera, quibus homines iustificantur; & ex eodẽ sacrificio spiritũ gratiæ haurimus, sine quo pro reatu pœnæ temporalis satisfacere non possemus. Porro S. Augustinum ob Crucis sacrificium nõ existimasse satisfactiones excludi, perspicuum est ex his testimoniis, quæ cap. 9. protulimus.

AT QVÆ hæc de tota disputatione hoc loco sufficiãt. Nam quæ Martinus Kemnitius de Satisfactione attulit, partim sunt à nobis cap. 8. & 10. refutata; partim sunt ea ipsa testimonia, quæ Lutherus, Philippus, & Calvinus protulerunt. Certè nouũ aliquod testimonium in tota Kemnitij disputatione reperire non potui: neque aliquam aliam sententiam, quæ speciem solidi argumenti præ se ferre videretur. Quemadmodum etiam quæ Kemnitius de Absolutione disseruit, idèò non excussimus, quòd nihil attulerit præter ea quæ in disputatione de Sacramentis in genere iam antè posuerat: ad quæ nos eo loco Respondimus.

*Finis quartæ Controuersie generalis, de
Pœnitentia.*

AD HONOREM DEI.

